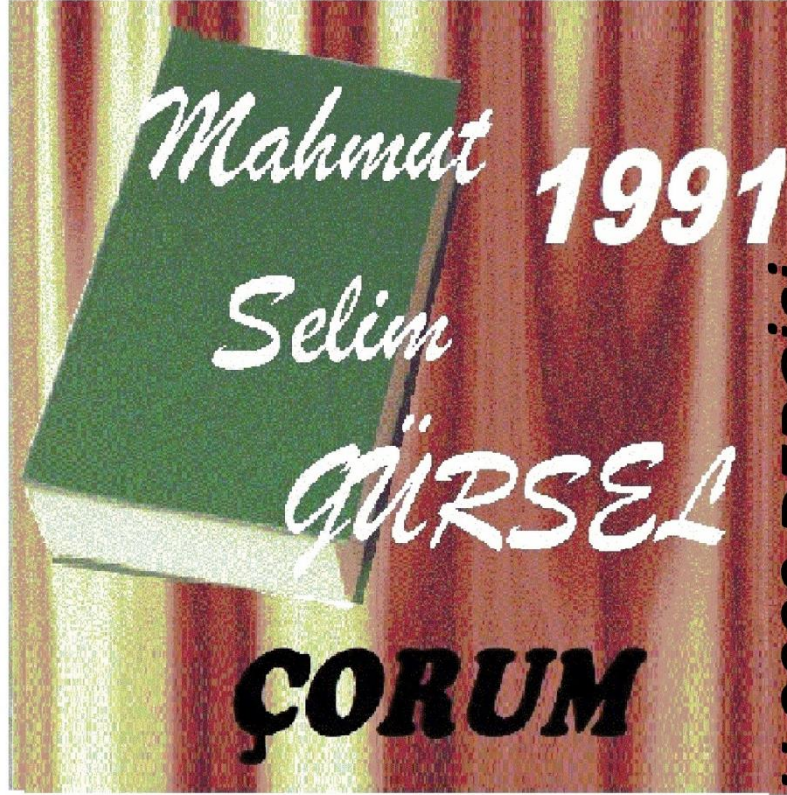

SANAL KİTAPLAR
2024

ISBN978-625-95473-1-2

ÇORUMLU 2000 DERGİSİ
HİTİTLERLE İLGİLİ MAKALELER

KAYNAK ESERLER: 59

ÇORUMLU 2000 DERGİSİ
HİTİTLER İLE İLGİLİ
MAKALELER

Mahmut Selim GÜRSEL
2024

ISSN 1301-9945

Gündüz İSMİLOĞLU VAKFI

KAYNAK ESERLER: 59

ÇORUMLU DERGİSİ HİTİTLER İLE İLGİLİ MAKALELER

Mahmut Selim GÜRSEL
2024

ISBN978-625-95473-1-2

İÇİNDEKİLER

Ahmet ERTEKİN Hayat Hikayesi
ARKEOLOJİ VE ANADOLU KÜLTÜRÜ ÜZERİNE
DÜŞÜNCELER-
HATTUŞA'YI LANETLİYEN KRAL:ANİTTA

Erdal ERALP Hayat Hikayesi HİTİT-HATTİ
UYGARLIKLARI VE GÜNEŞ KURSLARI
HİTİT YASALARI

İsmet ÇENESİZ Hayat Hikayesi
V. ULUSLARARASI HİTİT KONGRESİ

Kamil AYCAN Hayat Hikayesi
HİTİTLERİN ARABA KULLANMA SANATI
SFENGİMİZ VAR,PİRAMİDİMİZ NEDEN YOK YOK?

Mahmut Selim GÜRSEL Hayat Hikayesi –
ATATÜRK VE İLK HİTİTOLOGLARI -
HİTİTLER;ULUSLARARASI HİTİTOLOJİ
KONGRELERİ –
ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞI –
HATTİ – HİTİTLERİN ÜLKESİ

Mesut ARTAR Hayat HİKAYESİ HİTİTLER

Osman ÜNSAL Hayat Hikayesi

TARİHİ SOHBETLER I –

TARİHİ SOHBETLER II –

TARİHİ SOHBETLER III-

I - ESERLER VE ESİRLER

II - ESERLER VE ESİRLER

III - ESERLER VE ESİRLER

IV - ÇAMUR ÇÖMLEK OLUNCA –

ÇORUM TURİZİM

V. HİTİTOLOJİ KONGRESİ

Teoman ŞAHİN Hayat Hikayesi

HİTİT UYGARLIĞI KONUSUNDA ARKEOLOJİK

ÇALIŞMALARDA RESMEDİLMİŞ BULUNAN ON İKİ

ASKER MOTİFLERİ ÜZERİNE BİR TEZ

TAKDİM

Bir kitabın doğması, o kitabı yazmaya kalkan kişinin amacına ve bilgi birikimine göre değerlendirilmesi uygun olarak görülmelidir.

Elinizde bulunan bu çalışmanın sizlere ulaşması için günlerini veren bu çabası için şükranlarımı sunarken, bu çalışmada da benim ufacık bir katkımın da bulunması beni bahtiyar etmiştir.

Bu çalışma ile sizlerde bazı bilgileri edinmiş ve faydalanmış olarak uzun yılların birikimlerinden aydınlanacağınızı göreceksiniz.

Bilgi; yazılmadıkça kaybolmaya açık birikimlerdir. Her insan bir kitaptır; onu okumamız gereklidir.

Tanımadığımız ve anlamadığımız kişiler hakkında nasıl kararlar veremezsek; bir çalışmayı da incelemeden, okumadan karar veremeyiz.

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Mahmut Selim GÜRSEL

1947 tarihinde babamın subay olarak bulunduğu Erzurum'da bir at arabasında doğum evine giderken doğmuşum. Babam Eminsü Ali Rıza Gürsel, annem ise Fahriye hanımefendi idi. İlkokula İskenderun'da başladım. Ankara' da bitirdim. Ankara Yenimahalle Ortaokulunun birinci sınıfta babamın emekli olmasından dolayı 1960 yılında Çorum'a gelince Atatürk Ortaokuluna devam ettim. Babamın "oku da oğlum ceketimi satar seni okuturum" diyerek bana yaptığı nasihatleri ters tepki yaptı, okumuyorum diyerek okulu birinci sınıfta bıraktım. Marangoz çırağı olarak Azmi Başar ustanın yanına girdim. Askere gidene kadar ustanın yanında çalıştım.

1967 tarihin de askerlik dönüşü, Ankara Emniyet Müdürlüğüne teknisyen olarak göreve başladım.

Ortaokulu dışarıdan 2 yılda bitirdim 1972 tarihinde

Polis Memuru olarak Ankara'da çeşitli şubeler ve karakollarda çalıştım. 16 Eylül 1973 tarihinde Selma (Kurşuncu) Hanımefendi ile evlendim.

1978 yılında ayında naklen Çorum İl Halk Kütüphanesine Memur olarak geçtim.

Dışarıdan Çorum Ticaret Lisesini iki yılda bitirdim.

Kendi kendime Osmanlıca'yı öğrenmeye uğraştım, Hat sanatı ile biraz ilgilendim 150 ye yakın Ser levham var, Çorum Güzel Sanatlar Galerisinde ve Kütüphane salonlarında bu levhaları sergiledim.

03. 08. 1988 tarihinde İl Halk Kütüphanesi Müdür yardımcılığına atandım.

1990 tarihinde kütüphanelerdeki kitapların tasnifi ile ilgili 10 yıllık bir araştırmamı "Alfabetik Onlu

Tasnif Fihristi (Dewey) "kitap haline getirip Kültür Bakanlığına sundum. Kitabımdan Türkiye'deki bütün kütüphanelere dağıtılmak üzere 1000 adet satın aldılar.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

1993 yılında Türkiye'deki bütün kütüphanelerde bulunan " El Yazması" kitapların Ankara Milli Kütüphanesine toplanma kararı veren Kültür Bakanlığına karşı Çorumlu hemşerilerimi haber dar ettim, mahalli radyodan ve gazeteler ile parti il Başkanlarını ile Millet Vekilimiz Adnan Türkoğlu ve Belediye Başkanımız rahmetli Turan Kılıççıolu' nun destekleri ile el yazma kitaplarımızın Çorum' da kalmasını sağladım!

Açık öğretim için üniversite sınavlarına girip kazandım. İkinci sınıfta iken 25 Nisan 1994 tarihinde Tatvan Bitlis'e Müdür olarak tayinim çıktı, tayin edildiğim yere gitmeyerek emekliliğimi istedim.

İlkokul sıralarında okuyarak pilot olmanın düşlerini kurardım. Bu hayalim gerçekleşmedi. Şu anda emekli memurum.

Marangozluk, oymacılık, Polis Memurluğu, Memurluk ve idarecilik yaptım. Her çalıştığım meslekte çeşitli önemli olaylar oldu ise de son çalıştığım kurumda bence; en önemli bir hatıramı anlatmak istiyorum:

Kütüphanedeki çalışmalarım ve " El Yazması Kitaplar"ın Çorum'da kalması için verdiğim çabalar neticesinde Bitlis Tatvan'a tayin edilme olayım beni çok yıktı. Fakat bu üzüntümün boş olduğunu zamanla

gördüm. Rabb'imın izni ile Hacca gitmek nasip oldu, iki kitap daha yayımladım ve elinizde bulunan bu derginin çıkmasına vesile oldum. Mesleklerin insanlara sağladığı maddi avantaj olarak, evinizi geçindirecek, namerde muhtaç etmeyecek avantajından başka, manevi olarak; sizin yaptığınız işlerle ilgili karşılaştığınız problemleri değerlendirirseniz avantajların neler olabileceğini hayat okulundan öğrenmiş oldum.

Yazı yazmaya beni kimse teşvik etmedi Kütüphane için hazırladığım kitap beni yazmaya teşvik etti. Yazılarım mahalli basında yayımlandı. Yazılarımdan dolayı bir ödül almadım; fakat kitapları ve bu dergi benim için en büyük ödüldür.

İdealim: Çorum'a tam teşekküllü bilgisayar ortamında bir kütüphane kazandırmaktır. Bu idealim yüzünden tayinim çıktı. Yayımlanmış dört çalışmam bulunmaktadır. Bunlar:

" Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) ", Bakanlığa sunulmuş; "Alfabetik Türk ve Yabancı Yazarlar Fihristi" ve "Ne Nerede Başlıklı Arama Fihristi" basım için hazır beklemektedir. Yazılarım [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

daha çok araştırma dalı ile makale türüdür. Tiyatro çalışmalarım, şiir ve hikâye denemelerim bulunmaktadır.

Benim okuyucularıma diyeceklerim şudur ki. Doğru bildiğiniz konuları savunun. Bu savunmanız size belki tepkiler getirecektir. Bu tepkileri inceleyerek doğru olup olmadığını araştırın.

Çalışmalarım:

<https://gurselyayin.com>
corumlu2000@gmail.com

Ahmet ERTEKİN

2 Haziran 1949 tarihinde İskilip'te doğmuşum. İlk ve ortaokulu İskilip'te tamamladıktan sonra Çorum Lisesini bitirdim. A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okurken fark derslerin vermek suretiyle Çorum Öğretmen Okulundan da diploma aldım, bu sayede öğretmenlik yaparak öğrenciliğimi sürdürdüm. 1974 yılında Kültür Bakanlığının açtığı Arkeolog Müze Asistanı sınavını kazanarak 1975 yılının Ocak ayında Çorum Müzesinde asistan olarak göreve başladım. Nisan 1977'de Müze Müdürü oldum. Ancak 1978'de Kültür Müdürü, 1982 'de Turizm İnfomation Büro Müdürü, 1985'te ise Çorum Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü görevini üstlenerek 1988 yılında İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne atanıncaya kadar vekaleten sürdürdüm. 1990'da Kültür Bakanlığı Anıtlar ve [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Müzeler Genel Müdür Yardımcılığı görevini üstlendim. 1991 yılı sonlarında kendi isteğimle döndüğüm Çorum İl Kültür Müdürlüğünden alınarak 1993'te Arkeolog olarak Etnografya Müzesinde, oradan Amasya İl Kültür Müdürlüğüne ve sonra TÜRKSOY'da görevlendirildim. 1994 sonunda Danıştay kararıyla yeniden Çorum İl Kültür Müdürlüğüne iade edildikten sonra Nisan 1997'de kendi isteğimle emekli oldum.

İlkokul ve ortaöğretimimin sırasında Ziraat Mühendisi olmayı düşlerdim. Mühendis olamadım ama çalıştığım her yer ve konumda yeşile olan ilgimi ön plana çıkardım.

Ağaçlandırma ve peyzaj konularında özel hobimi tatmin imkânı bularak fiilen ziraatçılık yaptım.

Asıl lisans mesleğim olan müzecilikten önce ilimizin değişik köylerinde öğretmen olarak çalıştım. Bu bana Anadolu gerçeğini ve sosyal hayatımızın değişik boyutlarını yaşama ve tanıma fırsatını verdi. Pek tabii ki anılar dağarcığına pek çok çeşni katarak. Arkeoloji ve Müzecilik dünyada son derece popüler bir meslek ve yükselen bir değer olmasına rağmen ülkemizde henüz yeni tanımaya başlayan bir uğraş dalıdır. İmkânların en kısıtlı döneminde görev

yapmamıza rağmen zevkle özveriyle çalıştığımızı inkar edemem. Kültür, sanat ve toz, toprakla uğraşmak isteyenler için ideal olan bu mesleği, parayı sevenlere tavsiye etmem. Yazmak paylaşımdır. Bu duyguyu, bu düşünceyi, belli bir birikimi paylaşmak ve deşarj olmak için bir araç, bir ihtiyaçtır. Şiirle başlayan yazma alışkanlığım yerel gazete çıkardığımız dönemlerde zorunlu bir uğraş haline gelmişse de sonradan kültür ve sanat konusunda yoğunlaşarak bir hobi olarak devam etmektedir.

Özel bir ödül almadım. Ancak; amatör uğraşın ödülü okuyucuların teşekküründen ise epey nasiplendiğim söylenebilir.

İdealim: Bütün insanların kardeşçe, barış içinde yaşadıkları dikensiz bir gül bahçesi. Bu mümkün mü? Mümkün olana şükrederek mutlu olmaya çalışıyoruz.

Mesleki açıdan en büyük amacım; Kültür Bakanlığının bütün kurumlarının temsilciliklerini Çorum'da görmektir. Bu da korolar dışında gerçekleşti. Bir de eski Sanat Okulu binasının bölge müzesi olarak fonksiyonel ederek hizmete açmak. Onun da gerçekleşmesine az kaldı. Bir yayınevinde, yayım sırasını bek-

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

leyen " Alacahöyük -Boğazköy - Çorum " adlı bir turistik rehber kitap hazırladım. Dört dilde yayınlanacağı bildirilen bu çalışma henüz basılmadı.

Genelde; kültür, sanat, eski eserler ve müzecilik konularında fırsat buldukça yazdığım makale ve yazılar çeşitli resmi ve özel dergilerle, yerel gazetelerde yayımlanıyor.

Ben; bütün eli kalem tutan insanları "Boş kubbede bir hoş seda" bırakmak üzere yazmaya, düşüncelerini paylaşmaya, bu amaçla da araştırma ve okumaya davet etmek istiyorum.

Yazarımız 22 Eylül 2024 tarihinde vefat etmiştir.

Çorumlu 2000 1. sayı

ARKEOLOJİ VE ANADOLU KÜLTÜRÜ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Ahmet ERTEKİN

İnsanlığın geçmişini uygarlık izlerinden anlama ve yorumlama bilimidir, ARKEOLOJİ. Ansiklopedilerde: İnsanlık tarihinin zaman ve mekân içinde günümüze ulaşmış her türlü maddesel ürün yardımıyla araştırıp değerlendirdiği, kazıbilim olarak tanımlanmaktadır.

Çalışmalardan, kil çamurundan, kemik ve boy-nuzdan yapılan araç ve gereçlerle başlayan insanlığın teknolojik serüveni; yani, taş devrinden uzay çağına uzanan uzun - ince yolun teleskopu da arkeolojinin ilgi alanı içindedir.

Uygarlığın bir gelişim süreci olduğu; sentez etkileşimlerle gelişerek aşama kaydettiğini görürüz. Etkileşimin başka kültürden olabileceği gibi tabiattan da alındığı kanıtlanmıştır. Hitit sanatına damgasını vuran gaga ağızlı testiler, hayvan biçimli kaplar bu **İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**

etkileşimin en bariz örnekleridir.

İnsanın, taş, kil çamuru ve ahşap dışında tanıdığı ilk endüstriyel malzeme aynı zamanda bir soymetal olan altındır. Daha sonra bakırı tanımış, bakır - kalay karışımıyla keşfettiği bronz; bir kültürel sürece (Eski Tunç veya Bronz Çağı) isim olmuştur.

Tekerleğin ve demirin bulunuşu uygarlığın başlangıcıdır.

Demirin primitif şartlarla ergitilerek elde edilmesi işlenmesi, çağın en büyük endüstriyel devrimidir. Zor elde edilmesi, çeşitli form ve fonksiyonlar verilerek günlük hayatta kullanılabilme özelliği, daha da önemlisi kesici ve delici silahların yapılmasında kullanılması nedeniyle demir; altından daha kıymetli bir değer kazanmıştır, çok özel kaplar, ziynet eşyaları, süs ve takıların yapımında kullanılmıştır.

Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü konumundaki Anadolu Yarımadası'nın uygarlığın bu gelişim sürecinde çok önemli bir yeri vardır. Coğrafi konumunun yanı sıra verimli toprakları, zengin maden yatakları Anadolu'yu sürekli göç alan bir cazibe

merkezi haline getirmiş; yüzlerce şehir devletlerinin (site) yanı sıra ve organizasyonu Hitit, Roma - Bizans ve Osmanlı gibi asırlarca hükümrân olmuş üç büyük imparatorluk da bu topraklar üzerinde yaşamıştır.

Egemenlik ömrü 600 Yıldan fazla olup Anadolu' da hakimiyet süren üç imparatorluktan birincisi ve ilk organize devlet olan Hititlerin başşehri ve bin tanrılı dinin merkezi Hattuşa, ilimiz Boğazkale İlçesi'ndedir. Eski Tunç Çağının en muhteşem eserlerini veren ve Hitilerin kutsal Arinna kenti olabileceği varsayılan Alacahöyük,

Ortaköy - Şapinuva kazısı da eskiçağda ilimizde yaygın bir yerleşimin olduğunu kanıtlamaktadır.

İsmi bilinen ve bilinmeyen ama bu topraklar üzerinde yaşadığı arkeolojik belgelerin varlığı ve yorumlanmasından anlaşılan çeşitli kavim, din ve kültürün Anadolu platosunda kaynaşmasından öncelikle hoşgörüyü temel alan ve adına ANADOLU KÜLTÜRÜ diyebileceğimiz yepyeni bir sentez ortaya çıkmıştır.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Soy kimliğinden arınmış bu rafine kültür, tarihi gelişim sürecinde etkilenen olmaktan ziyade etkileyen, başat bir konuma gelmiş; Osmanlılar kanalıyla Balkanları da etkisi altına almıştır. Bu gün Bosna ve Kosova'da Hıristiyan taassubu ile reddedilmek istenilen işte bu olgudur. 1990 yılının Eylülünde Priştine'de tanıştığım yaşlı bir Kosovalı: Sırp işgalini anımsatarak; "Osmanlı'ya yaptıklarımızın bedelini ödüyoruz" demişti. Çok çeşitli renk ve insanlardan oluşan, ancak İslâmiyetin aydınlık hoşgörüsüyle bütünleşerek gelişen bu mozaik kültürel yapı, Türk kültürü genel tanımında Anadolu'nun kültürel zenginliği olarak günümüze kadar süregelmiştir.

İlimizde mevcut örneği kalmamış olmakla birlikte ülkemiz genelinde Cami, Kilise, Havra ve Sinagogların yanyana bir arada bulunuşu inanç dünyamızın temelinde bulunan hoşgörünün ilk bakışta fark edilen fiziksel yansımalarıdır.

Daha önce söylediğimiz gibi bu tabloda görülen farklılıklar ayrılık değil; kültürel zenginlik olarak değerlendirilmelidir. Bizler, binlerce yıldır iskân edilen Anadolu topraklarının bugünkü sahipleri olarak bu zenginliğin, kısacası gelmiş geçmiş bütün

uygarlıkların ve onların bıraktıkları maddi kültür belgelerinin doğal mirasçıları durumundayız.

Yontulmuş bir çakmak taşı, topraktan yapılmış küçük bir testicik veya altından yapılmış bir kupanın madeni değeri bir tarafa gerek eski eser ve gerekse kültürel miras açısından birbirinin diğerine herhangi bir üstünlüğü yoktur.

Arkeolojinin sunduğu bu gizemli nimetleri mirasyedi durumuna düşmeden, tümüne sahip çıkarak korumak ve yarınki kuşaklara insanlığın ortak serüveninin kanıt belgeleri olarak intikalini sağlamak milli görevlerimizden olmalıdır.

Bu düşünce, öncelikle insan emeği ve kültüre saygı; dünyanın faniliğinin belgesel kanıtı ve daha önemlisi evrensel kültür adına bir insanlık borcudur.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Çorumlu 2000 5. sayı

HATTUŞA'YI LANETLEYEN KRAL: ANİTTA

Ahmet ERTEKİN

Trans halindeki Kuşşarlı kâhin başını kaldırma-
dan haykırdı:

- Müjde yüce kralım, müjde büyük Pithana! Tanrı Teşhup'un sana bir muştusu var. Hamile kraliçemiz sana bir erkek armağan edecek... Orta yaşın dinamizmini yaşayan Kuşşar Kralı Pithana dudaklarında hafif bir gülümseme ile oturduğu tahtından yavaş yavaş doğrularak:

- Eğer dediğin doğru ise...Söylediğin çıkarsa!.. Dile benden ne dersen? Şayet aksi olursa... Sözünü tamamlayamadı. Aksi olursa... Aksini düşünmek bile istemiyordu. Sustu...

...Ve bir ilkbahar sabahı Kuşşar Kral Sarayı'ndaki yoğun koşuşturmaca bir çocuk viyak lamasıyla coşkulu bir şölene dönüştü. Daha sonra, tablet metinlerinde

"Gökyüzünün Fırtına Tanrısının sevgilisi" diye söz edilecek olan ANİTTA doğmuştu. Bu doğum Kuşşar Tanrılarına sunulan kurbanlar ve yapılan törenlerle kutlandı. Asur'dan heybeler dolusu hediyeler geldi. Transit kervanlar ve tüccarlar Pithana'yı armağanlar göndererek kutladılar.

O tarihlerde, şimdiki zaman kriteri milat henüz yoktu. Yıllar, İsa'ya bağımlı olmadan geçiyordu. Zira İsa henüz doğmamıştı. Anlattığımız ve olduğunu var saydığımız olay, Milattan yaklaşık 1800 yıl önce bir Anadolu kenti, bir şehir devleti konumundaki Kuşşar'da yaşanmıştı! ... Yeri henüz lokalize edilemeyen ve Orta Anadolu'da olduğu tahmin edilen (belki de Yozgat-Alışar) Kuşşar kenti, krallıkla yönetilen bir şehir devleti- site idi. Milattan önce,1900'lerde Anadolu'daki şehirler hiçbir merkezi otoriteye bağlı olmayan müstakil kent beyleri - yerel krallar tarafından yönetiliyordu. Bu tarihlerde, büyük kent merkezlerinin bitişiğinde Asurlu tüccarların alışveriş yaptıkları, mallarını depoladıkları ve serbestçe yaşadıkları bir çeşit kervansaray konumunda adına KARUM denilen yerleşmeler vardı. Çoğunluğu Asur kökenli olup kuzey Suriye, kuzey Mezopotamya ve yerli tüccarların da [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

aktif olarak katıldığı bu ticari sirkülasyon; hem Asurlu tüccarlara, hem de koruması altına girdikleri kent beylerine -krallarına karşılıklı çıkarlar sağlayan uluslararası bir organizasyon olarak tanımlanabilir.

Asur Ticaret Kolonileri Çağı olarak kategorize edilen bu dönem: Asur devletinin Anadolu'daki siyasal hâkimiyetinin değil, yerel krallıklar üzerindeki ticari egemenliğini ifade etmektedir.

Genellikle, eşek kervanlarıyla İran'dan tunç alışımında kullanılan kalay, Asur'dan dokuma ve tekstil ürünleri getiren tüccarlar; Anadolu'dan altın, gümüş ve bakır gibi madenler götürmüşler ve bu karşılıklı ticaretten büyük kârlar elde etmişlerdir. Bir çeşit serbest bölge açık Pazar niteliğinde olup adına KARUM denilen bu alış -veriş merkezlerinin en büyüğü ve ünlüsü Kayseri yakınlarındaki Kültepe'de bulunan KANEŞ KARUM'DUR. Kuşşar Kralı Pithana bir adı da Neşa olan bu kenti fethederek devlet merkezi yapmıştır. Çünkü burası çağının en büyük ticaret merkezi konumundadır. Asur'dan yola çıkan eşek kervanları bu merkezden diğer karumlara dağılmakta ve büyük bir ihtimalle Anadolu ihracatı da yine Kaneş Karum üzerinden yapılmaktaydı.

(Bugünkü Kayserililerin ticarete yatkınlığının özünde bu tarihsel geçmişin katkı payı düşünülebilir.) Paralı korumalar eşliğinde Anadolu'yu bir uçtan bir uca konvoylar halinde geçen kervanlar arazilerinden geçtikleri kent beylerine %10 oranında yol vergisi, karum krallarına ise bir çeşit gümrük vergisi ödüyorlardı. Adli ve siyasal açıdan Asur yönetimine bağlı olan tüccarların yol güvenliği ve soy kralların garantörlüğü altındaydı.

Anadolu kültürüne, fazlaca etkileri olma yan ve etkinlikleri sadece ticaretle sınırlı kalan Asur Ticaret Kolonileri Çağının ikinci büyük merkezi ise Çorum Boğazkale ilçe sınırları içerisinde yer alan KARUM HATTUŞ'DUR.

Hatti -Hitit karışımı yerli halk, "Neşa kentinin dili " olarak nitelenen eski Hititçeyi konuşup yazarken; bu dönem Anadolu'sunda gerek ticari mektuplar ve gerekse yerel krallar arasında yapılan yazışmalarda ortak diplomasi dili olarak eski Asurca kullanılmıştır.

Yazımıza konu olan ANİTTA, işte böyle bir coğrafya içerisinde büyümüş, babası Pithana, Neşa [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

(Kaneş) kentini alıp başkent yaparken yanında bulunmuştur. Neşa'da ele geçen ve bir çeşit noterlik belgesi niteliği taşıyan çivi yazılı bir tablet üzerindeki "Kral Pithana ve merdiven büyüğü ANİTTA" yazısında, ismen yaşadığı tespit edilen ve veliaht olduğu anlaşılan Anitta'nın; Yozgat Sarıkaya yakınlarında ki Alişarhöyük'te (Karum) bulunan iki tablettten, birincisinin üzerindeki "Kral Anitta'nın mührü" yazısından, babasından sonra ve belgenin yazıldığı tarihte kral olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ikinci belgede ise, "Büyük Kral Anitta, merdiven büyüğü Beruwa" adları geçmekte, Anitta'nın krallıkla yetinmeyerek, "Büyük Kral" olduğu ve oğlu Beruwa'yı veliaht olarak atadığı görülmektedir.

Anitta'ya ait bir başka belge de, Kültepe Höyüğünde (Neşa) bulunan ve arkeoloji literatüründe "Anitta Hançeri" olarak tanınan bronz mızrak ucu üzerindeki "Kral Anitta'nın Sarayı" yazısıdır.

Ayrıca; Boğazköy kazılarında ki, tablet arşivinde bulunan ve "Anitta Metni" olarak tanımlanan çivi yazılı belgelerde kısaca Anitta tanımlanmakta ve icraatları özetlenmektedir. "Anitta, Pithana'nın oğlu, Kuşşar Kralı, söyle: O, gökyüzünün Fırtına Tanrısı'nın sevgilisiydi. Kuşşar Kralı kentten büyük bir kuvvetle

inip Neşa'yı bir gecede gücü sayesinde aldı. Neşa Kralı'na saldırdı. Ama Neşa halkına kötülük etmedi. Onları, analar ve babalar yaptı.

Babam Pithana'dan sonra ben bir isyanı bastırdım. Hangi ülke ayaklandı ise, onu Tanrı Şiu'nun yardımı ile yendim.“

Tabletin bizi en çok ilgilendiren bölümü ilimiz Boğazkale ilçesi sınırları içerisinde yer alan ve daha sonraları Büyük Hitit İmparatorluğuna Başkentlik yapacak olan HATTUŞA adının geçtiği kısımdır. Tabletin bu bölümünde,

Karum Hattuş'un fethi özetlenmekte ve yeniden imar edecek olanlar lanetlenmektedir.

"Hattuşa kenti, açlıktan kırılınca, Tanrım Şiu onu that Tanrıçası Helmaşuit'e teslim etti. Ve ben, bir gecede onu güçle aldım ve kentin yerine yabani otlar ekim. Bundan sonra, kim kral olur da Hattuşa'yı yeniden iskân ederse, o gökyüzünün Fırtına Tanrısı'nın lanetine uğrasın !”

Büyük bir kıtlık sonucu aç ve perişan olan
İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Hattuša'yı bir gecede teslim alarak kenti yerle bir eden ve yine kendi ifadesine göre "Ya bani otlar eken" Anitta'nın, hırsını yenemeyerek "Hattuša'yı kim yeniden imar ederse Gökyüzünün Fırtına Tanrısı'nın lanetine uğrasın" demek suretiyle şehrin geleceğine de ambargo koyması oldukça ilginçtir.

Daha ilginç olan bir başka nokta ise, Hattuša'nın Anitta'nın lanetlemesine karşın, yine Anitta soyundan gelen LABARNA veya, TABARNA adlı kral tarafından yeniden imar ve iskân edilmesi olayıdır. Hatta bu kral, Hattuša'yı Hitit Başşehri yapmak suretiyle ne kadar önemseydiğini kanıtlamış, üstelik kendi adını da Hattuşalı anlamına gelen HATTUŞİLİ olarak değiştirmiştir.

Hattuşili, Boğazköy kazılarında ele geçen başka bir tablette kendisini: "Hattuşili, Büyük Kral, Hattuša Kralı, Kuşşarlı adam...." sözleri ile tanıtmaktadır.

Bu tanıtım cümlesi Hitit Devletinin ilk kralı olarak kabul edilen Hattuşili ile Kuşşar Kralı Anitta'nın soy bağlantısını açıkça kanıtlamakta; Asur Ticaret Kolonileri Çağı ile Hittit Devleti arasında var

olan ilişkiye siyasi devamlılık açısından kesinlik kazandırmaktadır.

Hattuša'yı lanetleyen Anitta, Neşa'yı bayındır hale getirmiş, tanrılar adına mabetler yaptırmış ve kenti savaş ganimetleriyle donatmıştır.

Ayrıca; aslanlar, yaban domuzları, leoparlar ve dağ keçileri gibi yüz yirmi yabanıl hayvandan oluşan bir hayvanat bahçesi kurduğunu, yine kendi ifadesinin yer aldığı çivi yazılı tabletlerin filolojik çözümünden anlaşılmaktadır.

Kısaca; yazımıza konu olan Anitta; Hatti - Hitit kökenli bir şehir devleti olan Kuşşar ve Neşa'da hükümlan olmuş ve Büyük Hitit İmparatorluğunun ilk çekirdek organizasyonunu başarmış bir kral; tarihte bilinen ilk hayvanat bahçesinin kurucularındandır.

Günümüzden yaklaşık 3750 yıl önce yaşadığı kabul edilen bu dirayetli yöneticinin adı, ilimizde el değiştiren bir otele verilerek binlerce yıl sonra Çorum'un gün demine yeniden girmesi sağlanmıştır.

Kil tabletler aracılığıyla yaşadığı tespit edilen **İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**

ve kimliğı zaman tunelinden günümüze ulaşan Anitta, lanetine inat, Dünyaca meşhur Hattuşa ve Çorum'un turizm arzını güçlendireceğı inancı ile, Anitta adı verilen otelin yeni sahiplerini kutluyor; bol kazançlı bir hizmet performansı diliyorum.

Erdal ERALP

Bir 30 Ağustos günü doğmuşum. Yılımı kesin bilmiyorum. Nüfusa kayıt tarihim Mart 1932, yani Mart 1932'de varım. Bu tarihe en yakın 30 Ağustos 1931 işte asıl doğum tarihim bu oluyor. Babam Atıf Eralp ve Annem Kadriye Eralp'ler Atatürk'ün devrimci öğretmenleriydiler. Annem; çarı, peçeyi atıp öğretmen olduğu şimdiki Zafer Okulunun yerindeki Numine-i Nezhat Okuluna Cumhuriyet öğretmeni kılığıyla giden ilk bayan öğretmen olmakla öğündüğünü hep söylerdi.

Babam Hatay'ın Vatana katılışı sırasında Hatay'da [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

Nahiye Müdürlüğü ve Kaymakam Vekillikleri yaptı.

Dedem Ahmet Safi Eralp (Darül Fünün) Üniversite mezunu bir öğretmendi.

Ben ilkokulu Tanyeri İlkokulunda okudum. Ortaokula Çorum'da başladım, ortaokul ikinci sınıfı ve son sınıfı İskenderun'da okudum ve 1946 da Çorum Ortaokulundan ve 1949 Haziranında da Çorum Lisesinden mezun oldu. 1949 yılı Kasımın da İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesinde öğrenci idim.

Öğrencilik yıllarında; bir kültür ocağı olan İstanbul'u çok sevdim. Giderek sporcu kimliğim öne çıktı. Darüşşafakalı voleybolcu olarak Önce Federasyon kupası şampiyonlukları ve uzun bir süre Türkiye ikinciliği ve sonrası Türkiye şampiyonluğunu yaşadım. Yurt dışında uluslar arası turnuvalara katıldım. 40 yılı aşkın bir süredir Çorum'da Avukatım.

Çorum'a gelince; öğrencilik yıllarımdan beri tutkun olduğum Anadolu uygarlıklarının içinde buldum kendimi. Bir ara siyaset dünyasına karışmak zorunda kaldım. CHP Gençlik Teşkilatı olarak başladım, 1960'tan sonra İl Başkanı oldum. Hiç

aday olmadım. 1968 den sonra yavaş, yavaş faal siyasetten uzaklaştım ve siyaseti hiç sevmedi

Kültür ve sanat yayınlarını hep takip ettim Yirmi yıldan fazla bir süredir Arkeoloji ve Hititoloji dünyası içinde buldum kendimi. Sınıf arkadaşım ve sıra arkadaşım Dr. Turhan Kılıçcıoğlu'nun büyük sevgi ve desteği ile Çorum'u, başkentini ve birçok önemli kentlerini yüreğinde barındıran Çorum'u dünyanın kenti haline getirip tüm dünyaya tanıtmak için Belediye Başkanları Valiler, Çorum Kültür Müdürlüğü ve Müze Müdürlüğün deki arkadaşlarımızın üstün gayretleri sürmektedir.

Geceleri saat 03'ten sonra uyku uyumam. Bu saatlerde okuyacak ve araştırarak zamanı bulabiliyorum. Bu saatlerde kendimi cennette hissediyor gibiyim.

Hemen her sabah gün doğmadan stadyuma giderim. Önceleri çoğu kez yalnız olurdum, Turhan Kılıçcıoğlu çoğu kez katılırdı. Koşmayı hiç bırakmadık. Son 7-8 yıldan beri yürümek ve koşmak için gelenleri [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

neredeysse stadyum almıyor. Gençler, yaşlılar her gün oradalar. Burada oluşan gruplar arasındaki sohbetlere doyum olmuyor. Sonra bir duş ve çorba, büromdayım. Geçinebilmek için çalışmak zorundayım.

Bu arada; Çorum'da Atatürkçü Düşünce Derneğini kurmak da bana nasip oldu. Birlikte çalışacağım arkadaşlarımla çalışma gücüne hayran oldum. Belli bir takvime uyarak, yayınlar, konferanslarla aydınlık yarınlar için bir ateş yakmaya çalıştım.

Eşim bütün bu çabalarımnda hep yanımda oldu. Büyük kazanımların ardına düşmedik, her zaman geçinebileceğimiz kadar imkanımız oldu. Çıkarsız, mutluluğu birlikte aradık. Bir kültür dünyası için mutluluk bizim için yeterli oldu.

İyi eğitim almış, uygar, laik, saygılı ve yüreği sevgilere ulaşmış Türk Ulusu, yani; Atatürk'ün Türkiye'sini özlüyorum.

Yazarımız 2019 Yılında vefat etmiştir!

Çorumlu2000 5. sayı

HİTİT-HATTİ UYGARLIKLARI VE GÜNEŞ KURSLARI

Av. Erdal ERALP

Hititlerde özellikle kral mühürleri ve kaya kabartmalarında kralın adını belirten, Hiyeroglif (resim yazısı) ile mükemmel bir kompozisyonla oluşturulmuş ideogram diyebileceğimiz, yani resimlerle anlatılan bir fikir ya da sözcük anlamına gelen işaretler grubu sık kullanılmıştır.

Bu ideogram'ların en üstünde ışınlı bir yuvarlak ve ortasında gelişkin bir yıldız motifi ve dairenin iki yanında kanatlar mevcuttur.

Rozet diyebileceğimiz bu figürün bir Hiyeroglif olduğu ve Mısır etkisi ile BEN GÜNEŞ yada, MAJESTE anlamına geldiği anlaşılmaktadır.

Bir de Ankara'da Belediye Başkanı Vedat [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Dalokay'ın Sihhiye Meydanına diktirdiği ve böylece her kesin artık iyice tanıdığı, bir zamanlar Ankara Belediyesinin amblemi olarak kullanılan, sigara paketinin üzerinde de kullanılmış olan ve bir çok turistik tesislerde çok kullanılan ve adına "Hitit Güneş Kursları" denilen değişik motifli kurslar vardır. Bu kursların Hitit'lere ait olduğu söylenilse de bu aslında doğru değildir. Bunlar, İsa'da önce 3000'den 2000'e doğru Eski Tunç Çağının ikinci yarısında özellikle

Çorum'da Alacahöyük'te yaşamış oldukları kabul edilen Hatti'lere yöneticilik yapmış olan bir grup soylulara ait mezarlarda bulunan ve adına "Güneş Kursları" denilen buluntulardır. Bu mezarlarda armağan olarak konulduğu sanılan buluntular yüksek nitelikli sanat eserleridir. Bunlar arasında silahlar, süs eşyaları, madeni kaplar, madeni heykelcikler ve değişik biçimli ve bir kaideye tespit için yapılmış çıkıntıları olan hayvan betimleri çok ilginçtir.

Genellikle "Güneş Kursları" olarak bilinen, bazıları hayvan motifleriyle süslü, bir bölümü daire, bir bölümü dörtken biçimli ve bir sopaya (sap'a) geçirilerek dinsel törenlerde taşıdığı sanılan

STANDARTLAR (simgesel işaret-alem) ler'de bu mezarlarda bulunan buluntular arasındadır. Bunlara kült standartları diyebiliyoruz.

Rahiplerin dini törenlerde bu kursları sopalar-dan tutarak ve üzerine monte edilmiş sallantılarla (sistrum) ses çıkartarak bir duanın başladığını ya da bittiğini belirterek töreni yönetiyorlardı. (Bu yargılar kesin değildir.) Bu kurslarda görülen hayvan figür-lerinden geyikler ve boğanın dışındaki bütün hay- vanlarlar, Anadolu'nun Ana Tanrıça inancını simgele- mektedir. Ama, tanrıça yani, toprak ana, doğurgandır, doyurgandır, doğaya hakimdir, hayvanlar bu yüzdün onu simgeler, inanç sisteminde dişi ögedir.

Kurslarda boğa motifi ya da bunu simgeleyen ve genellikle kursların altında yer alan boğa boynuzları bulunmaktadır. Bunlar Akdeniz uygarlıklarından Ana- dolu'ya geçen Boğa (Toros) kültü olarak kabul edebi- lir. Boğalar BAŞ TANRI'yı süngüleyen, Ana Tanrıça- nın eşidir, toprağı dölleyen, bet bereketi sağlayan öğdir.

Bu simgeler, Hitit'lerden önce, Mısır, Mezopotam **İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**

ya, Hint,Asya inançlarından Anadolu'ya taşınmış, Hitit'lerin siyasal otoriteyi ve bütünlüğü sağlamasıyla, federatif sistem içinde özgürlük tanımlaması ve Baş-kent Hattuşa da hep bir arada yaşanmış, değişik inançların sentezi olan ve her tanrı ve tanrıçanın bir TANRI AİLESİ (Panteon) olarak birleşmesi ve bir sentez oluşturması sonucu Anadolu'ya özgür düşünce ortamını doğurmuştur. Bu yüzden anlatılan " Güneş Kursları " Hitit'lerin de kabul edip kullanıldıkları muhakkaktır.

Bu simgelerin çeşitliliğinden anlıyoruz ki, Hitit öncesi Anadolu'da yaşayan Hatti'ler, kent beylikleri yada yerel krallıklar halkları, Mısır, Mezopotamya uygarlıkları inanç ve kültleri Anadolu'ya 2000'de Asya'dan gelen Hitit'leri her yönden etkilemişlerdir.

Bu grupların etkileri, inanç alanında sentezi yaratmıştır. Yani, inanışlarda özgürlük yasalarla korunmuş ve her grubun tanrısı, Hitit Tanrı ailelerine alındı. (Hitit Panteonu) meydana getirmiştir.

Çorumlu2000 6. sayı

HİTİT YASALARI

Bin yıla yaklaşan, Selçuklu ve Osmanlı Dönem dönemlerinden bu yana yurt edindiğimiz Anadolu, çok eski çağlardan beri, her yönden gelen grupların da yurdu olmuştur. Farklı kültür, inanç ve yaşam biçimleri, Anadolu'da etkileşip, daha üstün uygarlıkları yaratmıştır. Bu yüzden Anadolu, jeografik konumu ve doğal şartları ile her dönemde uygarlıkları yaratandır, büyütendir.

Anadolu'ya İ.Ö. 2000'li yılların başında Asya'dan; büyük olasılıkla Kafkaslar yolu ile Hititler geliyorlar ve Kızılırmak dolanımı içlerine yerleşiyorlar, etkileniyorlar, onların içlerinde yaşayarak üst düzeylere ulaşıyorlar ve sonunda İ.Ö. 1800'den başlayarak önce krallık, sonra İ.Ö.1300'lere gelirken büyük İmparatorluk olarak,ilk Anadolu bütünlüğünü sağlıyorlar ve dev bir uygarlığın yaratıcısı oluyorlar. O çağların uygarlık dünyasının, [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

en büyük iki devleti Mısır ve Hititlerdir.

Orta Çağın karanlığını yırtıp, bilimsel araştırmalara yönelen Avrupalı bilgin ve gezginlerin 1800'lü yılların ilk yarısından itibaren, Anadolu'ya gelip araştırmaya başlıyorlar. Birçok arkeolojik bulguları bilim dünyasında değerlen diriyor.

Boğazköy'de 1906-1907 ve 1911-1912 yıllarında Hugo Wicler ve 1931-1938 yıllarında K. Bittel tarafından yapılan kazılarda, Hititlere ait yasa metinleri bulunmuştur.

Yasa metinlerini oluşturan kil tabletler veya levhalar, Hititologlarca incelenmiş ve iki dizide toplanarak incelenmiş ve iki dizide toplanarak değerlendirilmiştir.

Yaklaşık 100 fıkra (madde) içeren ve "Eğer bir adam" diye başlayan birinci dizi, büyük harflerle kottlanmış ve 21 grupta toplanmıştır.

Yine yaklaşık 100 fıkra (madde) içeren ve "Eğer bir bağ" diye başlayan ikinci dizi, yine elde edilen

çeşitli yazmalar ve konularına göre kodlanarak 17 grupta toplanmıştır.

İki asıl metin aslında birbirlerinin devamı niteliğindedir. Sonradan yazılan ve paralel metinler olarak adlandırılan metinler hemen hemen aynı konuları içeriyorlar ve zaman için-de yapılan değişiklikler metinlerde açıkça belirtiliyor.

Yasa metinleri ve yorumları incelendiğinde, genel olarak; Hititlerde yasa ve adalet kavramının, diğer çağdaş ön Asya kavimlerinden olduğu gibi, Tanrısal kökenli olması gerekir. Fakat; Hitit yasa metinlerinin hiç birisinde, bir ön söz bir sunuş yazısı bulunmamaktadır Hamurabi yasalarının, Tanrı tarafından, Tanrı sözü olarak krala verildiği yazılıdır. Hitit yasalarının çok kez değiştiği ve değişikliğin kral tarafından yapıldığı, paralel metinlerde açıkça yazılıdır. Bu yüzden yasaların kral tarafından yapıldığı tezi şimdilik doğrudur.

Hitit yasalarının, Hititlerin büyük sosyal, siyasal ve kültürel yaşamlarını kapsadığı ve bu bakımdan bir **İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**

yasalar bütünü, bir kodeks niteliğini taşımadığını açıkça anlaşılıyor. Fazla hasara uğramadan asıl metinlerin okunamayan yerleri, aynı konuyu içeren paralel metinlerden tamamlanabilmiştir.

Metinlerin, değişik tarihlerde yazılmış olduğu, yazı karakteri, malzemenin cinsi gibi özelliklerden anlaşılıyor. Hititologlar, yasa metinlerini incelerken, maddeler ayrımı yerine, paragraf ve fıkra sözcüklerini kullanıyorlar. Aslında; birbirlerinden ayrı olayları hükme bağlayan maddeler olarak ayrım yapılabilir. Metinlerde paragraf ve fıkra olarak adlandırılan bölümler, tabletlerde yatay çizgilerle ayrılmıştır. Bu çizgilere rağmen, bazen çizgi dışında da devam ettiği görülmektedir. Yasa metinlerinden örnekler verilirken, madde terimini kullanmakta sakınca görmedim.

Hitit yasalarında; evlat edinme, miras, evlilik, tasarlanarak adam öldürmeye dair hukuk kuralları noksan.

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre, Hititlerde sözlü hukuk geleneği, teamül, örf ve adet kuralları geçerli idi. Bize ulaşan metinlerin, sözlü hukukta

bulunmayan, siyasal ve toplumsal nedenlerle, belirgin ve kesin olarak düzenlenmesi gereken, ÖZEL VE ÖNEMLİ anlaşmazlıkları ve mahkemelerin verdikleri kararları da göz önüne alırsak yapılan derlemeler olduğu anlaşılıyor.

Eski çağların, yazılı kurallar derlemeleri, hemen hep aynı nedenlerle yapılmıştır. Örf ve adete göre yürütülen sözlü hukuk sistemi, bazı olayların getirdiği karmaşa hali, yazılı kurallar gereği zorunlu kılıyor.

Hitit siyasal yaşamında İ.Ö. 1600'lerde Kral Hantili ile başlayan, 1500'e, Kral Telipinu'ya kadar süren bir karmaşa dönemi, yazılı kurallar derlenmesini zorunlu kılmıştır kanısı doğurur.

Hititlerde hukukun kaynağı sadece yasalar değildir. Örf ve adetlerin yanında, arşivlerde elde edilmiş olan ve Garnizon Komutanlarına, Askeri görevlilere, Din görevlilerine, yüksek Memurlara gönderilen yönergeler kaynak belgelerdir.

Yasa metinleri, birçok çağdaş yasalarda olduğu **İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**

gibi; eğer (Takku) sözcüğü ile başlıyor. Sümer, Babil, Asur bir bölümü ile Yunan, Roma ve İbrani yasaları da çoğu kez aynı şartlı sözcükle başlamaktadır. Maddele-
rin sonu da "Böylece suçlu evden uzaklaştırılır" formü-
lü ile bitiyor.

Hitit hukuk siteminde, çevre ülkelerin, kültür yakınlığına dayalı bazı benzerlikler var ise de, çok önemli ve çok daha uygarca farklılıklar hemen göze çarpmaktadır.

Hitit yasalarında, Sami hukukunun tipik örneği olan "Göze-göz, Dişe-diş" kuralına yer verilmiyor. Ölüm cezaları çok sınırlı, Asur yasalarında görülen sakatlama cezaları, sadece kölelere evde hırsızlık halinde veriliyor. Açıkça söyleyebiliyoruz ki; Hitit yasalarında, suçluya zarar verecek öç alma kuralı yoktur. Mağdurun uğradığı zararın giderilmesi esası en üstün (norm) hukuk kuralı olarak geçerlidir. Yasa metinlerin, Ceza hukuku bakımından incelendiğinde, yaralama ve öldürmeye varan kasıt ile dikkatsizlik, tetbirsizlik, meslek ve sanatta acemilik yüzünden işlenen suçlardaki taksir çok ilgi çeken üslupla ayrılıyor. Teksir hali "Onun eli günah işler" sözcükle-

riyle nitelendiriliyor. Kral IV. Tuthaliya'nın bir fermanında da kasıtlı haller için "Onun başı günah işler" anlamı yazılı. Eli günah işler olarak nitelendirilen hallerde verilen ceza, kasıt halinin yarısı kadar. Cezalar ise, ölüm cezaları dışında, zarar görenlerin işle-
rinin görülmesi için köleler, insanlar vermek ve şekel ve mima olarak belirlenen gümüş, yani para cezaları ödemek şeklindedir.

Hamile kadının çocuğunun düşürülmesine sebep olmak suçunda, cenin 10 aylıksa; 10 şekel gümüş, 5 aylıksa; 5 şekel gümüş tazminat ödenmesi yazılı, cezayı artıran ve azaltan sebepler belirgin olarak görülüyor. Yasa metinlerinin 197'nci maddesinde, kanuni karineler mevcut, "Eğer bir adam, kadını dağda alırsa suç adamındır. O ölsün. Eğer onu evde alırsa suç, kadınındır. O ölsün...."

Suçlarda kalkışma (teşebbüs) hali düzenlenerek ceza-lar azaltılmıştır. Hırsızlık suçunda " Henüz eşikten içeri girmemiştir" denilerek cezanın azaltıldığı görülüyor.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Suçlarda kalkışma (teşebbüs) hali düzenlenerek cezalar azaltılmıştır. Hırsızlık suçunda "Henüz eşikten içeri girmemiştir" denilerek cezanın azaltıldığı görülüyor.

Bu genel değerlendirmelerden sonra, yasa metinlerinden örnekler alarak, bu güne kadar yapılan yorum ve değerlendirmeleri de göz önüne alarak bazı ayrıntıları dikkatinize sunmak istiyorum.

BİRİNCİ DİZİ

Madde (Paragraf) 1- Eğer bir adamı ya da bir kadını, bir kavga sonucu biri öldürürse, onu teslim etsin ve erkek ya da kadın dört kişi versin. (verirde olabilir) Böylece suçu evinden uzaklaştırır (par-na-aş-şe-wa-a-iz-zi)

Madde 2- Eğer bir erkek köle yada kadın köle, bir kavga sonucu birini öldürürse, onu teslim etsin ve erkek yada kadın iki kişi versin. Böylece suçu evinden uzaklaştırır.

Madde 3- Eğer özgür bir erkeği ya da özgür bir

kadını (kadına) biri vurursa ve öyle ki o ölürse ele günah işler. Onu teslim etsin ve iki kişi versin. Böylece suçu evinden uzaklaştırsın.

Madde 4- Eğer bir erkek köleyi ya da bir kadın köleyi (köleye) biri vurursa ve öyle ki o ölürse eli günah işler. Onu teslim etsin ve bir kişi versin. Böylece suçu evinden uzaklaştırır. Bu ilk dört maddede adam öldürmek suçları cezalandırıyor.

Birinci maddede kavga sırasında öldürmeye varan kasıt ele alınmıştır. Cezası 4 kişi (4 baş) vermek ve cesedi teslim etmektir. 2. Madde ise bu suçu bu suçu kölelerin işlemesi halinde verilecek ceza, özgür insanlara verilecek cezanın yarısı kadar olduğunu gösteriyor.

3'üncü ve 4'üncü maddeler ise: " onun eli günah işler" şeklindeki anlatım çok ilgi çekicidir. Bu anlatımın karşıtı: "onun başı günah işledi" şeklindedir. Zira bu karşıt anlatım, yasalarda bulunmamakta ise de, 4. Tuthaliye'nın bir fermanında "onun başı günah işler" şeklinde, kasten öldürme hali düzenlenmiştir. Böylece **İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**

3' üncü ve 4'üncü maddelerde dikkatsizlik, tedbirsizlik yüzünden ölüme sebebiyetle suçlu cezalandırılmaktadır yorumu şimdilik doğrudur, bu suçlara verilen ceza kasten öldürmeye Verilen cezanın yarısı kadardır.

Tasarlayarak adam öldürme suçu yasada düzenlenmiştir. Ancak sözlü gelenekte ve kralın fermanında, bu suçun cezası "kan kefaleti" olarak kabul ediyor. Kan sahipleri, yani ölenin mirasçıları, "o ölsün" derlerse ölüm cezası veriliyor.

Yukarıdaki maddelerde "onu teslim etsin" şeklindeki anlatım yorumları neden olmaktadır. Maddenin okunmasından, öldürenin öncelikle, ölenin cesedini aile fertlerine teslim etmesi gerektiği anlaşıyor. Ancak; Hitit yasaları araştırmacıları aynı yorumu paylaşmıyorlar.

Bu sorun yasa metinlerinin bir çok maddelelerinde rastladığımız ARNU'DAN türeyen AR NUZİ fiil türevinin yorumundan kaynaklanmaktadır. Ancak; bu sözcüğün kökeni araştırıldığında, Hititçe'deki Ar kökünün, Hind-Avrupa kökenli OR olarak görülüyor, Hititçe de Ar oluyor. Hititçe'deki anlamı Ulaşmak; Nu eki

ise Hititçe de ettirgen eki olarak kabul ediliyor ve böylece ARNU, Ulaştırmak anlamına geliyor, özellikle, birinci dizinin 5. Maddesinde bu sözcük ŞAR-NİNK fiili ile birlikte kullanılıyor, o zaman anlam "geri vermek, onarmak, telafi etmek, zararı ödemek, tazmin etmek" şeklinde dönüşüyor. Nitekim, Friedrich ve Kocshaker " Ceza Ödeme" eyleminin ifade edildiğini çevirenin böyle yapılması gerektiğini önermiştir.

Yukarıda 1'inci maddeden 4'üncü maddeye kadar incelediğimiz yasa metinleri hep "böylece suçu evden uzaklaştır" cümlesi ile bitmektedir. Birçok maddede aynı anlatım yinelenmiştir.

Bu formül anlamı konusunda da çok değişik yorumlar yapılmıştır. En yaygın görüş, zarar gören tarafa, güvence olarak suçlunun mal varlığına sahip olma hakkını getirdiği, maddedeki yaptırımlar yerine getirilip, ödemeler yapıldıktan sonra suçtan kurtulabileceği anlamı olarak kabul ediliyor.

Madde 7- Eğer özgür bir kişiyi, bir kimse kör

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

ederse ya da onun bir dişini aşağı atarsa, eskiden bir Mina gümüş veriliyordu, şimdi suçlu 20 Şekel gümüş versin ve böylece suçu evden uzaklaştırır.

Bu maddeye takip eden 8. Maddede; Bu suçun kölelere karşı işlenmesi halinde cezanın 10 Şekel gümüş olduğu yazılı.

Madde 10- Eğer bir kişi, bir kimse yaralanana kadar ve onu kötürüm ederse, o ücret ödesin. Onun bakımını üstlensin, onun yerine bir kişi versin ve evinde bu çalışmaya devam etsin, o iyileşinceye kadar. Ama o iyileştiği zaman ona altı Şekel gümüş versin ve hekime yine;

Madde 17- Eğer özgür bir kadının karnının meyvesini, bir kimse attırırsa, Eğer Onuncu ayda olursa 10 Şekel gümüş versin, Eğer bu beşinci ayda olursa 5 Şekel gümüş versin, böylece suçu evinden uzaklaştırır.

Madde 18'de ise her eylemi cezalandıran yasa maddesinden sonra yinelediği gibi, eğer bir köle kadının karnının meyvesini bir kimse attırırsa, cezalar aynı

aylık dönemler için yarı yarıya gümüş olarak düzenlenmiştir.

Madde 28- Eğer bir kız, bir adama nişanlanmışsa, bir başkası onu kaçırırsa, onu kaçırdığı anda, birinci adam ona ne vermişse, o zaman o değeri onu tazmin etsin. Baba-ana tazmin etmezler. Eğer, baba ve anne onu başka adama verirse, o zaman baba ve anne tazmin etsin.

Madde 29- eğer genç bir kadın, bir adama bağlanmışsa (nişan) ve onun için o başlık ödemişse ve ondan sonra baba ve ana buna karşı çıkarlarsa, o zaman onu adamdan ayırırlar ama başlığın iki katı tazminat verirler.

Madde 30- eğer erkek, kızı halâ alamadıysa, o zaman kendisi için onu reddedebilir, ama o zaman kendi ödediği başlıktan vazgeçer.

Bu örnek olarak sunduğum maddelerde, para cezaları ölçüleri olarak Şekel ve Mina sözcükleri hemen dikkati çekmiyor.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Eski çağlarda henüz para yok iken, ekonomik yaşamda değişim aracı olarak, o zamana göre kıymetli sayılan, belirli ağırlıklardaki maden çubuklar kullanılmıştır.

Babil’de de Şekel ve Mina gümüş çubuklar kullanılmıştır. Bir Babil Minası 500 gram gümüştür. Şekel ise bunun atmışta biri yani 8,33 gramdır. Bir Hitit Şekeli 9 gram gümüş, bir Hitit Minası ise Şekelin 40 katı, yani 360 gram gümüştür. Buna göre Babilde Mina Şekelin 60 katı, Hitit’te ise Mina Şekelin 40 katıdır.

Evlenmeden önce, bu gün de olduğu gibi, bir nişanlılık dönemi görülüyor. Evlenebilmek için erkeğin, kız tarafına "başlık parası" vermesi gerekiyor. Hitit yasalarında bunu karşılayan kelime "Kuşata". Evlenmede kadın erkeğin evine gelirken çeyiz getirmektedir. Hititçe de buna "İvaru" deniyor.

Akatça da bu sözcük Tutsak anlamında, Arapça ve Türkçe de Esir anlamı var. Tutsak olan bir kişinin mutlaka Mahpus olarak hapishanede yatması gerekmez. Şuhalegöre Lu Hippara'ların ailesi, çocuğu, ekip biçilecek ekin alanı ve bağlı olabiliyorlar. Hrozny ve

Neufeld, Boris Cellule olarak yorumluyorlar. Fransızcada da Cellule'nin tam anlamı, Türkçe Hücre olarak çevriliyor. Hem canlıların en küçük parçası, hem hapis-hane hücresi, hem küçük oda anlamı var. Ancak Bois sözcüğü; Ahşap, tahta, orman emvali anlamında ve ikisi birlikte ahşap hücre olarak çevrilebiliyor. Bu durumda, bu ideogramla anlatılan hapis-hane değil, suç-üstü yakalananın devletin yargısına, gözaltına alınabilen bir küçük ve ahşap oda anlamı yasa metinlerine uygun bir yorum olabilir. Zaten Otten de Rad okunuşunu öneriyor, ki burada da kralın yargısına teslim anlamı var. Bundan sonra gelen maddelerde, 71.ci maddeye kadar; öküz, inek, katır, at ve koyun çalmanın cezaları sıralanıyor

Madde 71: Eğer bir öküzü, bir atı, bir katırı biri bulursa (kentte anlamı var) kralın kapısına götürsün. Eğer onu kırdı bulursa, yaşlılar onu, ona verirse, o zaman kendisi için boyunduruğa koşabilir. Şayet sahibi onu bulursa, kendisi için onu eksiksiz alsın. O hırsız gibi yakalanmasın.

Diğer hırsızlık suçları ise, cins bir atı çalan yaşları **İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**

belirtilen, 30 at vermekle cezalandırılıyor. Sonra yapılan değişiklikle 15 at verir şeklinde cezalandırılıyorlar.

Madde 93: Eğer bir adamı eşikte yakalarsa evin içine henüz girmemiştir. On iki Şekel Gümüş versin, köleyi eşikte yakalarsa altı Şekel Gümüş versin.

94. Maddede: Evde hırsızlık yapan, çaldığının tüm değerini vermesi ve ayrıca ceza olarak bir Mina Gümüş vermesi gerekiyor.

Madde 98: Eğer özgür bir adam bir evi yakarsa, evi yeniden yapsın, evin içinde ne varsa, ister insan, ister öküz, ister koyun olsun onları tüm değerleriyle temin etsin.

Madde 99: Eğer bir kulübeyi (hayvanların yemleri bulunan bir yapıyı) biri yakarsa, zarar görenin öküzlerini beslemeye devam etsin, onları bahara kadar ulaştırsın. Eğer içinde saman yoksa, o zaman sadece kulübeyi yeniden yapsın. Aynı zamanda kulübenin içinde ne varsa, onları da geri vermelidir.

İKİNCİ DİZİDEN ÖRNEKLER:

178.ci Maddeden itibaren, yasada, arazi, bağ, hayvanlar, yiyecekler ve bazı giysilerin fiyatları belirtiliyor. Bir giysinin bedeli 12 Şekel Gümüş, değerli bir giysinin bedeli 30 Şekel Gümüş, mavi yün bir giysinin bedeli 20 Şekel gümüş, ince bir gömleğin bedeli 3 Şekel gümüştür.

197 ve 198. Maddelerde ilginç hükümler bulunmaktadır.

Madde 197: Eğer bir adam, bir kadını dağa alırsa, suç adamın (dır) ve o ölsün. Eğer onu eve alırsa suç kadınındır ve kadın ölsün. Eğer adam (koca) onları bulursa ve onları öldürürse, onun eylemi cezaya değer değil (dir)

Madde 198: Eğer, sarayın kapısına onları götürürse ve derse: benim karım ölmesin o zaman karısını hayatta bırakır ve zina yapan erkeği de bırakır ve onun (yani zina yapan erkeğin) başını örter. Eğer derse; işte tam ikisi de ölsün, o zaman tekerleğe diz çöksünler, [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

kral onları öldürür, kral onları yaşatır. Burada koca, zina yapan karısını öldürülmemesini istediğinde, zina yapan aşığın da sağ kalacağı, fakat toplum içinde, zina yaptığını belirten bir örtü bir bağ ile dolaşacaktır. Utanç simgesi olan bir bağı başında taşıyacaktır anlamı çıkıyor.

Son söz:

Hitit yasalarına dair böyle bir özet sunarken, bu yasaları uygulayanlar, yargı görevi yapanlar kimlerdi sorusuna kısaca değinmeyi gerekli görüyorum.

1- Hititlerde yargı görevi yapanlar :Kırsal kesimde yaşlılar (bir bakıma ihtiyar kurulları)

2-Kentlerde yüksek dereceli memur ve subayların yargıçlık yaptıkları mahkemeler.

3- Yüksek dereceli mahkemeler, Panku(ş) ve Tulijaş. <*>

4- Kral.

Burada incelediğimiz hukuki cezalar görüldüğü gibi hem hür kişilere, hem de kölelere mahsustur. Bilindiği gibi; Hititler ilk kuruluşlarından itibaren sürekli savaşmışlardır. Bu savaşlardan getirdikleri

erkek nüfusu devlete ve tapınaklara ait çiftliklerde ve özel mülk olan kraliyet ailesi ile yakınları olan toprak sahiplerinin çiftliklerine, çalıştırılmak üzere gruplar halinde dağıtılıyorlardı. Bunlar literatürde Nam Ra olarak biliniyorlar. Bunlar aslında savaş ganimeti, tutsak, sürgün edilen insanlar, Deporte, Kolon olarak isimleştirilmişlerdir. Bunlar eski Yunan'daki Metöke'ler gibi veya eski Roma Latifindium'larında olduğu gibi, esir olarak karın tokluğuna çalıştırılan ve belli süreden sonra kendilerine sınırlı özgürlük verilen, belirli bir toplum sınıfıdır, diyebiliriz. Hitit toplumunda ırk ve sınıf ayrımı bertilen diğer sözcükler mevcuttur. Dampupi (Barbar) ve Ubaru(yabancı) gibi. (Prof Dr. Ahmet Ünsal) Arşivlerde bulunan yazılı belgelerde,çok ayrıntılı mahkeme tutanakları ,suçluların, tanıkların, davaya taraf olarak katılanların ifadeleri ve davanın açılmasına sebep olan iddialar bulunuyor. Bu konularda verilen kararlar henüz elde edilememiştir.

<*> Tulijaş en yüksek sosyal sınıftan kişileri ve prensi ve kralı dahi yargılama yetkisine sahip olan yüksek mahkeme olup, kral Tulijaş'ın yargısına boyun eğerek, mutlak erki sınırlamış oluyor.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

İsmet ÇENESİZ

06.06.1936 günü Albayrak 2. Sokakta 9 nolu evde dünyaya gelmişim. Her nedense nüfus kağıdında 1938 doğumluyum.

Babamın ismi İsmail annem Münevver Çenesiz. Ailenin en büyük çocuğu ablam Caviden Çenesiz (Amanvermez) 74 yaşında ve İzmir'de oturuyor.

Ağabeyim İlhan Çenesiz 66 yaşında halen İstanbul'da oturuyor, Turhal ve Sivas Gemerek'te tuğla fabrikaları var, oğlu ile birlikte çalışıyor.

Babam dülgerdi; Küçük İsmail lakabıyla anılırdı, çalışkan bir insandı Küçük yaşta anne ve Babasını Kaybetmiş Şehirden köye göçmek mecburiyetinde kalmış 5- 6 sene sonra yeniden babasının arkadaşı olan meşhur Muttalip Gürsel ustadan sanatını iyice öğrenmiş, ustasıyla aralarında baba - evlat saygısı

doğmuştur. Babamı 1976 yılında kaybettik. Annem ise 1900 doğumlu tam bir eski zaman kadını idi.

Sabahları ezandan önce kalkardı. Güçsüzlere karşı çok duygulu, merhametli ve cömertti. Çorum Güçsüzler Evinin yeri annemindi, orayı hayır işine tahsis etti. 1993 yılında Allah'ın Rahmetine kavuştu.

Güçsüzler Evini biz üstlendik. Doğduğum evden ayrılışımızı hatırlıyorum, büyüdüğüm evde, doğduğum eve yakın Alaybey Çıkma No 1 de, köşe başında evdi.

1945 yılında Albayrak İlkokuluna gittim, 3. sınıfta kendi isteğimle Tanyeri İlkokuluna gittim. Kendimi övmek gibi olmasın, her bakımdan çok iyi bir talebeydim. 1950 de Erkek Sanat Enstitüsüne kayıt oldum. 1955 yılında bu okulu bitirdim orada da iyi bir talebelik hayatım oldu, her bakımdan iyi bir talebe idim. 6.6.1958 de evlendim. 4 çocuğum var. İki erkek, ikisi kız. Hepsi evli, 7 torun sahibi etti yüce Allah. 1959 Temmuzunda Yedek Subay Okulunda askerliğim başladı. Tank bölümüne ayrılmıştım.

[**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

Türkiye'nin ilk Yedek Subay olarak Tank Astegmenleri biz idik. Kıta görevimi Urfa'nın Bilecik Kazasında yaptım. 1960 İhtilalinde 1 ay bu kazada Belediye Başkanlığı yaptım. Bilecik'te ve Belediyede kendimi sevdirdi, herkese ben saygı gösterdim, karşılığını da gördüm. 20 sene Bilecik Belediyesinden bayramlarda tebrikleştığım arkadaşlarım oldu.

İlkokul sıralarında hangi mesleğe ilgi duyduğumum anımsamıyorum. Ama sanat enstitüsünün sonlarına doğru inşaat mühendisi olmayı arzu ediyordum.

Babamda bunu çok istiyordu, onun da tesiri oluyordu. Fakat son sınıfta okumayıp ağabeyimle birlikte kurulu olan tezgâhımız olan babamın mesleğini, marangozluk ve biçkicilik yapmaya karar verdik. Okulu bitirince 1955 yılının Temmuz ayında Hamit Camiinin oradaki dükkânımızda işe başladık. Başlayış o başlayış, askere gidinceye kadar orada, askerden gelince de Hıdırlık civarındaki bize ait olan yerde 1964 yılı sonlarına kadar çalıştık. Sonra 1965 yılı baharında Halit Hamoğlu ve Mehmet Balaban ile Güneş Kiremiti kurduk, bu ara Turhal'daki Baldudak Kiremit Fabrikası-

nı aynı şahıslarla ortak aldık. 1965 sonunda ortaklığımızı bizim gördüğümüz lüzum üzerine ayırdık. Ağabeyimle ben Turhal'daki fabrikayı, Halit Hamoğlu Güneş Kiremiti aldı. Mehmet Balaban mesleği bıraktı.

1975 de ben Turhal'dan ayrılıp Samsun'a göçtüm. 1987 Mayıs ayında Başaran Kiremiti aldım. Çorum'a Taşındık. 1994 de Çenesiz Seramik "ECE" yi organize sanayinde kurduk. Sanayicilik her zaman zor olmuştur ama 1998-1999 yılı başka bir zor.

Şu anda yazı yazdığımdan dolayı bir ödül almadım, okulda yazdığım kompozisyonlar beğeni lirdi. Şimdi her Pazartesi Çorum'da mahalli gazetelerin üçünde, Çorumlu 2000 Dergisinde ve Çekva'nın dergisinde yazıyorum. Şu anda 200 kadar mahalli gazetelerde yazı yazmışım, 80 kadar 1952 den beri yazdığım şiirlerim var, bunları kitap haline getirip masraflarını ben ödeyip gelirinin tamamını hayır kurumlarına vereceğim.

İdealim; sanayiciliğimin bütün zorluklarına rağmen, yıkılmadan işime devam etmek. Şu anda iş [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

yerlerimde 300 kişi çalışıyor,30 bin olmasını çok arzu ederim.

Gençlere önerilerimiz ise: Çalışkan, dürüst olmak, üretmek, İnsanları, işini sevmek ve en iyisini yapmak, öğrenmenin yaşı yoktur, her gün mutlaka bir şey öğrenmek.

Ben bu yaşımda her gece yatarken ben bu gün ne öğrendim diye kendimi sorguluyorum.

Çorumlu 2000 42. sayı
**V. ULUSLARARASI
HİTİTOLOJİ KONGRESİ**

İsmet ÇENESİZ

Kıymetli okuyucularım!

Bir tarih hazinesi olan Çorum'umuzun topraklarına su veren baraj Hitit'ler tarafından kurulmuş. Geçen yıl ve bu yıl yapılan kazılarla bu baraj eski işlevine döndürülerek turizme açılacaktır. Bu seneki Alacahöyük çalışmaları 27.08.2002 Salı günü tamamlanıyor. Bu kazılarla birlikte Alacahöyük'ü gün ışığına çıkaran kazıların çoğu da tamamlanmış oluyor.

2 Eylül- 8 Eylül 2002 tarihleri arasında Çorum'da V.Uluslararası Hititoloji Kongresi toplanacaktır. Komite başkanı Sayın Valimiz atıl ÜZELGÜN ve IP Komite alt çalışma arkadaşlarına teşekkürlerimi sunuyorum. Bu konferans da M.Ö. 2000'de Anadolu'da devlet kuran Hititler her yönüyle pek çok devletin bilim adamı tarafından tartışılacaktır. Bu da Türkiye ve [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Çorum'un dünya da tanıtılmasında katkı da bulunacaktır.

Bu kongreler üç yılda bir toplanmaktadır. 1990 yılında dünyada ilk defa Çorum kenti bu toplantılara ev sahipliği yaparak ve büyük bir özveriyle bu işi başarmıştır. İkincisi 1993 yılında İtalya'nın Pavia şehrinde yapılmıştır. Üçüncüsü 1996 yılında yine Çorum'da yapılmıştır. Dördüncü toplantı Almanya'nın Würzburg şehrinde yapılmıştır. 2-6 Eylül arasında ise beşincisi yine Çorum'da yapılmaktadır.

Çorum yine bu işe en güzel ev sahipliği yapacak. Almanya, Hollanda, İngiltere, Belçika, Amerika, Avustralya, İsrail, İtalya, Slovenya, Gürcistan gibi ülkelerin bilim adamları gelerek yeni ve çok mühim bilgiler sunacaklardır.

Çorum Hitit Uygarlığının beşiğidir. Şöyle bir sıralayacak olursak: Boğazköy, Şapinuva, Alacahöyük, Yörüklü gibi merkezler bulunmaktadır. Boğazköy'le Şapinuva Hititlerin başkenti olmuştur. Boğazköy dünya mirasına girmiştir. Bu kazılara maddi, manevi desteği olanlara, emeği geçen herkese, tarihi aydınlatanlara,

Çorum'u dünyaya tanıtanlara, ileride pek çok turistin gelmesine sebep olanlara ben içtenlikle ve candan teşekkür ediyorum.

Bu kongreler üç yılda bir toplanmaktadır. 1990 yılında dünyada ilk defa Çorum kenti bu toplantılara ev sahipliği yaparak ve büyük bir özveriyle bu işi başarmıştır. İkincisi 1993 yılında İtalya'nın Pavia şehrinde yapılmıştır. Üçüncüsü 1996 yılında yine Çorum'da yapılmıştır. Dördüncü toplantı Almanya'nın Würzburg şehrinde yapılmıştır. 2-6 Eylül arasında ise beşincisi yine Çorum'da yapılmaktadır.

Çorum yine bu işe en güzel ev sahipliği yapacak. Almanya, Hollanda, İngiltere, Belçika, Amerika, Avustralya, İsrail, İtalya, Slovenya, Gürcistan gibi ülkelerin bilim adamları gelerek yeni ve çok mühim bilgiler sunacaklardır.

Çorum Hitit Uygarlığının beşiğidir. Şöyle bir sıralayacak olursak: Boğazköy, Şapinuva, Alacahöyük, Yörüklü gibi merkezler bulunmaktadır. Boğazköy'le Şapinuva Hititlerin başkenti olmuştur. Boğazköy dünya [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

mirasına girmiştir. Bu kazılara maddi, manevi desteği olanlara, emeği geçen herkese, tarihi aydınlatanlara, Çorum'u dünyaya tanıtanlara, ileride pek çok turistin

Bu kongrede yapılacak kültürel etkinliklerin programı ise :

AKŞAM PROGRAMLARI:

02 Eylül 2002 Pazartesi saat 21,00 Atatürk Kapalı Spor Salonu Ankara Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Müzik Konseri.Solistler Zekai TUNCA ve Zerrin NAYCI

03 Eylül 2002 Salı saat 21,00 Atatürk Kapalı Spor Salonu Kültür Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği ve Sema Gösterisi

04 Eylül 2002 Çarşamba saat 21,00Devlet Tiyatro Salonu Ankara Devlet Opera Balesi Genel Müdürlüğü Sanatçılar konseri

05 Eylül 2002 Perşembe saat 21,00 Devlet Tiyatro Salonu İstanbul Modern Folk Müzik Topluluğu

Genel Yönetmen Ferhat LİVANELİOĞLU; Solistler Sevingül GÜLER, Julide KARAN, Cihat OKAN

06 Eylül 2002 Cuma saat 21,00 Devlet Tiyatro Salonu Ankara Devlet Opera Balesi Genel Müdürlüğü Sanatçılar Konseri

07 Eylül 2002 Cumartesi Devlet Tiyatro Salonu Mersin Opera Balesi Müdürlüğü Sanatçılar Konseri Çorum bir hafta boyunca çeşitli topluluklara, bir çok devletin bilim adamlarına en güzel hizmeti verecek.

Biz Türklerin ve Çorum halkının içten, candan ve sıcak misafirperverliğini gösterecektir. Emeği geçenlere tekrar teşekkürler.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Kamil AYCAN

30 Mayıs 1963 yılında Çorum'da doğdu.

İlk, Orta ve Lise öğrenimini Çorum'da tamamladı.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden mezun olduktan sonra çeşitli dergilerde reklam sorumlusu olarak görev yaptı.

Çorumlu 2000 Aylık Kültür Sanat Tarih ve Edebiyat Dergisinde çalışmaları yayımlandı.

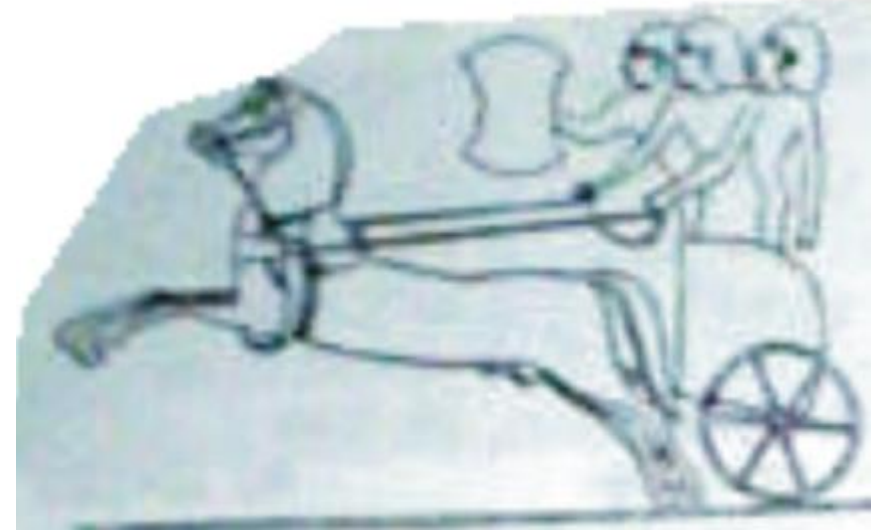
<http://dergisi.info/corumlu.htm> Sanal dergide bu yazıları bulunmaktadır.

Kamil AYCAN Uzun bir süredir sektörel bir dergide Anadolu bölge müdürü olarak görev yapmaktadır.

Çorumlu 2000 9. sayı

HİTİTLERİN ARABA KULLANMA SANATI

Kamil AYCAN

Ticaret ve ulaşım açısından önemli buluşlardan birisi olan araba günümüze değin teknolojinin ilerlemesine paralel bir gelişme göstermiştir.

Tarihsel uzmanlaşma düzeyi ne olursa olsun, çoğu kişi tekerlekli ulaşımın uygarlığın bir göstergesi lanıldığı sanılmaktadır. MÖ. 2000'lerde atın

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

olduğuna inanılır. Elimizdeki arkeolojik bulgular arabanın M.Ö:3500’lerde Mezopotamya da ürünleri taşımak için Sümer çiftçileri tarafından kullanılmaya başladığını göstermektedir. Tekerlekli taşıtlar Sümerlerden Asya ya, Avrupa ya yayıldı. Tekerlekli taşıtlara ilgili en eski belge Ereğ’te (Varak) Geç Uruk tabletlerinde yer alan bir betimlemesidir. Bu örnekte iki ya da üç parçadan oluşan içi dolu tekerlekler çapraz desteklerle tutturulmuş ve merkezde güçlendirilmiştir.

Arkeolojik kayıtlar dikkatlice tarandığında ilk tekerlekli taşıtların kuttörensel ve törensel amaçlarla kullanıldığını görülür. Elimizdeki en eski duvar resimleri bu taşıtların tanrıların ya da önemli kişilerin heykellerinin taşınması amacıyla kullanıldığını gösteriyor.

Tekerlekli taşıtlara alt en eski kalıntılar ise mezarlarda bulunmuştur. Dinsel bir cenaze töreninin parçası olarak ölülerle birlikte gömülen bu taşıtlar, çoğunlukla savaşlarda kullanılan savaş arabalarıydı.

Araba çekmekte kullanılan ilk hayvanlardan biri öküzdür. Savaş arabalarında ise başlangıçta yaban eşegi kul

evcilleştirilmesi ve çabuklu tekerlerin yapılması araba kullanımını kısa zamanda yaygınlaştırdı.

Anadolu’da Hititler döneminde araba kullanıldığını gösteren belgeler günümüze kadar ulaşmıştır. Kapadokya tabletlerinde ve silindir mühürlerde araba betimlemeleri görülür Boğazköy arşivlerinde Hitit krallarının savaş arabalarından söz ettikleri metinlerde bulunmaktadır. Malatya İmamkulu ve Karkamış kabartmalarında da değişik Hitit arabası türlerine rastlanmıştır.

Helen efsanelerinde savaş arabası sürücüsü olarak görülen Myrtilos’n Hitit dünyasında kralı Murşili adıyla benzerliği ilgi çekicidir Hititlerin at yetiştirdiği ve savaş arabalarını kullanma taktiklerinde uzmanlar olarak; M.Ö 13. Yüz yıla ait Ahhiyava mektuplarında Hitit Kralı bir Ahhiyava Kralına elçi gönderdiğinde aynen şu ifadeyi kullanmıştır. “Gençliğimden bu yana savaş arabama benimle ve sadece benimle değil, senin erkek kardeşin ve Tavagalavaş ile de binmiş at ustası” bu tümceler her halde Hititli bir at terbiyecisinin Ahhiyava sarayında bulunduğunu dolaylı olarak [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

göstermektedir, ayrıca Ahhiyava Krallık ailesi üyelerinin de savaş arabası kullanma sanatını öğrenmek üzere Hitit Başkenti Hattuşu'ya geldikleri Hitit Kralı II: Mürşil'ih hastalığının iyileşmesi için bir Ahhiyava tanrısının heykelinin getirildiği gibi bilgililer bulunmaktadır.

Fedetatif bir devlet biçiminde örgütlenmiş olan Hitit Büyük Krallığı kendisine antlaşmalarla asker ve savaş arabası desteği vermeyi kabul etmiş, bütün krallık ve beyliklerin M.Ö. 1285'te yapılan Kadeş Meydan Savaşına katılmalarını sağlayabilmiş, Muva-talli komutasında 35.000 asker ve 3500 savaş arabasından oluşan büyük bir ordu meydana getirebilmişti. Örneğin 10.000 er ve 700 savaş arabası ile Muvatelli'-ye katılan Hayaşa (Doğu Anadolu Bölgesinde) krallığı gibi.

Hititlerin vurucu gücü büyüktü çünkü hem arabalarının sayısı çoktu hem de Mısır tapınaklarında ki tasvirlerde görüldüğü gibi her atlı arabada üç kişi yer alıyordu.

Mısırlılar da ise, bir arabada ancak iki kişi bulunuyor, iki Hititli savaşçıya karşı bir Mısırlı savaşçı dövüşmek zorunda kalıyordu.

Hititlerin savaş at abalarını kullanma becerileri ile bölgesinin en güçlü devleti olma özelliğini kazandıkları bir gerçektir.

Kaynakça: Ana Britinica II. Cilt.sh.412

Aktugai, Ekrem. Anadolu Kültür Tarihi Tübitak Ya. 1989

Basalla. Geoege. Teknokjinin Evrimi Tübitak yay. 1996

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Çorumlu 2000 26. sayı
**SFENKS'İMİZ VAR;
 PRAMİT'İMİZ NEDEN YOK?**

Kamil AYCAN

Hitit Başkenti Hattuşa ile Mısır Başkenti Amarna'da bulunan tabletlerde, Mısır'ın 17. sülale firavunları arasından III ve IV. Armenofis ile Hitit,

Suriye, Kıbrıs kralları arasındaki yazışmaları içeren “Mısır Belgeleri” ve Orta Fırat Bölgesindeki, Mari ile kuzey Suriye'deki Raswşamra (Ugarit) arşivlerinde ele geçirilmiş olan mektuplar, Hitit İmparatorluğu'nun en güçlü ordu kumandanı ve en başarılı devlet adamı olan I. Şuppiluliuma döneminin (MÖ:1380-1345) aydınlatılmasında büyük rol oynar. Bu dönem uluslararası siyasal ilişkilerin yoğun olduğu bir dönemdir.

I. Şuppiluliuma'nın uzun süren idaresi boyunca oluşturduğu “Büyük Krallık” Babil ve Mısır'la eş güçte idi. Ortaçağdaki uygarlık dünyasını bu üç devlet paylaşıyordu. Büyük Hitit Kralı Anadolu'da durumunu sağlamlaştırdıktan sonra iktidarının doruğuna yükselmişti.

Bu güçlü Hitit Kralının ünü o denli büyüktü ki; genç yaşta ölen Mısır Fravunu Tutanoheamon (MÖ:1347-1388)'un dul eşi Ankhesenpaam, onun oğullarından birisi ile evlenmek istiyordu. Bu olay oğlu II. Murşiyi tarafından yazılmış, babası zamanındaki olayları anlatan Boğazköy'de ele geçen bir tablette açıkça bellidir.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

“Babam I.Şuppiluliuma Kargamış'ta olduğu sırada Lupakki'yi ve Tarhunta Zalma'yı Anka ülkesine gönderdi. Onlar da Anka ülkesine hücum ettiler. Yakaladıkları sivil halkı, sığır ve koyunları babamın önüne getirdiler.

Mısırlılar babamın Anka ülkesine hücum ettiğini öğrenince korktular. Üstelik kralları Nifururiya (Tutanchamon)'da ölmüş olduğundan Mısır Kraliçesi olan dul karısı (Ankhesenpaam) babama bir haberci gönderdi ve şöyle yazdı:

- Kocam öldü. Oğlum yoktur. Benin ise birçok oğlun olduğunu söylüyorlar. Eğer sen bana bir oğlunu yollarsan o kocam olabilir. Hiçbir zaman bir kölemi alıp kocam yapmak istemem. Bundan çok korkarım.

Ancak Büyük Kral bu alışagelmemiş evlenme isteğini kuşku ile karşıladı. Bu nedenle ülkenin büyüklerini danışma için topladı.

-Bütün yaşantım boyunca böyle bir şey başıma gelmedi. Diyen Suppiluliuma Büyük Odacı Baş

Hattuşa-Ziti'ye:

-Git ve bana gerçek sözü getir. Diyerek Mısır'a gönderdi.

Suppiluliuma, kuşattığı Kargamış'ı zapt edip, kışı geçirmek için Hattuşa'a döndükten sonra yollayan Hititlinin Mısır Kraliçesinin ikinci mektubunu getiren Mısır Elçisi Hani ile birlikte geri döndüğü aynı metinden anlaşılmaktadır.

Bu mektupta Kraliçe Suppiluliuma'ya kendisine inanmadığı için sitem etmekte:

-Neden beni aldatacaklar diyorsun? Eğer bir oğlum olsa idi bir yabancıya yazıp sıkıntımı açığa vurur muydum? Sen benden kuşkulaniyorsun! Kocam öldü ve bir oğlum da yok. Halktan biri ile mi evlene-yim? Senden başkasına yazmadım! Herkes senin birçok oğlu olduğunu söylüyor, birini bana ver. O benim kocam olacak ve Mısır'ı yönetecek.

Daha sonra metinde Suppiluliuma'nın Mısır elçisi Hani ile görüşmesi nakledilmektedir. Kral oğlunun Mısırlılar tarafından esir alınacağını kral yapılması

konusunda kuşkuclarını belirtmektedir. Hani ise kraliçenin samimiyetini anlatır.

Suppiluliuma sonunda ikna olur. Mısır Kraliçesinin isteğine uyar, önerisinin doğruluğuna inandıktan sonra bir oğlunu Mısır'a gönderir.

Bu arada Mısır'da kraliçenin düşmanları boş durmamış, iktidarı ele geçirmişlerdir.

Mısır tahtına Ay adını taşıyan bir saray memuru Usturpator (Gaspkral) gelmiştir.

Suppiluliuma'nın korktuğu başına gelir. Hitit Prensi gitmesi gereken yere ulaşamaz.

II. Murşilli'nin ikinci veba duasından Hitit Prensinin daha Mısır'a varmadan yolda öldürüldüğünü öğreniyoruz.

Suppiluliuma büyük bir acı ile “Oğlumu öldür-dünüz” diyerek yazmaktan ve yakınmaktan, kendisine

müşterek kral yaptığı oğlu II. Arnuvanda'ya (MÖ:1346-1345) Mısır'da öç almasını söylemekten öteye bir şey yapamadı. Çünkü; Hattuşa'da “Kara Ölüm” kol geziyordu.

Filistin'den Hattuşa'ya getirilen tutsakların yaydığı vebadan ölen I.Suppiluliuma'nın yerine en büyük oğlu ve Müşterek Kral II. Arnuvanda geçti. Ancak o da birkaç ay sonra aynı hastalığa kurban gitti (M.Ö:1345)

Mısır'a gönderilen Hitit Prensinin Mısır tahtını ele geçiren Ay adlı Usturpator tarafından pusuya düşürülerek öldürülmesi olayı gerçekleşmemesi olmasaydı Dünya Tarihinin nasıl bir seyir takip edeceği hakkında yorumu siz sayın okurlara bırakıyorum. Mısır Firavunu olan bir Hititli kendisi adına Hattuşaş'a bir “Pramit” yaptırırımıydı acaba ?

Kaynak: AKURGAL E. Anadolu Kültür Tarihi Tübitak Yayını. 5. Hitit Festivali Çorum Tarihi Festival Komitesi Yayını

[**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

Mahmut Selim GÜRSEL

Çorumlu 2000 42
**ATATÜRK VE İLK
 HİTİTOLOGLARI**
 Mahmut Selim GÜRSEL

Türkiye'de Hitit dilinin ve sanatının incelenmesinde bilim adamları kadar Modern Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün de büyük katkıları vardır. Atatürk, 1930'ların başında Türk Tarih Kurumu'nu kurarak Türkiye'de Hititlerin ve Anadolu'da yaşamış eski uygarlıkların araştırılmasının önünü açtı. Kendi tezi olan Hititlerin Türk olduğunu beyan etti.

Bizde Atatürk'ün bu tezini savunanlardanız. Bazen kendi kendimize acaba bu tabletlerin ilk okuyanı bir Türk olsaydı acaba ne kadar Türkçe kelime, terim bulacaktı diye çok uykularımız kaçtı.

Atatürk 1930 – 1933'lerde Anadolu'nun eski tarihi ve arkeolojisi konularında yetiştirmeleri için Avrupa ve [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Amerika'ya öğrenci gönderilmesini sağladı. Bizim tespit ettiğimiz ünlü Hititolog Sedat Alp (*) ve ünlü arkeolog Ekrem Akurgal (**) bu dönemde yurtdışına gönderilen öğrencilerden ikisidir.

Atatürk 1935 yılında Alacahöyük kazılarının başlamasına da ön ayak oldu. Nazi rejimi altındaki Almanya'dan Sümer, Asur ve Hitit dili uzmanlarının Türkiye'ye davet edilmeleri Atatürk zamanında oldu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi 1936 yılında Atatürk tarafından açıldı.

Sedat Alp'in Hititolojinin çeşitli dallarında pek çok keşif ve buluşları bulunmaktadır. Hititoloji üzerine çeşitli dillerde sayısız eseri yayınlanmıştır. Dünyanın çeşitli üniversitelerinde konuk profesör olarak çalışmış ve konferanslar vermiştir. Alp, 1953 yılından bu yana Konya – Karahöyük kazılarının başkanlığını yapmaktadır.

Alp, 1946 yılında Türk Tarih Kurumu üyesi olmuş, 1983 yılına dek kurumda çeşitli görevlerde bulunmuş ve kapatılmadan önce kurumun son

başkanlığını yapmıştır.

Alp, İtalyan Cumhurbaşkanı'nın Commendatore nişanı (1957), Federal Almanya Cumhurbaşkanı'nın liyakat nişanı (1972), Paris College de France madalyası (1980), Federal Almanya Cumhurbaşkanı'nın yıldızlı liyakat nişanı (1991), İtalyan Cumhurbaşkanı'nın Grande Ufficiale nişanı (1991) sahibidir.

Ege'de Foça, Çandarlı, Erytrai ve İzmir antik kentlerini ortaya çıkarmıştır. Eski Yunan, Hitit –Hatti ve eski Anadolu uygarlıkları üzerine çeşitli dillerde sayısız eseri yayınlanmıştır. Akurgal, Avrupa'da yedi akademiye üyedir ve dünyadaki pek çok bilim kuruluşunun şeref üyesidir. Bordeaux Üniversitesi (1961), Atina Üniversitesi (1988), Lecce Üniversitesi (1990), Anadolu Üniversitesi (1990) kendisine şeref Doktoru sanını vermişlerdir.

Akurgal, Federal Almanya Büyük Liyakat Nişanı Yıldızlı Rütbesi (1979), Goethe Madalyası (1979), Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü (1981), İtalyan Commendatore Nişanı (1987) ve

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Fransız Légion d'Honneur Officier rütbesi (1990) sahibidir.

(*) Ord. Prof. Dr. Sedat Alp, 1913 yılında Selanik'te doğdu. 1932 yılında devlet sınavını kazanarak Almanya'da Eskiçağ tarihi, Hititoloji ve Sümeroloji öğrenimi gördü. 1949 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesinde ordinaryüs profesör oldu.

(**) Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, 1911 yılında İstanbul'da doğdu. 1931 yılında devlet sınavını kazanarak Almanya'da arkeoloji öğrenimi gördü. 1957 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesinde ordinaryüs profesör oldu.

Çorumlu 2000 42. sayı

HİTİTLER; ULUSLARARASI HİTİTOLOJİ KONGRELERİ

Mahmut Selim GÜRSEL

MÖ:19. ve 18. yüzyıllarda Anadolu'da yaşayan kavimlerin bulunduğu görünmektedir. Asurlu tüccarlar, yerel Anadolu beylerin de izinleri ile Anadolu'da yaygın bir ticaret ağı kurdukları bilinmektedir. Ticareti yoğun olan büyük yerleşmelere Karum, küçük birimlere ise Vabartum adı verilmektedir. Burada yapılan ticaret genellikle Asurlu tüccarlar tarafından yapıldığı için, bu dönem “Asur Koloni Çağı” olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu koloniler, birer sömürge olarak algılanmamalıdır. Asur ile Orta Anadolu arasında oldukça geniş bir yol ağı yer almaktaydı ve ticari mallar bu yollar üzerinden kervanlar ile götürülmekteydi.

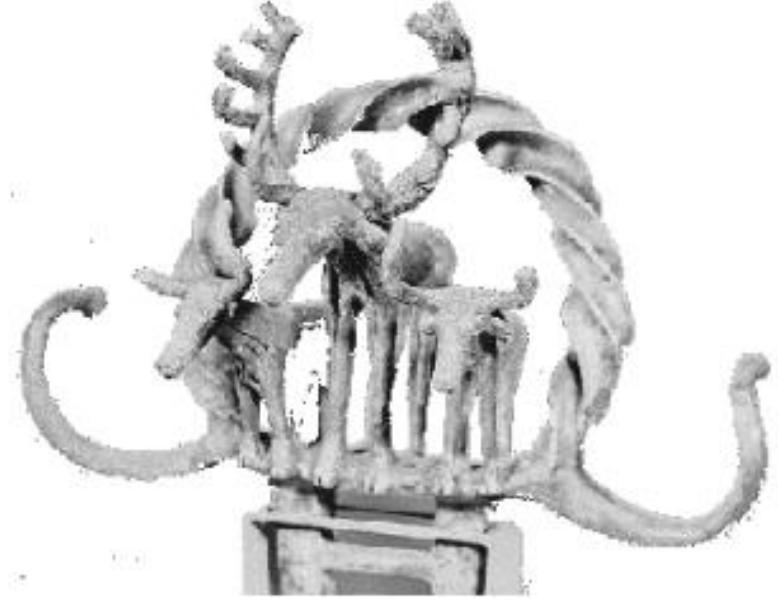
Anadolu ile yapılan ticaretin önemini anlamak için; o devrin en önemli metali olan Bakır, Mezopotamya'dan Anadolu'ya getirilen kalay ile Anadolu'dan

Mezopotamya'ya götürülen bakır,kalay karışımından elde edilen bronz, değış tokuş edilen malların sadece en önemlileridir. Ayrıca Çorum çevresinde yetişen ve boya sanayisinin en önemli bitkisi olan “Cehri” de Asur kökenli olan bu tüccarların ticari emtiası arasında görölmesi gerekmektedir. Bizce bu ticaret sadece Mezopotamya ile ilgili olmadığı, Arabistan Yarımadasına kadar uzandığı ve iki ülke arasında bir savaşın bile olduğu bilinen Mısır'ı bile ticaret ağının içine aldığı düşünölmelidir. Tüccarların güvenli bir ticaretin sağlanması için de Anadolu beylerine belli ölçüde bir vergi ödemeleri de tabidir.

Bizim esas konumuz tarih yazmak olmamakla beraber siz okuyucularımıza kısa bilgiler vermektir. Biz yazımızla asırları atlayarak; Çorum'u ilgilendiren bölüm olar ve Cumhuriyet Döneminden öncelerine, Osmanlı döneminin son dönemine gelelim.

Hititlere ait olduğu düşünölen ören yeri ilk kez 1834 yılında Charles TEXIER tarafından gezilerek, dünyaya tanıtıldı.

1887 yılında Mısır'ın başkenti Kahire'nin yaklaşık 300 km güneyinde bulunan Tellel amarna'da

Firavun IV. Amenophis'e ait bir tablet arşivi bulundu. Bu buluntu önceleri halk tarafından koleksiyonculara tek tek el altından satılmaya başlandı; daha sonra sistematik bir kazı ile bu arşiv tüm olarak ortaya çıkarılır. Bu arşiv Amarna Mektupları olarak literatüre geçti. Belgelerin çoğu o yıllarda bilim adamları [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

tarafından okunabilen Babilce olarak yazılmıştı. Bu arşivde ele geçen iki tablet o zaman için bilinmeyen bir dil ile yazılmıştı. Aynı dil ile yazılmış belgeler, 1907 yılında Alman Hugo Winckler tarafından kazılmaya başlanan Boğazköy’de bulunan Tablet arşivi içinde de bulunmuştur. Bu dil nihayetinde 1917 yılında Macar asıllı alman bir dilbilimcisi olan Bedrich Hrozny tarafından çözüldü.

Boğazkale bölgesinde 1882’de başlatılan çalışmalar, 2. Dünya Savaşı sırasında verilen kısa ara dışında bugüne kadar kesintisiz olarak sürdürüldü. Cumhuriyet Döneminde bizzat Mustafa Kemal Atatürk’ün verdiği direktifle ören yerinde kazılara devam edildi. 1994 yılından bu yana Alman Dr. Jorgen SEEHER başkanlığında yürütülüyor.

Bizce on binleri bulan Hitit arşivleri ne yazık ki Osmanlı döneminde kazı yapan ekipler tarafından ülkelere incelenmek için götürüldü. Bizlere geri getirildiği söylense de tamamının getirildiğine inanmıyorum. Hititlerin başkenti olduğu belgelenen; lanetlenmiş şehir

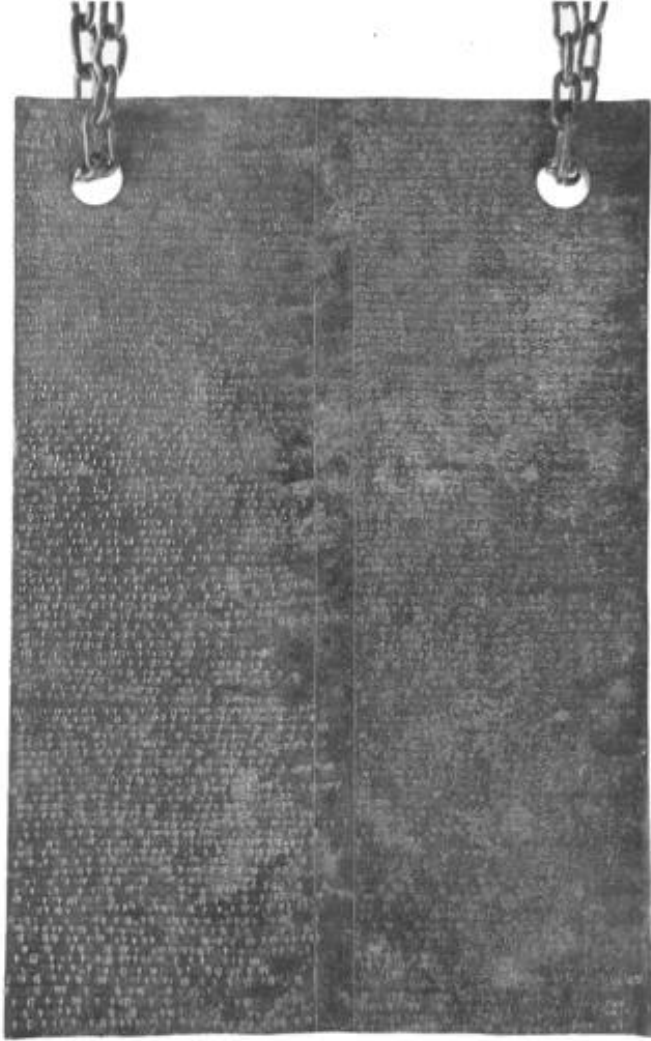
olarak bilinen Boğazköy ören yeri Hitit Devleti'nin eski çekirdek bölgesinin merkezinde yer alıyor. Ovadan 300 metre yükseklikte kurulmuş olması etrafının kayalar ve dağ yamaçlarının bölünmesiyle de dikkati çeken ören yeri kuzey ve batıda bulunan derin uçurumlarla sınırlanmasına karşın kentin kuzey kısmı dışındaki bölümleri surların alt kısımları bir nevi piramidi andıran duvarları çevrili.

Tarihe yeni bilgi ve belgeleriyle damgasını vuran Hitit uygarlığının Başkenti Boğazköy’de (Hattuşaş), arkeoloji dünyasına ışık tutacak yeni yeni bulgulara ulaşıyor. Boğazköy’ün yanı sıra Ortaköy’de ve yeni buluntular ortaya çıkarılmaktadır.

Boğazköy’de bulunan tahıl depolarından, dünyada bugüne kadar çok miktarda yangından arata kalmış arpa ve buğday çıkarıldı ve yeni bulgular araştırılmaya devam edilmektedir.

Bizim bu gün gündeme aldığımız “**Uluslararası Hititoloji Kongresi**”nin kısa tarihçesini de inceleyelim.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Benim emekli olmadığım yıllar içinde; o zamanın Çorum Başkanı olan Rahmetli Dr. Turan KILIÇÇI-OĞLU'NUN temelini attığıdır. İlki 15-16 Ekim 1981 tarihinde düzenlenen “Uluslar Arası Çorum Festivali” ile çekirdeği atılmış oldu. Turan Beyin en büyük emellerinden bir tanesi de Çorum’da bir HİTİT KÜTÜPHANESİ meydana getirebilme çalışmaları olmuş, imkânsızlıklar ve ilgisizlikler sonucu bu emeli maalesef uygulama alanı bulamadı. Bizce hali hazırda

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

bulunan Hasan Paşa Kütüphanesi ihtisas kütüphanesi olması için hiçbir sakıncası olmayan, el Yazma Kitapları, Arap Harfli Matbu Kitapları ve Latin Harflere geçilmesinden bu güne kadar bulunan muazzam bir kitap arşivi önerimizi haklı çıkartabilir. Bu bir hayal olarak görülmemelidir. Kütüphaneler arası yardımlaşma ile bibliyografyalar ve kataloglar taranarak ne kadar Hititler ile ilgili kitap varsa buraya toplanarak okuyuculara sunulur. Bu günkü teknoloji ile CD veya fotokopi ile kitapların tek olanları kopyalanır. Alınan karar gereği: Hititoloji Kongresi üç yılda bir düzenlenmekte olup, bir yıl yurt içinde, bir yıl yurt dışında yapılmaktadır.

I. Uluslararası Hititoloji Kongresi Uluslararası 1. Hititoloji Kongresi bildirileri (19-21 temmuz 1990).

II. Uluslararası Hititoloji Kongresi İtalya'da Pavia şehrinde yapılmıştır.

III. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri Çorum, 16-22 Eylül 1996, 1996 yılında üçüncüsü gerçekleştirilen Kongre, Türkiye-Çorum'da yapılmıştır. Yurt içi ve yurt dışında pek çok bilim adamının Türkçe,

İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak sundukları bildiriler, Ord. Prof. Dr. Sedat Alp ve Prof. Dr. Aygül Süel tarafından yayına hazırlanmış ve toplam 57 bildiriden ve 614 sayfadan oluşan bu kitap bilim camiasına sunulmuştur. Kitabı: İçindekiler, Çorum Valisi'nin konuşması, Çorum Belediye Başkanı'nın konuşması, Kongre Başkanı'nın konuşması ve Bildiriler bölümlerinden oluşmaktadır.

IV. Uluslararası Hititoloji Kongresi:

4-8 Ekim 1999 tarihlerinde Almanya'nın Würzburg'da dördüncüsü düzenlenen Hititoloji Kongresinde bildiri sunanlar :Prof. Dr. Yaşar Coşkun, Prof. Dr. Ali Dinçol, Doç. Dr. Belkıs Dinçol, Doç. Dr. Cem Karasu, Prof. Dr. Mehmet Özsait, kazı ekibinden Arkeolog Nesrin Özsait ile beraber, Prof. Dr. Aygül Süel, Prof. Dr. Jak Yakar ayrıca Prof. Dr. Ali Dinçol, Doç. Dr. Belkıs Dinçol ve Tel Aviv Üniversitesi'nden Dr. Aviya Taffet ile beraber hazırladıkları, "The Likely Borders of the Appanage Kingdom of Tarhuntaşşa" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

V. Uluslararası Hititoloji Kongresi:02-08 Eylül 2002

Çorum

GÜNDÜZ PROGRAMLARI:

Açılış Töreni:

Saat 11,00 Devlet Tiyatro Salonu.

Kongre Başkanı Ord. Prof. Dr. Sedat ALP'IN

Konuşması

Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nusret

ARAS'IN Konuşması

Çorum Belediye Başkanı'nın konuşması

Çorum Valisi Atıl ÜZELGÜN'ÜN Konuşması

Kültür Bakanı Prof. Dr. Suat ÇAĞLAYAN'IN

Konuşması

Bu sayımızın dizgisi yapıldığı 28 Ağustos 2002 tarihi saat 17,30'a kadar diğer günlerin nerede, nasıl yapılacağı hakkında ne İl Basın Bürosundan, nede Belediye Kültür Müdürlüğünden bilgi alınamamıştır. Ayrıca yukarıdaki açılış programı da bir davetiyeden alınmıştır. Aşağıdaki program ise İl Basın Bürosundan alınmıştır.

Gelecek sayımızda ise bize göre eksiklikleri ve yapılan etkinlikleri davet edildiğimiz ölçüde sizlere anlatmaya çalışarak gelecek altı yıl içinde neler yapılacağını irdeleriz.

AKŞAM PROGRAMLARI:

02 Eylül 2002 Pazartesi saat 21,00 Atatürk Kapalı Spor Salonu Ankara Devlet Klasik Türk

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Müziği Korosu Müzik Konseri.Solistler Zekai TUNCA
ve Zerrin NAYCI

03 Eylül 2002 Salı saat 21,00 Atatürk Kapalı Spor
Salonu Kültür Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği
ve Sema Gösterisi

04 Eylül 2002 Çarşamba saat 21,00Devlet Tiyatro
Salonu Ankara Devlet Opera Balesi Genel Müdürlüğü
Sanatçılar konseri

05 Eylül 2002 Perşembe saat 21,00 Devlet
Tiyatro Salonu İstanbul Modern Folk Müzik Topluluğu
Genel Yönetmen Ferhat LİVANELİOĞLU; Solistler
Sevingül GÜLER, Julide KARAN,Cihat OKAN

06 Eylül 2002 Cuma saat 21,00 Devlet Tiyatro
Salonu Ankara Devlet Opera Balesi Genel Müdürlüğü
Sanatçılar Konseri

07 Eylül 2002 Cumartesi Devlet Tiyatro Salonu Mersin
Opera Balesi Müdürlüğü Sanatçılar Konseri

Çorumlu 2000 42. sayı
ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞI
Mahmut Selim GÜRSEL

Eski eser kaçakçılığı; günümüzün değil eserin yapıldığı anda başlayan bir kaçakçılık olarak görmemiz sakıncalı görülemez. Tarihi bir eser; o zamanın kaçakçıları tarafından bu esere kıymet veren kişilere belli bir ücret veya bir taviz karşılığında verilmesi, önerilmesi diye görebiliriz. Açıkça söylemek gerekirse bu işleme “hırsızlık” dememiz daha doğru olur.

Bizlerin zaman içinde okuyup araştırdığımız eserlerin içinde tarihi hazinelerimizin yabancılar tarafından ülkelerine öyle veya böyle götürüldükleri bir gerçektir. Bu gerçeğin bir boyutu da geçenlerde Internette sörf yaparken rastladığım bir siteden okuduğum bilgi ile hem sevindim, hem de üzüldüm.

Benim bildiğim bu götürülme işleminin zaman içerisinde geri gönderilmeye dönmesi beni oldukça sevindirdi. Fakat Internet adresinde yazılı olan bilgide en son 1984 yılından sonraki gelişmeler ya güncellenmemiş, ya da olduğu gibi bırakılmıştır.

Aşağıda bulunan yazıdan; Boğazköy Sfenksi (leri)nin geldiği belirtilmiştir. Bir Çorumlu olarak bu Boğazköy Sfenksinin gerçek yerine iadesi daha gerçek değil midir?

Ayrıca aşağıda geçen yazıda bildirilen kil tabletlerin adetleri tam mıdır? Yoksa gerçek dışı bir fazlalığı mı iade etmişlerdir. Bu da meçhuldür.

Saygılarımla.

“Tarihi eser ve arkeolojik kalıntı açısından dünyada en önemli bölgeler arasında sayılan Orta Doğu ve Ön Asya alanında en zengin tarihi eser, harabe ve gömülerin bulunduğu Anadolu toprakları, Arkeoloji dalının önem kazanmaya başladığı 1800 yıllarından itibaren özellikle Avrupalı ve Amerikalı arkeolog gruplarının çalışmalar yaptığı bir bölge olarak ortaya çıkmıştır. Truva, Bergama, Efes gibi kazılar daha Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleştirilmiştir.

Gerek bu kazı çalışmalarını yürüten gruplar ve sayıları giderek artan ülkemizi ziyaret eden turistler,

gerek bu tarihi zenginliklerin çokluğu ve kontrolsüz el değiştirmesinden yararlanmaya çalışan uluslararası tarihi eser kaçakçıları ülkemizden önemli sayıda tarihi eseri yasadışı yollardan yurtdışına çıkarmışlardır. Bu eserler ziynet eşyası, sikkeler, heykelcikler, mezar taşları, lahitler, seramik ve çiniler, çanak çömlek gibi küçük eserlerin yanında, arkeolojik kazılarda çıkarılan, sfenks ve Bergama örneğindeki gibi parçalar halinde götürülen tapınaklar da olmuştur.

Almanya
Boğazköy Sfenksi

Eski Hitit Başkenti olan Bogazköy'de 1906-1912 yılları arasında Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Berlin Üniversitesinden Prof. Winkler'in ve Müze-i Humayun adına uzman Makribi Bey'in katıldıkları arkeolojik kazılarda ortaya çıkartılan iki adet sfenks ve 10.400 adet kil tablet, sonraki yıllarda Müze-i Humayun ve Berlin Arkeoloji Müzesi arasında varılan mutabakat sonucunda gerekli temizleme, restorasyon, kodifikasyon ve yayın işleri gerçekleştirilmek üzere, ilgili Türk makamlarının izni ile ve söz konusu çalışmaların [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

bitiminde Türkiye'ye iade edilmek koşulu ile çeşitli tarihlerde Berlin Müzesine gönderilmişti.

Söz konusu eserlerin ülkemize iadesi için ikili temaların yanında, UNESCO Sözleşmeleri ve diğer uluslararası sözleşmelerin ilgili hükümlerinden istifadeyle iadesi sağlanmaya çalışılmakta ancak bunlardan sonuç alınamaması durumunda dava yoluna gidilmektedir. Tarafımızdan iadesi talep edilen yurtdışındaki eserler şunlardır:

Söz konusu eserlerden bir adet sfenks, diğer sfenksin bir kanadı ve 3000 adet kil tablet 1924-1943 yılları arasında işlemleri tamamlanarak Türkiye'ye iade edilmişti.

İkinci Dünya Savaşı'nın elverişsiz koşulları nedeniyle geri kalan bir adet sfenks ve 7.400 adet kil tabletin Türkiye'ye iadesi mümkün olamamış, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin kurulması ile söz konusu eserler DAC topraklarında kalan Berlin Ön Asya Müzesi'nde tutulmuş ve sergilenmeye başlanmıştır.

1986-87 yıllarında DAC nezdinde yapılan girişimler ve bir şikâyet dosyası hazırlanarak

UNESCO'ya başvurulması üzerine DAC yetkilileri 7.400 adet tabletin Türkiye'ye iadesini kabul etmişler ve tabletler 1987 yılı Ekim ve Kasım aylarında Türkiye'ye gönderilmiştir. İkinci sfenksin de Ülkemize iadesi hususunda Almanya ile yapılan ve 1994 yılında kesilmiş bulunan ikili görüşmelerin yeniden başlatılmasına çalışılmaktadır.

Çorumlu 2000 42.sayı

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

HATTİ

Bize öğretilen Hititlerdi;
Neyin nesi bu Hatti ?
Hani bu Hatti nerede ?
Hangi ilin içerisinde ?

Bizim bildiğimiz şimdi,
Yok mu oldu şimdi hepsi,
Kimdi bize bunu öğreten,
Bu yanlış bilgileri veren.

Hitit demek Hatti midir,
Bunu bize kim öğretir ?
Hitiler kimdi derim,
Bunu bilen ilk kimdi?

Çorumlu 2000 42.sayı
Mahmut Selim GÜRSEL

HİTİTLERİN ÜLKESİ

Geldiler Orta Asya'dan
Anadolu topraklarına.
Hatti'lerin emrinde asker
Sonra ise muzaffer er.
Savaştlar Anadolu için,
İşte onlara güzel bir yer.
Başkomutanları idi Anitta
İsyan ettiler Hatti'ya
Yaktı yıktı Anitta Hattuşaşı
Birde Rabb'ine bedduası
Burada ot bitirme dedi,
Kendi çevresine emretti,
Bir daha buraya gelmeyiniz,
Bir ot dahi burada bitirmeyiniz.
Bir zaman sonra oldular birlik,
Hepsi eridi oldular teklik.
Unuttular kendi vatanını,
Buldukları yerde kaldı canı
Onlarda yaşadılar burada,
Anadolu'da, Çorum'da
Savaştlar dünya ile,

Her türlü bela, hile, desise.
 Bir gün onlarda silindiler,
 Tarih denen bu defterden.
 Oturdıkları yerler şimdi,
 Eski düzenliklerdeki gibi.
 Bakar durur burada oturanlar,
 Ders almazlar, bu kalanlardan.
 Birlik, beraberlik yok sa,
 Silinirsin sonda orda,
 Kimse seni kurtaramaz,
 Vatanını bil ey yaramaz,
 Sen de Hittit'ler gibi olma,
 Bu vatan sonra kalmaz sana,
 Pişmanlık gelmeden uyan,
 Atatürk gibi atandan öğren,
 Su uyur düşman uyumaz,
 Seni ortak yapmak için tez,
 Sonra silmektir düşman tez.
 Dikkatli at adımını ey Türk !
 Bu vatandan başka yer yok.
 Dikkat et, dikkatli ol etraftan,
 Sana tuzaklar kurarlar inan.
 Bu vatanda kal; atan gibi dik,

Mukaddes topraklarda yatan
 Atan gibi. Olma dikkat et,
 Onlar dikkat etmedi inan,
 Yok oldu Hittit gitti inan.
 Bu bir masal değil esastır,
 Dikkat et ders al, bu tekrardır.
 Vatan elden öyle böyle gitmeden,
 Sen sen ol, kendini bil,
 Buradaki ümit bitmeden,
 Çok uzattık sana nasihati,
 Bil Hitit'i, Hatti'yi, öğren,
 Onların başlarına gelen,
 Senin de başına gelmeden,
 Uyan Ey Türk evladı uyan,
 Bu vatan gitmeden elden,
 Bil kıymetini senin toprağın bu,
 Bilmezsen, ondanda olursun hu !
 Benim sana sözüm budur inan,
Bu Cennet vatan, senin uyan.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Mesut ARTAR

1953 yılında Kayseri'de doğmuşum. Ortaokulu ve liseyi Çorum'da okuduktan sonra, o senelerde adı mektupla eğitime 1 sene devam etti. Fakat; o zamanki ideolojik ortamda imtahanlara katılmamız zor olduğundan okulu bıraktım. İlkokul sıralarında herkesin birkaç meslek dalına eğilimi olduğu gibi, benimde meslekten mesleğe haftalık, hatta günlük ideallerim oluyordu. Bunların başında resim veya beden öğretmenliği başta geliyordu.

Zaman ve şartlar benim aklımın köşesinden dahi geçiremediğim meslek grubuna itti. 23 sene özel bir

kuruluştaki yöneticilik yaptım. Mesleğimin gereği devamlı insanlarla haşır neşir olduğundan, insanların iyisini, kötüsünü, çaresizini, kendini aşağılık veya yükseklik kompleksine kaptıranlarını tanıdım.

Bu tecrübeler parayla, pulla satın alınacak veya öğrenilecek şeyler değildir. Mesleğimi her kesime önerebilirim. İnsanlara yardım etmek, onların dertleriyle ilgilenmek insana apayrı bir haz veriyor.

Avantajları ise; sizin onlara bir nebze yardımınız dokunduysa insani çevreniz çok oluyor.

Yazı yazmaya ilkokul sıralarında ufak çaplı yazılar yazarak başladım. Bunlar daha çok duvar gazeteleri veya okul tarafından çıkartılan dergilerde yer aldı. Yazdığım yazılardan dolayı hiçbir ödül almadı ama, ilkokul, ortaokul ve lise yıllarında yapmış olduğum resim çalışmalarından ufak tefek birkaç ödüle layık görüldüm.

İdealime ulaştım. Bundan fazlasını istemiyorum. Huzurlu ve mutlu bir hayat yaşamayı arzuluyorum.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Yazılarım serbest olarak yazıyorum. Önceden tasarlanan ve planı yapılan hiçbir yazım yok.

Günün şartları veya o günkü etkilendiğim bir olaydan dolayı yazıyı kaleme alıyorum. Bize bu fırsatı verdiği için Mahmut Hocaya çok teşekkür ederim. Yayın hayatının daima başarılı ve devamlı olmasını yüce Allah'tan niyaz ederim.

HİTİTLER

Mesut ARTAR

Hititler'in Anadolu'ya göç tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. MÖ 2000 yıllarında Hint-Avrupa kavimlerinin doğuda Kafkasya üzerinden Anadolu'ya girdikleri en kabul gören tezlerdendir. Tezlerden bir diğeri Çanakkale Boğazı'ndan, bir başkası ise, Karadeniz'den geldikleri varsayımıdır. Yeni gelenler yerli Anadolu Hatti Beylikleri'ni egemenlikleri altına almışlar, kısmen politik ve askeri, bir dereceye kadar da ekonomik gücü ellerinde tutmuşlardır.

MÖ II .bin başlarında, Yukarı Mezopotamya'daki Assur şehrinin zengin tüccarlarının Anadolu ile yoğun bir ticari ilişkiye girmiş olduklarını görüyoruz Orta Anadolu'nun geniş toprakları üzerinde kurulan küçük krallık veya beylikler, "Karum" adı verilen pazar yerleri ile son derece canlı birer ticaret merkezleriydiler. Assurlu tüccarlarla birlikte gelişen bir başka ve çok önemli olgu ise, MÖ II. bin de Anadolu'da bilinmeyen fakat Mezopotamya'da MÖ 3000 yılından beri kullanılan çivi yazısının Anadolu'ya gelişidir. Böylece

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Anadolu tarihi çağlara girmektedir. Kilden yapılmış tabletler üzerine yazılan mektuplardan, Assurlu tüccarların Anadolu'ya kumaş, koku ve kalay madeni getirerek yerli krallara ve halka sattıklarını, karşılığında altın, gümüş ve bazı tunç malzeme aldıklarını öğreniyoruz.

Koloni Çağı'nı izleyen Eski Hitit (M.Ö. 18.yy.) ve Büyük Hitit Krallığı dönemleri sonunda, takriben 1200 yıllarında batıdan gelen ve Deniz Kavimleri diye adlandırılan toplulukların istilasına ile Hitit İmparatorluğu son bulmuş ve Hititler yaşamlarına şehir beylikleri halinde devam etmişlerdir.

Başkentleri: Hattuşa Anadolu'da ilk kez organize devlet kuran Hititleri'nin başkenti olan Boğazköy (Hattuşa), dağlık-engebeli bir arazi kurulmuş olup Çorum'a uzaklığı 82 km'dir. Boğazköy'ün gerçek tarihi M.Ö. 1900'den az sonra başlar. Geç Hitit ve Asur belgelerinden öğrendiğimize göre Boğazköy; Hattuştu ve Pijusti adlı krallarla son bulan bir hanedanlığın

merkezi idi. M.Ö. 19. ve 18. yy.'da Hitit öncesi'deki dönemde Boğazköy'de, Hattiler ve Asurlu tüccarlar da konaklamaktaydılar. Şehirde Asurlu tüccarların ticaret yaptıkları "karum" denilen bir pazar yeri bulunmaktaydı.

Boğazköy, M.Ö. 1200 yıllarına kadar Hititler'in başkenti olma özelliğini korumuştur. İlk Hitit kralı olarak Hattuşa'lı anlamına gelen Hattuşili'yi görüyoruz.

Kentin asıl merkezini büyük kale teşkil eder. Büyük kalenin kuzeybatı yamacında Hitit İmparatorluk dönemine ait özel evler ile Büyük Mabed'in yer aldığı "aşağı şehir" bulunmaktadır. Şehrin güney kısmını teşkil eden "yukarı şehir"; M.Ö. 13. yy kralları tarafından yapılmış sandık şeklindeki surlarla çevrilmiştir. Burada Kral Kapısı, Potern, Sfensli Kapı, Aslanlı Kapı yer almaktadır. Yukarı şehir içinde Yenice kale ve Sarıkale tahkim edilmiş olarak yapılmıştır.

Hitit Krallığı; M.Ö. 1200'deki Deniz Kavmi Göçleri sonunda Trak asıllı kavimlerin baskıları sonucu yıkılmış olup, dolayısıyla Boğazköy de başkent olma [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

özelliğini kaybetmiştir. M.Ö. 750 yılında Friklerin yerleşimine sahne olmuştur. Hellenistik çağda ise Boğazköy; büyükçe bir yerleşim alanı olamaktan öte gidememiştir. Bizans çağında da iskan edildikten sonra Boğazköy'e 18. yy.'da bugünkü sakinleri yerleşmiştir.

Antik Hattuşa harabeleri ile Yazılıkaya Açık Hava Mabedi birer açık hava müzesi olarak önem taşımakta olup, ayrıca; Milli Park projesi kapsamına alınmış ve Dünya Kültür Mirası listesine dahil edilmiştir.

Osman ÜNSAL

İnsanların en çok zorlandıkları kendilerinden söz etmektir. Ama ne var ki zaman zaman bu da gerekli oluyor. Böyle bir durumla karşılaşınca aklıma hep Yunus'un "Ete kemiğe büründüm. Yunus suretinde göründüm" deyişi gelir. Belki ciltlerce kitap yazılsa, yine de yalın, böylesine kapsamlı ve böylesine veciz anlatamaz bir insan kendisini, Yunus'un Yunus'ca anlatımı hariç. İnsanlar büyüdükçe tevazuları ile daha da büyürler. Merhum Mehmet Akif Ersoy'un "Sessiz yaşadım kim beni nereden bilecektir" deyişi gibi.

Güzel geleneklerimizden biri olan bu alçak gönüllülüğü ecdadımız hayatlarında da geniş anlamıyla uygulamışlardır. Kültür mirasımız camiler, saraylar, [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

köprüler, türbeler, mihrablar, mimberler, ciltler, tezhipler, besteler, şiirler yapan, yazan bu insanlar benlik duygusu, gururlanma olmasın diye adlarını bile gizlemişler. O hayranlıkla izlediğimiz eserlerinin görünmez bir köşesine "Hakir-ül fakir" ibaresini yazıp geçmişlerdir. Günümüzde yavaş yavaş terk edilen bu anlayış yüzünden pek çok sanatçılarımız adından ve kimliğini bilmekten bizi yoksun bırakmıştır.

Biz sıradan insanlarsa olağan işlerimizi marifetler gibi anlatır payeler çıkarırız. Bende böyle bir sürçü lisan ettimse af ola.

Çocukluğumuzda dinlediğimiz masallar hep "Bir varmış, bir yokmuş " diye başlardı. O çocuk dünyamızda sihrini kavrayamadığımız, ne saç ma diye nitelediğimiz bu deyim; sevdiklerimiz, dostlarımız birer, birer çekip gittikçe aramızdan, engin manasını içimiz burkularak daha bir kavırıyoruz.

Nüfus cüzdanımda 1944 Çorum doğumlu olduğum yazılı. Ananın dediğine göre Zemheride doğmuşum, beni 1 yaş küçük yazdırmışlar, ekmek karneyleymiş, şeker 5 liraya çıkmış uzunca bir süre çayı kuru

üzümle içmişler. Sen doğduktan sonra pek yokluk çekmedik derdi. Eee; kolay değil II. Dünya Savaşı'nın en şiddetli günleri, dünya cehennem gibi, düşman sınıra dayanmış.

1962 de Çorum Lisesini bitirdim. O yıl Ankara Üniversitesi merkezi sınav sistemine geçti ve ilk bize uygulandı.

Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji bölümüne girdim. 1967 de bitirdim. Çocukken zabıt olacağım dermişim, nasip işte Arkeolog oldum.

Kütahya ve Çorum müzelerinde uzman olarak çalıştım. Meslek hayatımda Aydın-Milet, Çorum-Alacahöyük, Çorum- Boğazköy, Kütahya-Aizanoi, Adıyaman- Horis, İçel- Gülnar, Muğla-Kaunos ve Çorum-Pınarçay kazılarına katıldım.

1977 de Çorum İl Kültür Müdürlüğünü, 1989 da Çorum İl Turizm Müdürlüğünün ilk Müdürlüklerini yaptım, kuruluşlarını gerçekleştirdim.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

1994 yılında Çorum İl Turizm Müdürü iken emekli oldum.

Çorum 1973 - 1990 Çorum İl Yıllıklarının ve bazı dergilerin hazırlanmasında görev aldım ve mesleki yazılar yazdım. Evli ve 3 çocuk babasıyım.

Bizim kuşaklar belki dedelerimizin, babalarımız kadar yokluk çekmedi. Ama, ben 50 yılda ülkemizin tarım toplumundan, sanayi toplumuna, köy yaşantısından şehire, manyatolu telefonda, cep telefonuna, gaz lambasından elektriğe, stabilize yoldan otoyola, renkli televizyona, bilgisayara, internete kısaca geleneksel toplumdan, modern topluma geçti. Bizim kuşaklar da hiçbir şey yapmayanlar bile toplumdaki bu büyük sosyal, kültürel ve ekonomik değişimde köprü oldu. Bu direnci, bu enerjiyi, bu uyumu gösterdi, bu fonksiyonu icra etti.

Çorumlu 2000 3. sayı

TARİH SOHBETLERİ I

Osman ÜNSAL

"Zaman bir boyuttur" ezelden ebede akıp giden... Ve insan, yüce yaratanın takdir ettiği bir zamanda, ömür dediğimiz bir süre kadar, bu zaman treninin yolcuları arasına katılır. Vakti gelen biner, süresi dolan iner ve bu tren yeni istasyonlarda yeni yolcularla yoluna devam edip gider. "Göz açıp kapayıncaya kadar geçen" şu kısacık ömürde yine de "Musa Musalığını, firavun da firavunluğunu" yapmaktan geri kalmaz ne diyelim bu da bir ilahi taktır.

Şu anda hayatta olanlar, çağdaşlarımız; bu yolculuğa çıkmak elimizde değildi, bu yolculuğu sona erdirmekte elimizde değil. Ama bu zorunlu birliktelikte gönüller feth etmekte lanet ettirmekte elimizde. Ne mutlu hayırla anılacaklara ve ne mutlu Yunus'ca sevip sevilenlere...

Uzmanlara göre Güneşin yaşı 20 milyar yıl,
İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Dünyanın yaşı ise 15 milyar yıl. Işığını gördüğümüz bazı yıldızlar Dünyamızdan 20 milyon ışık yılı uzakta, bir başka deyişle şu anda gördüğümüz ışık o yıldızın 20 milyon yıl önce yaydığı ışık. Şimdi o yıldız belki mevcut bile değil. Yeryüzünde bulunan bazı hayvan fosillerinin yaşı 200 milyon yıl öncesine kadar uzanıyor. Fosilleşmiş bazı insan kemikleri için ise 200 bin yıl öncesinden söz ediliyor. Yani Dünya; atmosferi, suyu, havası, doğası, bitki örtüsü, fiziksel ve kimyasal yapısı ile 15 milyar yıl hazırlanıyor. "Eşref-i mahlûkat olan insan oğlu"nın rahatı için muazzam ve mükemmel bir doğal denge kuruluyor. Ne yazık ki insanlarda bu dengeyi bozmak için gayret çok ama ya sorumluluk!..

İnsanlığın uygarlık tarihini izleyebilmek M.Ö. 15 binden itibaren berraklaşıyor. İnsanı diğer canlılardan ayıran vasfı aklı ve düşüncesi. Bunun aklını ve yeteneklerini kullanması, çevresine biçim vermesi, alet yapması ile yani iz bırakmasıyla başlıyor.

Yaşadıkları mağara duvarlarına çizdikleri resimler ve yontulmuş taş ve kemik aletler günümüze ulaşabilen ilk eserler ilk örnekler. İnsanın taşı

yontması, çanak çömlek yapması ile başlayan uygarlık serüveni tekerleğin keşfi, yazının icadı..... ile devam etmiş, atomu parçalayan insan oğlu yirminci yüzyılın ikinci yarısında uzaya adım atmıştır.

Dilerseniz; biraz da tarihi sayfaları arasına girelim ve sohbetimize Hititlerle devam edelim. Ama bu sohbette olayları klasik bir tarih anlatışı dışında farklı bir boyutta izleyelim.

Tarihten bize ulaşan ayrıntılarda, orijinallikleri, çarpıcılıkları, çelişkileri ve gizemleri görelim.

Neden Hititler; çünkü Hititler devlet olma niteliklerini taşıyan Anadolu'da kurulmuş ilk devlet ilk imparatorluk. Daha da önemlisi başkenti Çorum'un Boğazkale İlçesinde. M.Ö.2000'de dünya siyasetine yön veren iki süper devletten birisi. Kültürde, sanatta, sosyal yaşamda derin izler ve etkiler yapan, başta Hattusa (Boğazkale) olmak üzere ilimiz sınırları içerisinde zengin tarihi kalıntıları günümüze ulaşan bir uygarlık. Tarihte pek çok ilklere damgasını vuran bir kültür!

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

M.Ö. 2000'lerin başlarında Orta Asya'dan ve Kafkaslardan Anadolu'ya gelen Hititler bir süre Anadolu'daki şehir beylerinin yanında paralı asker olarak çalışmışlar, Asurlu tüccarların Anadolu'dan çıkartılma mücadelesine katılmışlar, daha sonra sert mizaçları ve savaşçı özellikleri ile, Anadolu'daki şehir devletlerini birleştirerek veya ortadan kaldırarak siyasi egemenliği ellerine almışlardır. Bu savaşlar sonunda, ismi efsaneleşen ilk kral Anitta'dır.

Anitta, Hattuşa'yı da ele geçirmiş, şehri yakıp yıkmış, burada yaşayan yerli halk Hattileri esir edip, yurtlarından sürmüş çıkartmıştır. Bununla da yetinmeyip, Hattuşa'yı lanetlemiş, soyundan buraya kesinlikle gelmemelerini istemiştir. Kaderin cilvesine bakınız ki, soyundan gelen krallar hem lanete aldırmayarak buraya gelmişler, başkentlerini Neşa'dan buraya taşıyarak üstelik Hattuşa adıyla Boğazkale'yi başkent yapmışlardır.

Asur yazılı kaynaklarında, buraların daha önceden Hatti ülkesi olmasından dolayı, bu devletin adı Hitit olarak geçmektedir. Hitit kralları da bu adı

benimsemişler hatta bazı Hitit kralları Hatti ülkesinin sahibi, koruyucusu an lamına gelen Hattuşili adını almışlardır.

Hitit kralı Muvattalı zamanında Mısırlılarla Kadeş'te bir savaş olmuş, savaş sırasında güneş tutulunca iki tarafta bunu uğursuzluk saymışlar, Mısırlılarla Hititliler arasında Kadeş antlaşması imzalanmıştır. İşte bu tarihteki ilk yazılı antlaşmadır.

Dünyada ilk arşiv kuran devlet Hititlerdir. Hattuşa büyük kalede yapılan kazılarda bulunan 15000 tabletlik bir arşiv araştırma ve inceleme yapılmak üzere Almanya'ya götürülmüş, araya 2.Dünya Savaşı girmiş, savaş sonunda bu tabletlerin Rusya'ya kaçırıldığı söylenerek geri verilmek istenmemiş, ancak 2-3 yıl önce Türkiye'ye geri getirilebilmiştir.

İlk tarih yazan, Osmanlılarda ki salnamelere benzeyen yıllıklar hazırlayanlar da yine Hititlerdir.

Suyun önüne set yaparak, baraj yapma fikrini ilk uygulamasını yine Hititlere ait Alaca Örukaya'da görüyoruz.

Hattuşa'da Nişan taşı denilen bir kaya üzerine, Hitit krallarının soy kütüğü (seceresi) yazılmıştır.

Bin tapınaklı başkent olarak bilinen Hattuşa kazılarında, kral mührü ile mühürlenir ki, bu da tarihteki tapu belgelerinin ilk örnekleridir.

İki galeriden oluşan ve dik kesilmiş kaya yüzeylerine bütün Hitit tanrı ve tanrıçalarının kutsal hayvan ve kıyafetleriyle resmedildiği ve figürlerinin yanına, hiyeroglif yazı ile isim ve amblemlerinin işlendiği Yazılı Kaya Açık Hava Mabedi Dünyada tek örnektir.

Hakimiyetleri altına aldığı halkların dinlerini ve kültürlerini kendi panteonuna dahil eden Hititler, onların tanrıları içinde tapınaklar yapmışlardır. Bu da yine Hititlere has bir kültür ve anlayış zenginliğidir.

Boğazkale Hattusas kazıları, Alman bilim heyetleri tarafından 90 yıldır sürdürülmektedir ve belki bir o kadar süre daha devam edecektir. Bu çalışmalar devam ettikçe Anadolu ve Hitit kültür ve tarihi ile

ilgili yeni zenginlikleri ortaya çıkacağı muhakkaktır.

Hitit kültür sanatının plastik ve estetik özelliklerine hiç değinemedik bile. Bir başka sohbet yazımızda, bir başka boyutuyla buluşmak üzere hoşça kalın.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

TARİH SOHBETLERİ II

Osman ÜNSAL

....ve insan yeryüzüne indi. Bir tümseğin üzerine oturmuş, başı elleri arasında ne kadar süre böylece kalabilmişti bilinmez. Yavaşça doğruldu. Geleceğin kestiremeyeceği bir insanlık macerası başlamıştı. Kendisine benzemeseler de çok geçmeden yeryüzünde yalnız olmadığını gördü. Ot yiyenler, et yiyenler ona acıktığını hissettirdi. Sınırsız sayı tat ve lezzetle dünya sofrası emrine amadeydi. Aklını ve becerilerini kullanarak soğuktan, sıcaktan ve düşmanlarından korunmasını bildi: Zaman su gibi aktı ve so-nunda bir gün Adem, Havva'sına, Havva Ademi-ne kavuştu. İnsanlar yeryüzünde çoğalmaya başladı. Sayıları arttıkça ihtiyaçlar ve sorumluluklar büyüdü. Toplayıcılıktan üreticiliğe geçtiler. Tarım yapmayı, hayvanları ehlileştirip beslemeyi öğrendiler. Küçük topluluklar büyüdü, artık bir arada barınamaz oldular. Yeni yeni topluluklar oluşturup yollara düştüler, yeni yeni yurtlar edinip yerleştiler. Yiyeceklerini saklamak için kap, kacaklar, hayat-

larını kolaylaştırmak için kesici, delici ve kazııcı aletler yaptılar. Düşmanlarından daha iyi korunmak için silahlar geliştirdiler. Köyler kurdular, etrafını surlarla çevirdikleri kentler oluşturdular. Büyüyen ve birbirlerinden uzaklaşan toplulukların zamanla sosyal münasebetleri, ticari ilişkileri, savaşları, antlaşmaları gündeme geldi. Artık sesle, sözle, işaretle bu ilişkiler yürütülemez oldu. İnsanlık Tarihi en büyük keşiflerin-den birisini daha gerçekleştirdi.

M.Ö 4'üncü binin sonlarında Mezopotamya'nın URUK kentinde resimle, sembolik tanımlama ile ilk yazı, resim yazısı (Hiyeroglif) icat edildi. Dünya M.Ö.3. binde tarih çağına girdi. M. Ö.3. binde edebiyatta, ticarete, devletlerarası ilişkilerde "Çivi Yazısı" yaygın biçimde kullanılmaya başladı. (Yaş kil plakalar üzerine ucu sivri bir kalemle bastırılarak yazılan bu yazıya, çivi başı izine benzetilerek çivi yazısı denilmiştir.) üzeri yazılan kil plakalar kuruduktan sonra pişiriliyor, eğer yazılan bir mektupsa, üzeri yeniden kil kaplanarak tekrar pişiriliyordu. Mektup alıcısı zarfı kırarak açıyor ve mektubunu okuyordu. Her devletin yazısı kendi dilinde oluyor, ancak uluslararası münasebetlerde diplomasi dili olarak Akat-ça kullanılıyordu. [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

Derler ki : "Bir zamanlar, yer yüzünde bütün insanlar aynı dili konuşuyordu. Nemrut bir gün Tanrılıkta da rakipsiz olmak istedi. (O çağlarda krallar tanrıdan sayılıyordu) Babil kulesini yaptırdı ve herkesi topladı, sonra kulenin tepesine çıktı, yayını gerdi, okunu gökyüzüne fırlattı. Gökteki tanrıları öldürecekti böylece. Ama umulmadık bir şey oldu, meydanı dolduran insanlar birbirlerinin söylediklerini anlamaz oldular. İşte bu olaydan sonra ne kadar soy, ırk varsa yeryüzünde o kadar farklı dil meydana geldi" bilimsellikten uzak ama bu kadar farklı lisanın çıkışına yakıştırılmış tatlı bir efsane.

Anadolu, Mezopotamya'dan tam 1000 yıl sonra yazıyla tanıştı. Asur yazılı kaynaklarına göre; M.Ö.3000- 2000 arasında Anadolu'da feodal bir yapı hakimdi ve etrafı surlarla çevrili 17 kent devleti vardı. Başlangıçta nadir eşyanın yapımında kullanılan tunç, bu çağın son evresinde halka kadar indi. Kent beylikleri zenginleşti. Kültür ve sanat çok yüksek bir seviyeye ulaştı. Anadolu en zengin dönemlerinden birisini yaşıyordu. Bu zenginlik Alacahöyük'te olduğu gibi, Truva, Horaztepe, Mahmatlar gibi Anadolu'nun pek

çok yerinde yapılan kazılarda da ortaya çıktı.

Bu zenginlik Mezopotamya'nın da ilgisini çekti. Asurların öncülüğünde yoğun ticari ilişkiler başlattılar. Anadolu'da Karum adı verilen 9 Pazar kenti kurdular.

Boğazkale'de Hattuş karum adıyla bunlardan birisiydi. Asurlular 200-250 eşekten oluşan kervanlarla Mezo-potamya'dan, kalay, kumaş, esans getirip, Anadolu'dan bakır, altın, gümüş, deri, kurşun ve tuz aldılar. Bu ticaret esnasında Anadolu'daki kent beyleri malları ko-ruma ve depolama karşılığı gümrük aldılar. Daha da zengin oldular. Yazıyı öğrendiler. Bu çağda yerli gelenek ve görenekleri temsil eden, Hatti kültürü, Mezopotamya'dan gelen etkilerle gelişti.

Devlet kurma fikri doğdu. Daha sonra Anadolu'da siyasi birliğin sağlanmasını Hitit devletinin kültür ve sanatta yakalayacağı zenginliğin temelleri atıldı.

Bu çağın en önemli merkezi, Alacahöyük Çorum'a 45 km. uzaklıktadır. 1835 yılında Hamilton tarafından Avrupa bilim alemine tanıtılmış, 1935 yılında ise, Atatürk'ün direktifleri ile Türk Tarih

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Kurumu adına kazılara başlanmış ve halen kazılar devam etmektedir. M.Ö.4500'lerden itibaren sürekli iskan edilen Alacahöyük'te 15 kültür tabakası tespit edilmiştir. Anadolu'nun en iyi tabakalaşma veren bir kazı merkezidir.

Alacahöyük yeşillikler içinde, konuk sever halkıyla tipik bir Anadolu köyüdür. Ben meslek hayatımda 2 yılda Alacahöyük kazılarında görev yaptım. Kazı başkanı Mahmut AKOK bey 80' li yaşına rağmen halen aynı heyecanı duyardı. Onunla sohbet etmek, bilgi ve tercübelerinden yararlanmak çok güzeli.

Alacahöyüğü Dünya çapında üne kavuşturan 1935-1937 kazılarında ortaya çıkartılan 13 kral mezarı ve zengin mezar eşyalarıdır. Höyüğün orta kısmında bulunan birkaç tanesi ziyaretçilerin bilgi edinebileceği biçimde restore edilmiştir. Dikdörtgen planlı, taş duvarlı bu mezarların üzeri kalaslarla örtülmüş, kalaslar üzerine kurban edilen boğaların başları konulmuştur. M.Ö.2300-2000 arasına tarihlenen bu mezarlarda ölümler, başları dizleri arasında, dizleri karna çekik bir bakıma ana rahmindeki vaziyetlerinde gömülmüşlerdir. Bu mezarlarda saf altından kaplar, süs eşyaları, taç ve kemer tokaları, tunç üzerine altın,

gümüş ve elektron kakmalı boğa ve geyik heykelcikleri, idoller ve hepsinde güneş kursları bulunmuştur. Güneş kursları, güneşi ve evreni temsil eden sembollerdi. Bu Hititlerde kraliyet sembolü olarak devam etmiştir. Bir başka görüşe göre, bu güneş kursları sopalar ucuna takılarak sallanır, törenlerde tempo ve ritim için kullanılırlardı. Hititler döneminde de dini fonksiyonu koruyan Alacahöyük, eski adıyla Arinna da ilk bahar kutlamaları ve dini törenler bir şenlik bir festival havasında geçerdi. Bunu sfenksli kapının iki yanındaki kabartmalı ortostadlar üzerinde de görürüz. Sunak, kurbanlıklar, tanrı kabartmalarından başka fülüt çalan, kılıç yutan, boşlukta duran merdivene tırmanan ve tekerlek üzerinde akrobasi yapan insanların resmedilmiş olması sanırım bu şenliklerden fragmanlardır.

Benim de katıldığım kazılarda bol sayıda seramikler, kemik, taş ve metal aletler silindir mühürler, bir heykelcik ve takı parçaları bulundu. Ama Alacahöyük kazılar hiç tablet çıkmamasının hala tatminkar bir cevabı verilmiş değildir.

Bazı günlerde kazılarda beklentilerimizi yeşerticek, meraklarımızı giderecek pek bir şey çıkmaz ve o zamanda şu fıkrayı anlatırdı.

Türk ve İranlı iki arkeolog buluşmuş ve başlamışlar atmaya. İranlı:

"-Ben İran'da bir kazı yaptım 5000 yıl öncesine ait bir tabakada ince uzun bir tel buldum. Bu bir telefon teliydi ve o zaman bizimkiler telefon kullanıyorlardı."

O da bir şey mi demiş Türk ve anlatmaya başlamış:

"-Ben Anadolu'da bir kazı yaptım, kazdım kazdım ve yedi bin yıl öncesine indim bu tabaka da ne buldum biliyor musun? Hiçbir şey. Çünkü bizimkiler o tarihte telsiz kullanıyorlarmış."

Ya, işte böyle evlat. Derdi Mahmut hoca. "Bizim meslekte hiçbir şey bulunmamasının bile manası vardır. O zamanda telsiz kullandıklarını anlarız"

Alacahöyük kazılarını yapan Remzi O-ğuz ARIK "Coğrafyadan Vatana" adlı eserin yazarı bir bilim adamı onu çok önceden kaybettik. Dr. Hâmit Zübeyr KOŞAY kazılardaki başarılarının yanında etnografya bilincini yerleştirdi ve ülke folklorunu

derinliğine araştırdı. Mahmut AKOK ise, arkeologluğun yanında antik yapıların, cami, medrese, türbe, külliye, saray vb. Türk İslâm eserlerinin planlarını çizdi. Roleve ve temsili resimlerini yaptı ve yayınladı. Onarılanlar onun planlarından rolevelerinden vücut buldu. Yok olanlar onun çizgileriyle eserlerinde yaşıyor.

Bu ekip, Çorum'da Alacahöyük kazılarından başka, Pazarlı, Kuşsaray, Kalınkaya, Büyük Güllücek'te de kazılar yaptı. İlimizdeki çalışmalara ömürlerinin 40 - 50 yılını veren ve eserleriyle dünyaya ve bilim alemine tanıtan bu idealist insanlara hak ettikleri ilgi saygı ve değeri göstere-bildik mi bilinmez. Yalnız, Ahmet ERTEKİN'İN çabasıyla Alacahöyük Müzesi salonlarına isimleri konuldu ve birer plaket verildi. Hiç değilse bu bile bir teselli..

Bir başka sohbette buluşmak dileğiyle....

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

TARİH SOHBETLERİ III

Osman ÜNSAL

Kazılarda bulunan bir kolye kazanları da, kazıyı yönetenleri de, görenleri de hayrete bıraktı. Altın ve değerli taş ve boncuklardan oluşan bir kolyenin tam ortasında paslı bir demir parçası yer almıştı. Malum; bugün olduğu gibi tarih boyunca bu tür takıların ortasında elmaslar, ya kutlar veya pırlantaların en irisi, en gösterişlisi, en görkemlisi bulunurdu. Bu üçgenimsi demir parçası da neyin nesi oluyordu. İlk anda herkesi şaşırtan bu tarihten gelen esrar, çok geçmeden çözüldü. Eski Tunç Çağına ait bir çanak içerisinde bulunan kolyenin pırlantası, tabiatta nadir de olsa rastlanabilen volkanik bir demir idi. M.Ö. 3000-2000 arasında insanlar bu madenle ilk defa tanışıyorlardı ve ilk defa tanıdıkları ve nadir olarak buldukları bu demir onlar için altından da, pırlantadan da daha değerliydi. Bu güzel kolyenin ortasında, kim bilir hangi prensesin boynunda müstesna yerini alıyor ve nice kıskanç gözlere hedef alıyordu. İşte; dünyadaki en statik maddelerden

birisi olan demirin tarihteki serüveni böyle başlar. Bugün demirsiz bir sanayii, demirsiz bir endüstri düşünülemez. Bu önem tarih boyunca da hep böyle devamde gelmiştir. Yeryüzünde oldukça çok bulunan demirini önemini kavrayabilmek için bir an durup, demirsiz bir yaşam nasıl olabilir diye düşünmek yeterlidir. M.Ö. I. Binden itibaren çağa adını veren bu dönemi "Demir Çağı" olarak tanımlamaktayız. İnsanların madenlerle tanışması Taş Devrinden itibaren başlar. Önce tabiatta bulunan altın ve gümüşü kullanmışlar, yumuşak ve işlenmesi kolay olduğu için süs eşyası, az da olsa kap kaçak yapmışlardır. Sonra bakır keşfedilmiş, M.Ö. 4. Binden itibaren yaygın biçimde kullanılmış ve çağa adını vermiştir. Bakır yumuşaklığını gidermek için kailayla karıştırılan insanlar daha sert bir maden Olan tunçu (Bronz) elde etmişler ve M.Ö. 3000-2000 arasına da "Tunç Çağı" denilmiştir. Bu çağ Hitit Devletinin yıkılışı olan M.Ö. 1200'lerin sonuna kadar sürmüştür. Demirin yaygın olarak kullanılması M.Ö. I. Bindedir. Hititlerin yıkılmasından sonra bu topraklarda devlet kuran Frigler zamanında M.Ö. 7. Yüzyılında yapılan ağız kısımlarında insan ve hayvan figürleri bulunan demir kazanların çağa damgasını vurmuş ta İtalya'ya (Etrüksler) kadar ulaşmıştır.

Bir başka yazımda M.Ö. II. Binde dünyanın iki süper devletinden birisi Hititler, birisi Mısırlılar diye bahsetmişim. Bu iki süper devlet arasında tarihte ilk yazılı anlaşma yapılan "Kadeş Savaşı" olmuştur. Daha sonra bu iki devlet arasında sosyal ve kültürel ilişkiler artmış, Hitit kralları Mısır prensiyle evlenerek akrabalık bile kurulmuştur. Karşılıklı hediyeler gönderilmiştir. Ama bu hediyeler içinde Hitit kralının gönderdiği bir kılıç Mısır' da büyük sükse ve hayranlık uyandırmakla kalmamış, Mısır yazılı metinlerine de geçmiştir.

Bu metinde "Hitilerin gönderdiği kılıç bizim kılıçları peynir gibi doğradı" diye yazılmaktadır. Biz Hititlerin son dönemlerinde Anadolu'da az da olsa demirin işlenmeye başlandığını ve Hitit kralının gönderdiği hediye kılıcın, demir bir kılıç olduğu ve Mısırlıların bronz kılıçlarını bu hale getirdiğini anlatmaktadır. Demek ki; o tarihte demir bir kılıca sahip olmak, günümüzde adrese teslim Toma-Hawk füzeleriyle eşdeğermiş.

Çorumlu 20000 8. Sayı

ESERLER VE ESİRLER I

Osman ÜNSAL

Bilim ve teknikle İnsanlık Tarihi boyunca sürekli bir gelişme ve ilerleme vardır. Bu ilerleme insanın çakmak taşı parçasını bir sopanın ucuna takarak, ilk silahı balta veya mızrağı yaptığı andan itibaren başlamıştır. Bazı çağlarda bu ilerleme oldukça yavaş olmuş, yazının icadı için binlerce yıl geçmiş, demiri elde edebilmek için yüz yıllarca uğraşmıştır.

Tekerleğin, barutun, pusulanın, elektriğin keşfi uygarlık tarihindeki aşamalardan hafızamıza hemen takılıverenlerden bazılarıdır. Oysa; günümüz dünyasındaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler, baş döndürücü bir hızla devam etmekte, artık bir insanın bunu takbi ve kavrayabilmesi bile çok güçleşmiştir. Ancak kendi branşında, kendi ilgi ve uzmanlık alanında olanlarda bile ta kipte zorlanmaktadır. Bu günkü bilim,

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

dünden ileride, yarından geridedir. Bu hep yukarı doğru çıkan bir grafik çizgisi gibidir.

Belki bazılarının aklına yeryüzünde hala ilkel bir biçimde yaşayan bazı kabileler gelebilir. Ancak, o durum çok farklıdır. O topluluklar bilim ve teknolojiye ilerlemeyi yaşamlarına uygulamadıkları için böyle yaşamaktalar. Yoksa bilim evrenseldir ve geri dönüş yoktur. Belki, elektriğin varlığından bile habersiz olan topluluklar onu yeni den keşfedecek değillerdir. Sadece zamanı geldiğinde ve imkanları el verdiğinde transfer edip kullanacaklardır.

Sanata gelince; durum bilim ve teknikten çok farklıdır. Sanatta sürekli bir ilerlemeden söz edilemez. O belli bir devir veya dönemde başlar, gelişir, zirveye ulaşır, geriler sonra bir başka etki meydana getirir, aynı seyri izler zirveye ulaşır ve geriler. Yoksa şu devir sanatı, şu dönemden geridir veya ileridir denemez. Bu kıyas aynı devir, aynı ekol için kullanılabilecek bir değerlendirmedir.

Sanat oluşmasında, o çağın ya da dönemin kültürü, dini telakkiler, hayat tarzı, sosyal ve siyasal durum, coğrafya, geçmiş ve çağdaş sanatlar çerçevesindeki

olaylar sanatçının fikri ve hissi yapısı sanat eserinin meydana gelişimini etkiler. Yunus'u da, Sinan'ı da, Nedim'i de yukarıda anlata geldiğimiz şartlardan ayrı tutamayız. Belki kişisel olarak bir türü, bir ekolu, bir sanatçıyı diğerine tercih edebilir, onu daha çok beğenebiliriz. Bu kişisel değerlendirme ve beğeniden öteye gitmez.

Divan edebiyatının, Halk edebiyatından Rönesans mimarisinin, Mısır mimarisin'den, Dede Efendinin Mozart'tan, Shakespeare'nin Homeros'dan, Picasso'nun Goya'dan, İnkâ sanatının Hititlerden geri veya ileri olup olmadığı söylenemez. Romantik akım, Klasik akım, Realist akım veya Osmanlı Çini Sanatı, ancak kendi içinde, kendi üslup ve ekolündeki eserler arasında bir kıyas yapılır. Dilerseniz Osmanlıdan bir iki somut örnekle konuyu detaylandıralım. Osmanlı Mimari-si, Selçuklulardan beri Anadolu'daki bir laboratuvar gibi pek çok cami ve binalarda denenilen ve gelişen mimari anlayışı kuruluşundan itibaren mekan anlayışı, çok kubbeden merkezi ve tek bir kubbeye geçişi, minareleri, cephe ve tonoz sistemlerini geliştirmiş ve

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Mimar Sinan'ın Selimiye'si, Sinan'ın kalfası Mimar Mehmet Ağanın Sultan Ahmet Camii ile zirveye ulaşmıştır. Takip eden yıllarda bunları taklitten öteye gidemeyen ve onlara ulaşamayan gerileme açıkça görülmektedir. Yine camii ve bina yüzeylerinin deklârasyonunda kullanılan çini sanatı da İznik ve Kütahya gibi iki merkezde yapılmış, bu da aynı bi çimde gelişerek 16. Yüzyılda zirveye ulaşmıştır. Osmanlı Çini Sanatı gerek teknik, gerek renk ve desen zenginliğiyle en olgun seviyesine bu yüzyılda erişmiştir. Kütahya Çinileri, mavi, beyaz, İznik çinilerinde ise çok renkli ve canlıdır. 16. Yüzyıl da İznik Çinilerinde kullanılan mercan kırmızısı (Bayrak kırmızısı) sadece 50 yıllık bir süre içinde vardır ve sonra kaybolmuştur. Diyebiliriz ki; bu bir çini ustasının ömrüyle sınırlıdır ve usta formülü kimseye söylememiş ve kendi hayatıyla birlikte sona ermiştir. Biliyor musunuz ki o günden bu yana bütün çini ustalarının çabası ve hayali mercan kırmızısını yeniden bulabilmektir. O tarihten önce ve sonra kullanılan kırmızı kiremit kırmızısı veya vişnedir ve maalesef bir daha o kırmızı elde edilememiştir.

Konuyu merak edenler için birkaç söz de sırası gelmişken çini yapımından basitçe söz edelim. Önce özel topraktan hazırlanan çini hamuru ile ne

yapılacaksa; vazo, tabak, levha hazırlanarak kurutulur. Sonra üzerine kömür tozu ile desen çizilir, sonra çeşitli maden oksitlerini içeren toprak boyalar hazırlanır ve çini özel bir fırça ile boyanır, fırında pişirilir, çıkarılır sırlanır ve yeniden fırınlanır. Burada esas çarpıcı olan çiniyi hamken mesela siyah yada kahverengi boyamışsınızdır, ama o fırında pişince renkler değişir, faraza siyah mavi, kahverengi yeşil olmuştur. Kısacası toprak için deki maden oksitlerin oranlarına göre çeşitli renk tonları elde edersiniz. Aynı rengi bulmak için aynı malzemeyi aynı oranda kullanmak gerekir. Bir bakıma ebru sanatındaki gibi sonucu önceden kestiremezsiniz. Bu da bu sanatlarda ustanın tecrübesi ve kullandığı malzeme ve formülünü öne çıkarır. Yine 16. Yüzyıl Osmanlı Çini sanatında sır üstü tekniğinde kullanılan altın sarısı da karakteristiktir. Çini Sanatı bu güne dek devam ettiği halde, 16. Yüzyıldaki seviyesine bir daha ulaşamamıştır. 16. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunun siyasi bakımdan zirve noktasıdır. Bunun sanatı etkilemesi yönüne ileride temas edeceğiz. Divan Edebiyatın da Fuzuli ve Baki, Halk Edebiyatında Karacaoğlan bu dalların en olgun üst sanatçılarıdır. Bu anlattıklarımız Hitit Sanatında, Yunan, Roma, Bizans Sanatın da da

[**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

görülür. Farklı devirlerin farklı dalların sanatlarını ve eserlerini inceler ve değerlendirilirken elmalarla armutları toplama yanılığısına düşmeyelim.

Benim bu yazıda asıl anlatmak istediğim çağlarına damgasına vuran ve uygarlık tarihinin kilometre taşları olan Dünyanın harikası olan eserler. Bunların sanat karakterlerinden ziyade nasıl ve ne şartlar altında kimler tarafından (Uzaylılar safsatası hariç) meydana getirildiğini, kendi toplumlarını ve insanlık tarihini nasıl etkilediğini farklı bir perspektif içinde yansıtmaktadır.

Çorumlu 2000 9. sayı

ESERLER VE ESİRLER II

Osman ÜNSAL

Dünyanın büyük bir bölümü buzullarla kaplıydı. İklim çok soğuktu. Sayıları azdı ve başlangıçta insanlar mağaralarda yaşıyorlardı. Bu şekilde hem soğuktan hem düşmanlardan daha iyi korunabiliyorlardı. Sonra havalar ısınmaya başladı, insanların sayısı arttı ve kendilerini daha iyi savunmaya başladılar ve mağaralardan çıkıp yeryüzünde yaşayacakları meskenleri yapmaya başladılar. İlk evler basit dikdörtgen biçimli taş temel üzerine kerpiç ve ahşaptandı. M.Ö. 4. binde Alacahöyük bu devir iskân gören bir çok merkezde rastladığımız evlerde kapı ve pencere yoktu. Evlere tavandan merdivenle giriliyor, akşam olunca dıştaki merdiven içeri çekilerek güvenlik sağlanıyordu. Evlerin ortasında ocak bulunuyor, kenarlarında sedir ve sekiler yer alıyordu. Hatta bu sedirlerin altı ölü gömmek içinde kullanıyordu. Böyle başlayan mimari insanın bilgi ve becerisi ile gelişmiş surlar, saraylar, tapınaklar kompleks yapı

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

grupları meydana gelmiştir. Cam keşfedilene kadar binalarda pencere yapılmış, sadece küçük ışık delikleri konulmuştur.

Her toplum kendi kültürü kendi hayatlarına göre kendi karakteristik mimarisini oluşturmuş, Anadolu, Mısır, Mezopotamya, Yunan, Roma, Bizans, Türk Mimarisi vb. gibi. bunlar hem birbirlerini etkilemişler, bir çok benzerlikleriyle birlikte farklı özellikleriyle de birbirinden ayrılmıştır. Mimarisinin oluşumunda coğrafi bölgenin de önemli etkisi vardır. Mimari çevresindeki malzemeleri kullanmıştır. Mezopotamya da taş yok denecek kadar azdır, burada mimarının ana maddesi, kerpiç ve çamurdur. İran ve Orta Asya Mimarisinde tuğla ön planda iken, Anadolu'da taş mimarının ana maddesidir. Orta Asya'da ve İran'da tuğla kullanan Türkler, Anadolu'da Selçuk ve Osmanlılarda Anadolu'da bol bulunan taşı tercih etmişlerdi.

Çağlara damgasını vuran ve yaptığı dönemde toplumlarını maddi ve manevi çok büyük oranda etkileyen surlar, kaleler, piramitler, tapınaklar, ziguratlar, saraylar vb. uygarlığın kilometre taşlarıdır. Bu dünyanın harikaları'dan sayılan eserlerin yapılış

öyküleri birbirlerinden pek farklı değildir. Bugünkü teknolojik imkânlarla bile bunların yapılabilmesi kolay değildir.

M.S. III. Yüzyıl da yapılan Çin setti, uzaydan görülebilen yeryüzündeki insan yapısı tek eserdir. 3000 kilometre uzunluğundaki surlar, dağları, tepeleri, vadileri aşmakta, kule ve burçları, anıtsal kapıları ile dünyanın 7 harikasından birisidir. Yapımında milyarlarca ton taş kullanılmış, bu taşlar insan gücüyle, dağlara, vadilere ulaştırılmıştır.

Mısır'daki Koops'un Piramidi ise kaide kenarı 230.3 metre olan kare tabanlıdır. Yüksekliği 146.6 metre kütlesi 2.521.000 metre küptür. Boğazkale büyük mabetteki duvarın taş blokları 5.10 ton Aslanlı Kapıdaki aslan protonları ve Alacahöyük teki sfenksli heykelleri bunun birkaç katlı ağırlıktadır. Yunan ve Roma tapınaklarındaki, sütun ve arsitrav blokları en az bunlar kadardır.

Ben; Kütahya'nın Aizani harabelerinde yerinde kazı ve restorasyonda çalıştım. Zeus tapınağının

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

etrafındaki sütunların işlenmiş haliyle çapı 90 santimetre yüksekliği 9.5 metre idi. Yaklaşık 30-40 ton ve bu sütunların üzerinde iki sütunu birbirine bağlayan Arsitrav (baş tapan) yine 40 ton civarında olduğu hesaplanmıştı ve bunlar yerden 12 metre yüksekliğe, sütunların Roma tapınaklarından birisi de Didim Apollo mabedidir. Buradaki sütununun çevresini ancak 4 kişi el ele tutuşarak çevreleyebiliyor. Duvarlar ve kütlelerde yine insan gücü mantığını zorlar büyüklükte. Böyle binlerce taş mermer bloklarının birde buraya kilometrelerce uzaktan getirildiğini düşünün ve bu eserlerin nasıl ve ne şartlar altında meydana geldiğini anlamaya çalışın.

Firavunun intikamı diye bir film var, birkaç kez televizyonlarda gösterildi. İzlenmiş olmalısınız. Firavun Tutakamon büyük bir zafer Mısır'a dönüyor. Yendiği ülkenin halkından da esir edip getirmiş. Hazinesi altın ve mücevherlerle dolmuş, bunları ikinci hayat için biriktirdiğini söylüyor ve kendisine layık bir piramit (mezar) yapılmasını istiyor. Bu anıt şimdiye kadar yapılanlardan daha görkemli olacak ve o gömüldükten sonra kimse bu mezara giremeyecek, ona ulaşamayacak, hazinelerine dokunamayacak. Neyse; onun istediği bu anıt yapabilecek birisi var. O da esirler

arasında mimarla bu anıtın yapılması karşılığında halkın serbest bırakılması karşılığında anlaşıyorlar. Ülkenin her tarafına haberler gönderiliyor ve çalışabilecek gücü olan herkes bu kutsal göreve çağırılıyor. İşini, tarlasını, evini, çoluk çocuğunu bırakan herkes, bu kutsal görev için koşup geliyor. Şarkılar, türkülerle ve herkes dört elle sarılıyor işine, kimi taş ocağından taş çıkarıyor, kimileri çölleri, tepeleri aşarak taşları taşıyor. Kimi taşları yontuyor. Kimi temelleri, toprakları kazıyor. Bir ibadet hissiyle ve coşkusuyla çalışıyorlardı. Aylar, yıllar birbirini kovaladı. Piramidin temelleri tamamlanmaya ilk sıra taşlar yerleştirilmeye başladığında, insanların şarkıları susmuş, takatleri tükenmiş, yorgunluk ve bitkinlik esirleri de vatandaşları da sarsmıştı. Firavunun daha hızlı çalışmasını istiyor. Mimar daha çok taş, daha çok işçi, istiyor. Bu işçiler daha çok para gerektiriyordu. Artık insanları çalıştırmak için davulla tempo tutuluyor. Kırbaclar şaklıyordu. Binlerce insan taşlar altında eziliyor, daha çok gayret diye kırbaçla, kılıçla öldürülüyor. Bu iş artık insan öğüten bir değirmen gibi onları öğüterek, onların kanları canları pahasına yükseliyordu. Daha çok malzeme, daha çok

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

insan, daha çok yiyecek gerekiyordu. Köyler, kasabalar hep boşalıyor, çalışabilecek herkes zorla toplanıp getiriliyordu. Halkla esirlerin, kölelerin bir farklı kalmamıştı. Ülkede üretim düşmüş kıtlık başlamıştı. Masrafları karşılamak için vergiler artıyor ve zorla bitkin halkın nesi var, nesi yok zorla toplanıp alınıyordu. Piramitte çalışanlar çalışacakları yerlere gözleri bağlanarak götürülüyor, başlarındakilerin içeri hakkında bilgi vermemesi için hep dilleri kesiliyordu.

Yapı tamamlandığında Firavunun Nil'de gezdiği saltanat kayığı, hizmetkarları, saray halkı, rahipleri, korumaları hep beraber piramide alınıyor ve içeriden kumların boşaltılmasıyla sağlanan bir mekanizma ile milyonlarca tonluk taşlar harekete geçerek sistem kapanıp, dışarı ile irtibatı bir daha açılmayacak şekilde kesiliyordu.

Onlarca yılda tamamlanan piramit yüz binlerce insanı canıyla, kanıyla meydana getiriliyordu

Çorumlu 2000 10. sayı

ESERLER VE ESİRLER III

Osman ÜNSAL

Anadolu'da pek çok taş ocağı tespit edilmiştir. Antik çağlarda kullanılan, bu ocaklarda yarı işlenmiş, hazırlanıp yerine ulaşmamış parçalara da rastlanmıştır.

Ocaklarda taşların yarıklarına kamalar çakılarak ayrılır veya testere ile kesilirdi. Ocaklarda amaca göre kabaca işlenen taşlar, inşaat mahalline doğru yola çıkarılırdı. Taşıma insan ve hayvan gücüyle olurdu. Bu taşıma dağlar, tepeler aşılarak bazen kilometrelerce olurdu. Taşıma yöntemleri arasında kalaslar üzerinde yuvarlama, kızaklar üzerinde kaydırma olduğu gibi, bazen de taşlar üzerinde bırakılan çıkıntılara tekerlek takılarak ta yapılmıştır.

Kullanılacağı mahalle gelen taş bloklar son şeklini alarak yapıdaki yerine konuluyordu. Burada bir noktayı belirtmek çok önemli. Roma'da demir biliniyor [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

ve kullanılıyordu. Ama Hitit'te, Mısır'da Miken'de bu anıtsal yapıları yapan insanların elindeki en sert malzeme bakır (bronz) dı.

Bu tonlarca taşları taş ve bronz çekiçlerle, bakır testerelerle işlemişlerdir. Boğazköy kazılarında bakır bir Hitit testeresi bulunmuştur. Bu binalardaki taş bloklar birbirine öyle intibak ettirilmiş ki, arasından su bile sızmamaktadır. Tabi harçsız üst üste konulan bu taşların zelzele vb. de kaymaması içinde hem yatay olarak madeni parçalarla birbirine kenetleniyor, dikey olarak ta alttaki taşa oyuk, üsteki taşa çıkıntı bırakılarak, ya da yine metal parçalarla toplanmıştır. Bu çivilerde oynamaması için kanallar açılarak kurşunla doldurulmuştur. Boğazkale ve Alacahöyük de duvar taşları üzerinde su borusu genişliğinde 8-10 cm derinlikte delikler görülür. Bunlar duvar taşlarını birbirine bağlantı delikleridir. O devirde matkap olmadığına göre bu muntazam silindirik delikler nasıl açılıyordu biliyor musunuz?

Kumla ve aşındırma yöntemleriyle. Taşın üzerine önce ufak bir zede, çukur açılıyor, sonra oraya kum konuyor ve bir boru sağa, sola çevrilerek delik meydana getiriliyordu. 8 - 10 cm derinliğe ulaşmak için

hangi esir, hangi köle kim bilir kaç yüz saat uğraşılıyor, elindeki boruyu kaç milyon kere sağa, sola döndürerek bir taştaki bir deliği oyuyordu. Ve bu işi çabuk bitirmesi için kaç bin köle, kaç bin kırbaç yiyordu. Bu taş delme usulü Osmanlıda bile kullanılmıştır. Bazı eski cami ve şadırvanlarında mermer top biçiminde fiskiyeler vardır, içi boş ve üzerinde pek çok delikler bulunan suyun tazyiki ile dönen ve bütün deliklerinden su fışkıran bu fiskiyeyi hazla seyrederken nasıl yapıldığını pek de düşünmeyiz. Önce mermer top şeklinde yontulur, sonra matkapla merkezine kadar bir delik açılır. Bu deliğe kum doldurularak bir salıncağa asılır ve başlar ustanın çırağı bu salıncağı sallamaya. Salıncak sallandıkça kumlar zımpara gibi başlar mermer topun içini aşındırmaya. Topun içini bu şekilde boşaltması belki yıllar sürer ve işlem tamamlanınca her tarafından onlarca delik delinir ve hayranlıkla izlediğimiz bu fiskiye meydana gelir. Gerçi bunu yapan ilk çağdaki gibi köle değildir belki ama, ustanın sanatını takdir ederken çırağın bitmez tükenmez sabrı ve emeğini de göz ardı etmemede gerekir.

Peki bu tonlarca ağırlıktaki taşlar getirildi, işlendi

[**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

yıllarca uğraşarak istenilen evsafı kazandı. Temelin ilk taşları da kaydırılarak itip, çekilerek yerine yerleşti, ama 10-15 metre yüksekliğe nasıl çıkarıldı. Tabi ki kaldıraç kullanıldı. Bazı taşlarda U biçimli çıkıntılar bırakılarak ve halatlarla bağlanarak kaldırılırdı. Ayrıca binaların her taş sırası tamamlandııkça toprak veya kumla yer seviyesi doldurdu. Bu kum yada toprak dolgu sayesinde daha yukarıdaki taşlar, sütunlar, sütun başlıkları, baş taban ve alınlıklar yerlerine yerleştirilip işlenecek tesviye ve kabartma işlemleri bitirildikten sonra dolgu olarak kullanılan kum veya toprak temizlenirdi ve biz 9 metrelik sütun üzerine 40 tonluk başta-pan ve alınlığın karşısında hayret ve hayranlıkla bakakalırız.

Gelelim konunun en can alıcı noktasına: İnsanların gurur kaynağı eserler hep büyük zaferlerin arkasından yapılmıştır.

Örneğin: Osmanlılarda Mimar Sinan'ların yetişmesi, Süleymaniye, Selimiye, Sultan Ahmet gibi camilerin, Saray kapıları, sebil, türbe, han ve kervan sarayların yapıldığı 16. Yüzyılın imar faaliyetleri, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'ın

kazandığı zaferlerle doğrudan ilgilidir. Devlet hazinesi bu zafer ve fetihlerle dolmuştur. Avrupa'nın Ortaçağ sonunda yaptığı keşifler, bulduğu yeni ticaret yolları, kazandığı sömürgeler zenginliğini artırmış, Rönesans hareketi, bilim ve sanattaki hızlı gelişmenin itici gücü olmuştur. Yeni katedraller, saraylar, şatolar yapılmış bunu yapacak sanatçılar yetişmesine zemin hazırlamıştır.

Bazı detay farkları olmasına rağmen İlk Çağda bu böyledir. Zafer kazanan ordular yendikleri ülke halkını esir ve köle yaparlar, mallarına, zenginliklerine el koyarlardı. O memleket halkından, güçlü ve sağlıklı olan kadın ve erkekleri toplar kendi ülkelerine getirirler ve onları her türlü en ağır işlerinde çalıştırırlardı. Bu günkü gibi teknoloji ve makine gücü yoktu. Bu esirler surların dışına, şehirlerin varoşlarına yerleştirilir, yarı aç, yarı tok bu yapılan tapınaklarda, surlarda, kulelerde çalıştırılırlardı. Bazı esaret çocuklarına da sirayet eder, nesiller boyu sürdürülürdü. Korkutma, kırbaçlama, öldürme, aç bırakma gibi kötü davranışların yanında onların inançlarına da bu işe karıştırılır, her esirin baş [**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

langıçta bir ibadet hissi ve gayreti aşılanırdı. Bunun en belirgin örneği Hititler de görülür. Hitit kralları ya Suriye'ye kadar sefer yapıp zaferler kazandıklarında ta oraların halkını toplayıp getirmişler, Boğazköy surlarının dışına yerleştirmişler, bunlara tarlalarını sürdürmüş, tapınaklarını, surlarını, saraylarını inşa ettirmişlerdir. Hitit halkı içinde; Hattiler, Hurriler, Luviler, Dolalar gibi toplulukların dinlerini de kendi dini gelenekleri içine dahil etmişler ve onlar için de Boğazköy'de tapınaklar yapmışlardır. Bu yüzden Boğazköy Hititler döneminde 1000 tapınaklı başkent diye anılmıştır.

Devletin bütün kaynakları halkın her türlü mesaisini hep anıtsal eserlerin yapımına harcamış ve buna rağmen birkaç istisna dışında pek çok eser tamamlanamamıştır. Alacahöyük'te ve Boğazköy'de yarısı işlenmiş mimari parçalar ve heykel kalıntıları görülmektedir. Roma Döneminde planlanmış ve yapılmasına başlanmış Didim Apollo tapınağı da bunlardan birisidir. Yapım çalışmaları 200 yıl kadar sürmüş ama bitirilememiştir. Bunu yapıdaki plan ve üslup değişikliklerinde görmek mümkündür.

Tarih öncesinden günümüze ulaşan bazı eşya ve alet-edevatın yapılışını ve amacını anlamadığımız da olmuştur. Çünkü biz; bir yerde bu günün mantığı ile onlara bakıyoruz. Mimarideki bu büyüklükler nasıl meydana geldi, bu tonlarca taş nasıl taşındı, nasıl işlendi, nasıl kaldırılıp o yüksekliklere çıkartıldı. Özellikle Güney Amerika'daki İnka ve Maya uygarlık kalıntılarındaki büyüklükler ve farklılıklar uzaylılarla bile izah edilmeye çalışıldığı oldu.

Aslında; anlayamadığımız bu günkü zaman kavramı ve aceleciliğimizi o devirlere ölçü olarak tutmaktır. Bu günkü 1 dakikalık olayı binlerce disket ve binlerce ciltlik kitaplara sığdıramazken, geçmişteki 500 yılı, 1000 yılı birkaç cümleyle özetleyiveririz. Bir karıncanın yuvasına taşıdığı malzeme onun cürümüyle kıyaslanınca hayretler içinde kalınır. Oysa yüz binlerce insan, yüzyıllar boyunca bu eserler için canı, kanı pahasına çalıştırılmıştır. Hem de insanoğlunun akli ve becerisi ile. Böyle düşünersek; daha güzel bu bilinmeyen parçalar yerli yerine oturmuş olur. Sabır ve sebatı da hesaba katmak gerekir.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Bir hattat Kur'an-ı Kerim yazacak duruma gelebilmek için 15 - 20 yıl her harfi, her cümleyi yazarak eksersiz yapıyor, çalışıyor ve ancak ondan sonra bu işe girişebiliyor. Bizler el yazması bir kitaptaki yazıya, istife baktığımız zaman hayranlık içinde kalıyoruz, matbaa baskısından daha kusursuz, daha güzel diye. Öyle kolayına sanatçı olunamıyor, sanat eseri meydana gelmiyor. Bir başka örnek; bir ağaç ustası, bir ağaç minberi, bir ahşap kapı veya ahşap tavanı oymak, işlemek için kalfasıyla, çırağıyla ekip halinde yıllarca uğraşüyor, emek veriyor ve bu eserler öyle ortaya çıkıyor.

Şimdi ne o sabır var, ne o sebat, ne o anlayış. Bu gün bir usta yılda bir kapı işlese açlıktan ölür. İşte en önemlisi o sanatın ve emeğin kıymetini bilen ve onun karşılığını verebilen sanatseverler kalmadı.

Galiba işin özeti bu?

Çorumlu 2000 22. Sayı

ÇAMUR ÇÖMLEK OLUNCA

Osman ÜNSAL

Toprak suyla buluştu çamur oldu. Çamurdan çanak-çömlek yapıldı. Sanatlar başlangıçta insanların doğadan esinlenmeleri, gördükleri ve gözlemlediklerini yetenekleriyle birleştirdince meydana getirmişler. Resim sanatı insanların çevrelerinde gördükleri insanları, hayvanları, ağaçları yaşadıkları mağara duvarlarına çizmeleriyle başlamış ve gelişmiştir. Müzik duyduğu yada çıkardığı sesleri melodileştirmesi ona bir ritim kazandırmasının ürünüdür. Yazıda da önce anlatmak istediği şeylerin resimlerini sıralamış, sonra bu resimler sembolleşerek cümle, hece ve harf olarak belli bir süreçten geçmiştir. İnsanlık tarihinde bugün çocuklarımızın okuma yazma öğrenirken izlediği metodun aynısını yaşamıştır. Önce cümle, sonra kelime, sonra hece ve en sonunda da harf keşfedilmiştir.

Bizim çanak-çömlek; katılırların “seramik” dediği
[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

çamurun biçimlendirip pişirilmesiyle meydana getirilen bu sanatın farklı bir özelliği vardır. İnsanoğlu bunu doğadan örnek almadan kendi aklı,kendi tasavvurunu kullanarak yapmıştır. Formları, biçimleri, şekilleri, kendi prototipini örnek alarak geliştirmiştir.

İlk örneklerini M.Ö;7. binlerde Neo-litik Çağda görmeye başladığımız çanak-çömlekler, günümüze kadar devam etmiştir. Her devirde, her bölgede, her kültürde bol ve yaygın olarak kullanılan seramikler geçmişin aydınlatılmasında, tarihlendirmede en önemli belgelerdir. Kültürleri, sanatları, inançları, sosyal yaşamları, savaşları, istilaları, yangınları, afetleri, vb. tarihin tanıkları gibi araştırmacılara, bilim adamlarına ifşa etmişlerdir. Tarih öncesi devirlerde en başta, yazıdan sonra ki devirlerde ise yazılı belgelerin yetersiz kaldığı yerlerde en az bu belgeler kadar geçmiş tanıma ve tespit imdada yetişmişlerdir.

Tarihi süreç içerisinde ilk önce çamurdan yapılarak, güneşte kurutularak kullanılan çanak-çömlekler daha sonra ateşte pişirilerek daha dayanıklı hale getirilmiştir. Bir süre sonra astarlanmış, perdahlanmış, boyanmış, sırlanmış, tek renkten çok renge ulaşmış, üzerine desenler, motifler yapılmış, biçim ve formları

zenginleşmiş. Üzerine kabartma süsler konulmuş, insan ve hayvan biçimli formlara girmiştir. Çanak-çömlek yapımında çark kullanımı başlayınca, form ve biçimleri daha düzgün, standart bir hale gelmiş ve seri üretime geçilmiştir. Giderek çamuru özel hazırlanmış, yapan, pişiren, boyayan, resimleyen ve tabi kullananlar eserleriyle uygarlık tarihin-de yaşamayı başarmışlardır.

Bu sanatın tarihi sürecine bir genel bakış atarsak:

Neolitik Çağ kaplarının en güzel örnekleri Burdur-Hacılar'da bulunmuştur.

Çorum'da yaygın yerleşim Kalkolitik Çağda başlar. Bu döneme ait ele geçen çanak ve meyvelik biçimindeki kaplar elde yapılmıştır. Örneklerine Alacahöyük ve Kuşşaray başta olmak üzere pek çok yerde rastlanmıştır.

Tunç Çağı kapları çanaklar ve üzeri de hafif çıkıntılar olan tencere tipi çömleklerdir. Astarlı ve perdahlı kaplar her yeri aynı oranda pişmemiştir. Yüzeylerinde çizgi desenlerde görülür. Alacahöyük başta olmak üzere Boğazköy, Eskişehir, Yenihayat, Kalınkaya vb.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

bolca ele geçmiştir. Bu devir yerleşim yerleri Anadolu genelinde olduğu gibi Çorum'da da büyük bir yangın geçmiştir.

Hititler de kapların çeşitleri, tipleri, formları çok zenginleşmiştir. Yapımlarında çarkın kullanıldığı, toprak kalitesinin homojenleştiği, daha iyi pişirildiği görülür. Kartal gagalı testiler bu dönem için karakteristiktir. Kırmızı ve bej astar ve boya yaygındır. Başta Boğazköy ve Alacahöyük olmak üzere il sınırları içinde pek çok yerleşim alanında bol bulunur. Ayrıca bu devir de başlangıçta ölü gömmede, depo ve anbar olarak kullanılan küplerin insan boyundan yüksek olanları vardır. Bu küpler halka şeklinde çamurların üst üste konup birleştirilmesi ile yapılmış, yapıldığı yerde kurutulup pişirilmiştir. Üzerlerine çamur halkalardan yapılarılarından doğal sonucu boğumlar, ağız kısımlarında çizgi desenleri vardır. Bu devirde pişmiş topraktan yapılmış banyo küvetleri sosyal yaşantıyı anlatması bakımından ilginçtir. Yine hayvan biçimli kaplarda bu devir için sözü edilmesi gereken pişmiş toprak eserlerdir.

Frig kaplarında yonca ağız modası hâkimdir. Ayrıca maden sanatındaki gelişmişliğe paralel olarak

siyah boyalı maden süsü verilen kaplarda yaygındır. Bu devirde çanak-çömleğin çok renkli olduğunu üzerine insan ve hayvan figürlerinin bulunduğu, savaş ve av sahnelerinin resmedildiğini görürüz. Alaca Pazarlıda'ki Frig yerleşim yerindeki kazılarda, pişmiş topraktan yapılmış parmak kalınlığında çiviler, çamur içine batırılmak suretiyle kullanılan ilk mozaik uygulamasına rastlıyoruz. Ayrıca karo biçiminde yine pişmiş topraktan renkli ve üzeri resimli levhalar bulunmuştur. Bunlar bugünkü çini ya da fayanslar gibi duvar dekorasyonunda kullanılmışlardır.

Galat kaplarında bej renk ve çizgiler karakteristiktir.

Miken kaplarının yüzeylerinde silüet biçiminde insan ve hayvan figürleri resmedilmiştir.

Yunan seramik sanatında siyah figür, kırmızı figür diye iki ekol doğmuştur. Siyah figür de desenler boyanıp diğer kısımlar kiremit renginin tabii haliyle bırakılmış, kırmızı figürde ise desenler kiremit renginde bırakılıp boşluklar boyanmıştır. Bu dönemde vazö ressamlığı gelişmiş, ressamlar boyadıkları

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

vazolara adlarını bile yazmışlardır. Amasis ve Exsekias bu yolla adlarını öğrendiğimiz vazo ressamlarıdır.

Vazolar üzerinde tarihi ve mitolojik konular resmedilmiştir. Bunların en yaygını Poseidon ve Dianisos le ilgili sahnelerdir. Fransuva vazosundaki resimde Truva Savaşıyla ilgili tarihi bir olay yer alır. Savaş kıyafetiyle Aşil dama oynamaktadır.

Büyük İskender'le başlayan Hellenistik devirde seramiklerin hamur kalitesi en üst seviyeye çıkmış ve bu yüzden seramikler daha ince ve zarif bir hal almıştır. Kabartma desenli kaplar bu devir için karakteristiktir.

Roma ve Bizans'ta üst tabakalarda daha çok kıymetli madenlerden ve camdan yapılan kaplar revaç görmüştür. Seramikler halkın günlük hayatında ise yoğun biçimde varlığını sürdürmüştür. Çanak testi ve küplerin yaygın olduğu bu devirde kaplarda kalite ve zarafet nispeten önemini yitirmiş, sadece günlük ihtiyaca cevap verecek halde devam etmiştir. Taşra yaşamında cam kaplar ve şişelere rastlanmıştır. Bunların mezar hediyesi olarak kullanılanları bolca ele geçmiştir. Pişmiş topraktan yapılan tuğla ve künkler

inşaat alanına girmiştir. Bizans'tan başlayarak da küp ve çömleklerin sırlanmaya başladığı görülür.

Selçuklularda çanak-çömlek, testi ve kandiller sırlı ve boyalıdır. Camii, minare ve saraylarda kullanılan firuze renkli çini mozaikler sevilen dekoratif unsurlardır.

Osmanlılarda seramik sanatının yanında çini sanatı çok büyük bir mesafe kazanmıştır. Halk çanak-çömlek kullanmaya devam ederken, saray ve üst tabakalarda çini vazolar tercih edilmiştir. Çini sanatında gerek teknik, gerek motif zenginliği doruk noktasına ulaşmış, çiniler cami, saray başta olmak üzere mimarinin birinci dekoratif malzemesi olmuştur. Tarih boyunca tekamül eden seramikteki biçim ve formlar, çinide, tabak ve vazolar; cam sanatında da gülaptanlar ve çeşmi bülbüllerle Osmanlı saraylarında zirveye ulaşmışlardır. Geleneksel çömlekçilik ise taşra yaşamında günümüze kadar sürmüştür.

... ve asırlarca kurumuş dudakları serinleten testiler soğutuculara görevi teslim edip, sessizce tarih sahnesinden çekilmişlerdir.

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

Çorumlu 2000 26. sayı

ÇORUM TURİZMİ İÇİN EL ELE

Osman ÜNSAL

Turizm ekonomik değer olarak çağımızın en büyük sektörlerinden birisidir. Ülkeler turizm stratejilerini yaparken, daha çok turist, daha çok gezdirme, daha uzun süre konaklama ve daha çok harcama yaptırmak üzerine kurarlar. Ancak turizm gönüllü bir olay olduğu için, insanların ilgi duyacağı değerlerin zenginliği ve onları memnun edecek davranışlarla doğru orantılıdır. Bir ülke ya da bir belgenin turizm pastasından beklenen payı alabilmesi için şu üç unsur çok önemlidir.

- 1-Turizm değerlerinin zenginliği.
- 2- Tanıtım.
- 3- Pazarlama.

Ülkemiz turizmde son on beş yılda yeterli sayılmasa da belli bir mesafe almıştır. Ancak bu Çorum Turizmine yansımamıştır. Bunda son on yıldır çoğu Doğu Anadolu turlarının aksamasının payı da az değildir.

Yukarıda belirttiğimiz üç unsura Çorum perspektifinden bakarak turizmimizdeki tıkanıklığın nerede olduğunu ve nasıl aşılabileceğini görmeye çalışalım.

TURİZM DEĞERLERİMİZİN ZENGİNLİĞİ:

7 bin yıllık çok zengin bir tarihi geçmiş ve bunun sonucu Çorum kelimenin tam anlamıyla bir AÇIK HA-VA MÜZESİ konumundadır. Boğazköy gibi bir Hitit Başkenti, Alacahöyük, Ortaköy, Eski yapar, Pazarlı, Kuşsaray ve. Gibi bilimsel araştırma yapılan önemli merkezler. Kargı, Osmancık, Bayat yaylaları gibi doğal harikalar. İncesu Kalyonu, Damлатаş Mağarası, cami, türbe, köprü, han, hamam, kaya mezarı, saat kuleleri, kaleler gibi anıtlar. Ayrıca zengin el sanatları ve [İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

folklorik değerler 3 müze ve yazılı kaya gibi dünyada

başka örneği olmayan bir açık hava tapınağı vb. Bu zenginlik ne yazık ki Bursa'daki bir asırlık çınar kadar turist çekmiyor! Demek ki sorun turizm değerlerinde değil. Derhal zenginleştirilebilir kış turizmi, spor, gençlik, kongre, festival vb. Gibi.

PAZARLAMA:

İşte, bence Çorum turizmindeki asıl tikanıklık pazarlamadır. Hani derler ya: Un var, yağ var, şeker var ama bir türlü helva yapamıyoruz. Tıpkı öyle, yukarıda turizm zenginliklerimizi birkaç isimle anlattık, onların her birini anlatmak için ciltlerce kitap yazılabilir. Bu değerleri varlığından pek çok kimsenin haberi ve bilgisi var ama bir türlü onları görmeye gelmiyorlar ya da yeteri kadar gelmiyorlar. Peki, bu nasıl çözülür? Burada şunu hemen belirtmeliyim ki konunun resmi görevlileri en üsten, en alt kademeye kadar onlar yapması gerekenlerin çok üstünde aktif ve olağan üstü çaba harcıyorlar. Onları takdir duyularıyla alkışlıyorum. Ama herkesin yapması gereken sadece onlardan beklersek hem onlara haksızlık ederiz, hem de doğal seyri içinde izlediğimiz gelişmeyle yetinmek zorunda kalırız. Turizmi gelişmiş bölgelerimizde inceleyenler

bilecektir, toplumun her kesimi olayı benimsemiş ve her davranışları bu gelenlerin ilerideki yıllarda daha çok sayıda gelmelerini sağlama yönünde ortak bir bilinç halindedirler.

Turizm olayının eğitim yönü vardır, kültür yönü vardır. Ama önce toplum olarak konuya sahip çıkılmalı, resmi, özel, medya, işçi, çiftçi, esnaf, memur bir ortak bilinç oluşturmali, bunu Çorum'un ve Çorumlunun bir görevi saymalı ona göre çaba harcamalıdır. Bilinmelidir ki herkes, bundan faydalanacak, ekonomik, sosyal ve kültürel fayda katlanarak kendisine dönecektir. Yoksa yılda bir defa bir toplantı düzenlemekle dar bir çevre içinde gündeme turizm olayını getirip anlatmakla iş bitmez.

Ne yapmak lazım? Hemen bir çırpıda aklımıza gelenleri birkaç şey sıralayalım.

Önce turizm haftası etkinliklerine halkı alalım.

Tesisleri sayı ve nitelik olarak artırıp, turizm organizasyonları oluşturulmalı.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

Yerel radyo ve TV'lerde turizm değerlerini görmemizi öğütleyen resim, slogan vb. şeyler yer almalı, belgeseller yaptırıp yayınlanmalı.

Çorum'da üretilen her ürünün çimento, leblebi, un, yem vb. ambalajlarına Boğazköy, Alacahöyük gibi yerleri görmeye davet eden resim, yazı bantları eklemeli, yanında broşür vb. şeyler konulmalı.

Her evde, işyerinde, vitrinlerde Çorum turizmiyle ilgili yazı, resim asılmalı, herkes müşterisine, muhatabına bir dakika da olsa söz edip konuyu gündemde tutmalı.

Her hafta sonu belediye ve şirketler en az bir otobüs kaldırmalı ve halkı belli bir süre ücretsiz Alacahöyük, Boğazkale'ye götürmeli.

Herkes dışarıdan kendilerini ziyarete gelen eş, dost, akrabasını tarihi ve turistik yerleri gezdirmeli.

Gerek resmi, gerek özel sektör temsilcileri Çorum'a gelenlerle yapacakları toplantıların programlarına turizm konusunu almalı, oraları gezdirmeli, bu konuyu

en az diğer iş konusu kadar önemli saymalı ve bunu toplantı yaptıklarına hissettirmeli.

Oteller müşterilerini bir gün daha fazla kalmaları için ücret indirim yapmalı, onların yaylaları ve diğer yerleri gezmeleri görmeleri karşılığı onlara sağlayacağı avantajları duyurmalı.

Bu ve buna benzer pek çok şey yapılabilir ve ortak şuur oluştuğunda sorun zaten çözülmüş olur.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

V. HİTİTOLOJİ KONGRESİ

Osman ÜNSAL

Bu yıl V. Düzenlenen Hititoloji Kongresi'nin ilki 10. Uluslar Arası Hitit Festivali bünyesinde 19-21 Temmuz 1990 tarihinde Çorum'da yapıldı. Üç yılda bir periyodik olarak düzenlenen Hititoloji Kongreleri, biri Türkiye'de Çorum'da, biri yurt dışında yapılmaktadır. Birincisi Çorum'da, ikincisi İtalya'da, Üçüncüsü Çorum'da, Dördüncüsü Almanya'da, beşin Hititoloji Kongresi de 02-08 Eylül 2002'de Çorum'da toplanacaktır.

Eski Anadolu kültürleri içinde önemli bir yeri olan Hititoloji'nin bilim âleminin de keşfetmesi 100 yıllık bir süreye uzanır. Buna rağmen Mısır, Asur kaynaklarında ve İncil'de Hititlerden söz edildiği için dünya daha önce de Hittiler'den haberdardır. Çorum sınırları içinde Boğazköy ve Alacahöyük başta olmak üzere Anadolu'nun birçok yerinde kazı ve inceleme yapan bilim adamları çağının süper devleti olan Hititlerin siyasi, askeri, sosyal ve kültürel yönden

tanınmasında, Hitit Dilinin çözülmesinde büyük mesafe almışlardır. Bu bilim adamlarının birkaç nesil süren fedakar çalışmaları sonucu olmuştur. Ama daha alınması gereken yol, alınandan daha uzun, daha çok sabır ve meşakkat istemektedir. Sadece Boğazköy'de 25 binin üzerinde tablet ve tablet parçası bulunmuştur. Ayrıca Şappinova'da, Maşat'da, Gültepe'de de bir çok önemli merkezde Hitit yazılı belgelerine raslanmıştır. Bunlardan daha önemli bir bölümü çözüm beklemektedir. Hitit medeniyetinde geçen 1500 den fazla yer ve bölge isimlerinin pek çoğu coğrafi yerlerine oturtulamamıştır. Yine de bu konuda önemli araştırmalar yapılmış ve yayınlanmıştır.

Hititler Neşa şehrinin dilini konuşuyorlardı. Hitit adı coğrafi bir bölgeyi tanımlıyordu. Hitit öncesi Anadolu'sunda özellikle, eski Tunç Çağına tarihlendirilen ve Alacahöyük kral mezarlarında bulunan; altın, gümüş, kap -kacak, güneş kursu, boğa ve geyik heykelcikleriyle tanıdığımız bu zengin kültürü meydana getiren Anadolu'nun yerli kavmi Hattiler'den geliyordu.

Başlangıçta Kussara ve Neşa'da oturan Hitit
[**İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!**](#)

krallarından Anitta Boğazköyü yakıp, yıkmış ve lanetlemişti. Ancak I. Hattuşili Boğazkaleyi başkent yaptıktan sonra isimlerini Hatti Ülkesinin Kralı, sahibi manasına gelen “Hattusili” koydukları da bir vakıadır.

Hitiler, yerli halk Hattiler, kendilerine akaraba olan Luviler, Güney Anadolu’da yerleşik Hurriler ve Pala’lar gibi pek çok etnik yapıdaki toplulukları egemenliklerine almışlar, kültürel bir potada eritmişler. MÖ.II binlerde Anadolu birliğini sağlayan bir devlet, bir imparatorluk kurmuşlardır.

Günümüze ulaşan anıtsal mimari yapıları, yazılı anıt ve arşivleri, sosyal yaşayışları, idari sistemleri, dini kültürleri, komşuları olan Mısır, Asur, Miken uygarlıkları ile etkileşimleri araştırmacıların önüne açılan ve çözüm bekleyen ufuklardır.

Boğazköy ve Alacahöyük’te temiz su şebekesi, kanalizasyon sistemleri, saraylardaki WC lerin düşünülmüş ve uygulanmış olması Hititlerin temizlik ve çevre bilincinin kendilerinden binlerce yıl sonra bile bir çok ülkelerde görülmemesi düşündürücüdür.

Hitit Krallığı feodal bir yapıdadır. Ülke içinde krala bağlı (bağlılığı yazılı, yeminle teyit edilmiş) küçük krallıklar ve prenslikler vardı. Bu prensler (Osmanlı Tımar Sistemi gibi) yaya ve arabalı askerleri ile savaşta kralın ordusuna katılırdı. Kral mühürlü tapu belgeleri bulunmuştur. Kralın bağışladığı topraklar şahsa bağlı olup, satılamaz ve miras yoluyla devredilemezdi.

Anadolu Tarih ve Kültürünü tanımak Hititleri tanımakla mümkündür.

Hititoloji kongresi düzenlenmeden önce; Hititoloji bildirileri münferit olarak diğer kongrelerde yapıldı. Sumeroloji, Asuroloji kongreleri, Türk Tarih Kongreleri, Kazı Sempozyumlarında Hititoloji bildirileri sunulurdu. Hititoloji Kongreleriyle araştırma sonuçları gerektiği biçimde gündemdeki yerini alabilmektedir, hem de tam olması gereken yerde Hitit Başkentinde. Bunu başlatanlara, sürdürenlere şükran borçluyuz.

Çorum olarak beşincisini düzenlediğimiz Hititoloji Kongresinden Çorum'a daha büyük tanıtım, daha

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

çok katkı sağlamak gerekir. Katılımcı ve izleyici sayısını artırmak, kongreyi layık olduğu biçimde il, ülke ve dünya gündemine taşımak gerekir. Bu konuda herkesin kendi ölçeğinde üstlenmesi gereken görevleri vardır. Unutmayalım ki; "Akıllılar fırsatları değerlendirir, dahiler fırsatları kendileri yaratır, aptallar fırsat kaçar"

Başarı dileklerimle emeği geçenleri kutluyorum.

Teoman ŞAHİN

10.10.1961 yılında Çorum'da doğmuşum. Sırasıyla Gazipaşa İlkokulu, Eti Ortaokulu ve Çorum Lisesini bitirdim. 1985 yılında avukatlığı başladım. Aynı yıl evlendim ve kısa dönem askerlik (8 ay) yaptım. 1986'dan bu yana kesintisiz olarak avukatlık yapmaktayım.

İlkokulda, lise çağlarında fizik yada kimya eğitimi almak istiyordum. Bilimsel konulara, projelere özel bir ilgim vardı. " Kömürü elmasa çevirmek " isimli özel bir proje ile lise son sınıfta Tübitak'ın sergi davetine çağırıldım ama, çapsız öğretmenim nedeniyle katılamadım. Daha sonra ailemin de etkisiyle Hukuk Fakültesine gittim. Bilimsel yayınlara da konulara ilgim

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

halen devam etmektedir. Geleceğin dünyasına ilişkin bilimsel düşlerim halen sürmektedir.

Başka bir meslekte çalışmadım. Söz konu su mevcut hukuk düzeninde yeni yetişen gençliğe avukat olmalarını asla tavsiye etmem. Ancak basit düzeyde olsa hukuk bilgisi edinmelerini tavsiye ederim.

Kimsenin yazı yazmam için teşviki olmadı. İlk- okuldan bu yana sürekli yazdım. Okul panolarından başlamak suretiyle birçok yerde çeşitli konularda yazılarım yayınlandı. Yazmanın fitrati yetenek dışında çok okumak ve düşünmekle ilgili olduğunu düşünüyorum.

Herhangi bir ödülüm yoktur. Böyle bir beklentim yok Allah Rızası için, topluma faydalı olabilmek için yazıyorum. Hak ve halk için yaşamak ve tavır koymak gerektiğine inanıyorum. Yazılarım bir tavır olarak düşünülmalıdır.

İdealim: Bilim adamı olmaktı. Fizik ya da kimyacı olmak ve bu konuda güzel şeyler üretebilmektir, ancak bu olmadı. Bende başka ütopya, düş buldum. Şu andaki hayalim güzel ahlaklı insan olmaya

çalışmak ve bu topluma yayarak toplumda güzel ahlaklı olmasına çalışmaktır. Tarihi süreçte toplumu bu yönde etkilemek derdindeyim. İnsanlık tarihinin en güzel ahlaklı insanları olan " Ehli Beyt"i. On İki İmam'ları örnek almaya çalışıyorum. İnsan gibi insan ya da, adam olmaya çalışıyorum. Şu andaki düşüm, hayalim, ütopyam budur. Yani adam olmak ve bunu çok büyük çabalar gerektirdiğini yaşayarak öğreniyorum, başarmayı diliyorum.

1989 yılında " Alevilere Söylenen Yalanlar 1 " isimli çalışmam kitap halinde yayımlandı. Şu an bu kitabın 2. Bölümünü hazırlamaya çalışıyorum.

Din, tarih, felsefe, sosyoloji ağırlıklı yazılar yazıyorum. Özel anlamda Alevilik üzerinde çalışmalarımı yürütüyorum. Daha önceleri " Aşura " isimli dergide müstear isimle yazıyordum, bu dergi kapandıktan sonra, "14 Masum" isimli bültende sürekli yazılarım çıkıyor.

Çorumlu 2000 28

HİTİT UYGARLIĞI KONUSUNDA ARKEOLOJİK ÇALIŞMALARDA RESMEDİLMİŞ BULUNAN ON İKİ ASKER MOTİFLERİ ÜZERİNE BİR TEZ

Teoman ŞAHİN

Bilindiği kadarıyla Hititlerin dini anlayışları PUTPERESLİK esasına dayanıyordu. Bu konunun uzmanlarına göre Hititler tahmini iki bin yıl boyunca kendi yaptıkları putlara tapıyorlar ve bunları tapınaklarında bulundur. HİTİT UYGARLIĞI KONUSUNDA ARKEOLOJİK ÇALIŞMALARDA RESME-DİLMİŞ BULUNAN ON İKİ ASKER MOTİFLERİ ÜZERİNE BİR TEZ uyarıdır.

Oysa; vahiy temeline dayanan dini inançlarda insanları tek bir Allah'a çağıran Resulün gelmesi

zorunluluktur. “Biz Peygamber göndermedikçe hiçbir topluluğu azaplandırmayız” İsrâ Suresi 15. Ayet.

“Andolsun biz her millet içinde Allah'a kulluk edir tağuttan kaçın diye elçi gönderdik” Nahl Suresi 36. Ayet.

“Ey Peygamber gerçekten biz seni bir şahit, bir müjdeci ve bir uyarıcı,korkutucu olarak gönderdik,”Azhap Suresi 45. Ayet.

Hız. Ali R.A. Nehcül Belaga'sinde şöyle diyor;” Allah unutulmuş nimetleri hatırlasınlar, gizli kabiliyet ve yetenekleri aşıkaretsinler diye Peygamberleri gönderdi” Demektedir.

Tek tanrılı dinlerin yada vahyin temel mantığına göre her topluma Resul veya Nebi türünden uyarıcıların gönderilmesi mantık gereğidir. Bu anlamda Hititlerin iki bin yıl boyunca sadece putlara veya benzer mantıkla başka cisimlere tapmış olması mümkün değildir. Allah C.C. hiçbir kavmin “Konuşmayan, görmeyen, duymayan ve hiç kimseye yarar ya da zararı olmayan”

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

cisimlere tapması karşısında:

“Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Ben size (Gelecek olan) acı bir günün azabından korkarım ”Hud Suresi 26. Ayet.

“Ey kavmim,Allah'a kulluk edin,onun dışında sizin başka ilahınız yoktur,yine de korkup sakınmayacak mısınız? ”Müminun Suresi 23. Ayet.

“Yakup oğullarına: Benden sonra neye tapacaksınız? Dediği zaman dediler: Senin İlahına ve babalarının İbrahim, İsmail ve Ishak'ın İlanı olan tek bir İlahı tapacağız” Bakara Suresi 134. Ayet.

Şeklinde topluma seslenecek bir insanı görevlendirilmemiş olması mümkün değildir. Zira birçok rivayette 124 bin Resul yada Nebinin gönderildiği de belirtilmektedir.

Bu anlamda henüz kimliği tespit olabilecekleri düşünülebilir. Hz. İsa'da Havarileri, Hz. Muhammed'de

imam olarak gözüken 12 kişinin Hitit Peygamberinde 12 asker olarak gözükmesi mümkündür.

Şüphesiz olayın çok eski çağlara dayanması hüküm vermemizi engellemektedir. Ancak bazı teorik açıklamalarda ileriki yıllar açısından yeni bulunacak yazıtların çözümü açısından faydalı olabilecekleri de ihtimal dahilindedir.

Bu anlamda Hititlerin Peygamberinin ya da Peygamberlerinin olması gerektiği düşüncesiyle söz konusu Peygamberi kimliğinin araştırılması önemli sorundur. Hitit Peygamberinin Hitit krallarından birisi veya askerlerinden birisi olma ihtimali üzerine düşünülmelidir. Muhtemelen Hitit krallarından en az birisinin aynı zamanda Peygamber de olması tezimizin ağırlık noktasıdır. Bu anlamda o kralın ve aynı zamanda Peygamberin yardımcısı olarak 12 askerin varlığı senaryo olmayabilir.

Şu anda bilinen 19 Hitit kralının kabirleri bulunduğu yada onlarla ilgili ayrıntılı yazıtlar

[İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!](#)

bulunduğunda o çağdan gelen anlatımlardan birisinde kralla 12 asker arasında yukarıdaki örneklerde olduğu gibi bir bağın varlığı tezi kuvvetlenecektir.

Allah C.C. bazı Peygamberlere devlet başkanı olmalarını da irade etmiş olduğundan dolayı bu şahsın hem kral hem de Peygamber olabilmesi mümkündür.

Yine yazıtlarda söz konusu kralın hayatının savaşlarla geçmesi ve kendi toplumuyla veya aile bireyleriyle uzlaşmaz çelişkilerin olması zorunludur. Zira insanların çoğu her zaman vahye yönelik tebliğlerde ya da davetlere karşı çıkmış ve söz konusu elçilerle sürekli çatışmış onu toplum dışına çıkartmaya zorlamıştır. Ve yine onlar için “Mecnun, deli, şair, hayalci, vehimci” gibi yakıştırmalarda bulunmuştur. Hitit krallarından birisi hakkında bu tip tavır ve yakıştırmaların olması bu konuda dikkat çekecek hususlardandır.

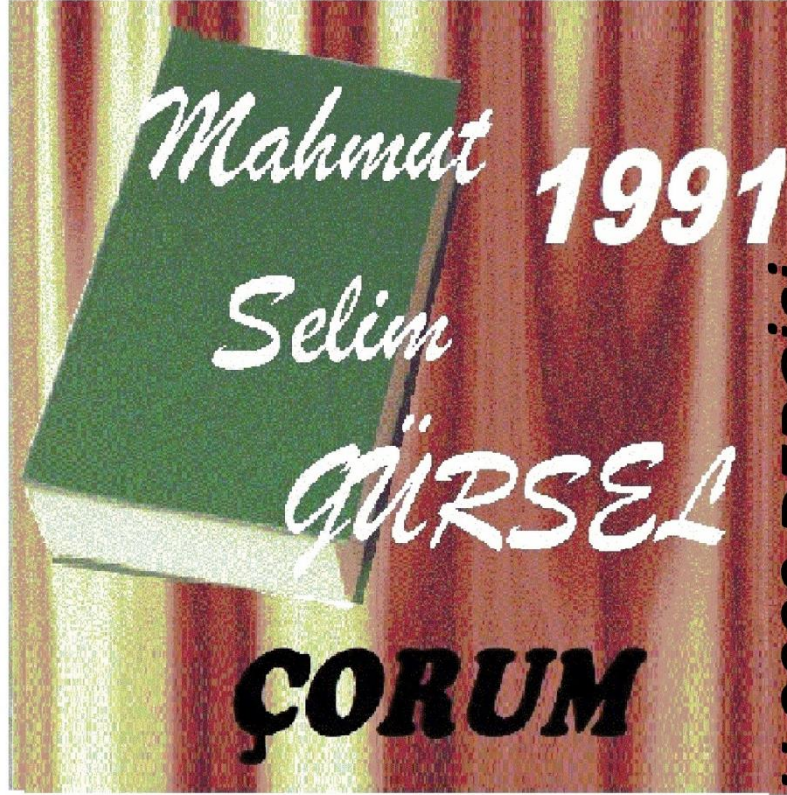
Şüphesiz doğruluğu yada yanlışlığı hakkında şüphe götürmez, kesin kanıtlar olması da aşağıdaki tezin ileriki çalışma yıllarında dikkate alınmasında fayda görüyorum.

TEZ: Bilinen Hitit krallarından birisi aynı zamanda Peygamberdir. Söz konusu kral halkın yerleşik dini inançlarına karşı çıkmış ve bu nedenler çevresiyle sürekli olarak teorik ve pratik çatışmalara maruz kalmıştır.

Söz konusu Hitit kralının krallığı çevresince meşrutiyetini kaybetmiştir. Bu kişinin krallığının çevresince tartışmalı olduğu ya da açıkça reddedileceği, reddedildiği kesindir.

Hitit kralının 12 askeri bu çatışma ve çelişkilerde kendisine inanmış ve yardımcı olmuştur. Hitit Peygamberinin tebliği söz konusu bu 12 askerle ifade edilmiştir. Hitit kralının yada Peygamberinin inançları çerçevesinde kısa süreli dahi olsa kazandığı bir an, zaman boyutu vardır. Şüphesiz bu çatışma 12 İmamın zuhuna kadar sürecektir.

İÇİNDEKİLERE GİDİNİZ!

SANAL KİTAPLAR
2024

ISBN978-625-95473-1-2

ÇORUMLU 2000 DERGİSİ
HİTİTLERLE İLGİLİ MAKALELER

KAYNAK ESERLER: 59

ÇORUMLU 2000 DERGİSİ
HİTİTLER İLE İLGİLİ
MAKALELER

Mahmut Selim GÜRSEL
2024

ISSN 1301-9945

Gündüz İSMİLOĞLU VAKFI